

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК І ПРАВА

ЦЕНТР СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ «POLITICUS»

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ДОКТОРАНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ДРУГА ВСЕУКРАЇНСЬКА СТУДЕНТСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РОЗВИТКУ:
ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ,
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА
КУЛЬТУРНІ ВИМІРИ

21 травня 2021р.

м. Одеса

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»
КАФЕДРА ПОЛІТИЧНИХ НАУК І ПРАВА
ЦЕНТР СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ «POLITICUS
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ,
ДОКТОРАНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

ДРУГА ВСЕУКРАЇНСЬКА СТУДЕНТСЬКА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО
РОЗВИТКУ:
ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ,
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА
КУЛЬТУРНІ ВИМІРИ**

21 травня 2021р.

м. Одеса

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 8
від 31. 05. 2021 р.)

Організаційний комітет конференції:

Наумкіна С. М. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Гедікова Н. П. – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Долженков О. Ф. – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Музиченко Г. В. – доктор політичних наук, професор кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Ростецька С. І. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Проноза І. І. – кандидат політичних наук, старший викладач кафедри політичних наук і права ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Добровольська Г. Д. – студент 3-го курсу спеціальності «Право» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

Гладка В. В. – студентка 2-го курсу спеціальності «Політологія» ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»;

УДК 321(477)(063)

С 91

Сучасні виклики соціально - політичного розвитку: політико-правові, соціально-економічні та культурні виміри : матеріали другої Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції, м. Одеса, 21 травня 2021 року. Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2021. 145 с.

УДК 321(477)(063)

ЗМІСТ

ПРАВОВИЙ ВИМІР РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Адаменко О., Огорокова В. Правове становище жінки за законами хаммурапі.....	6
Галимханов М. Корисність освіти юриста у сучасному суспільстві	8
Горецька К., Огорокова В. Складові кримінального права у Стародавній Індії за законами Ману.....	10
Добровольська Г. Характеристика правового статусу медіатора	12
Каспарова К. Розвиток громадянського суспільства в Україні	14
Поплавська А. Основи пенітенціарної психології.....	19
Сулима В. Об'єкт торгівлі людьми.....	22
Чебан О. Правова культура як елемент правової системи.....	25
Чернега С. Чинники злочинності неповнолітніх	28
Язаджи А. Поняття протиправної поведінки в сучасній юридичній науці	31

СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ, ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР: ТЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Ахмеров О. Пропорційне співвідношення категорій «централізація – децентралізація» в сучасних європейських країнах	34
Гладка В. , Полуяктова О. Конкурентоспроможність національної економіки.....	37
Граф В., Личковська М. Коронавірус і дистанційна робота: як коронавірус змінить нашу роботу, можливо, назавжди	41

Гришич І., Максимова Ю. Антикризове управління підприємствами в Україні.....	46
Дзиговська Я., Личковська М. Проблеми використання дистанційної роботи в Україні.....	48
Довбиш М. Забезпечення прав громадян в контексті соціальних програм (на прикладі Австрії)	52
Єргієва О., Матюк Т. Гроші, їх властивості та значення у товарному виробництві	55
Жестікова М., Ростецька С. Новинна дезінформація в українському суспільстві	59
Івченко Л., Дмитрашко С. Публічна інформація та відкриті дані в smart city	63
Ігнатенко В., Проноза І. Характеристика основних форм політичного гумору	68
Конопля О., Матюк Т. Аналіз сучасних підходів щодо визначення сутності соціально-трудових відносин	71
Левенець М. Основні проблеми демократії.....	74
Петрук Ю., Полуяктова О. Інтеграція України у світову економіку	76
Полуяктова К., Полуяктова О. Економіко-політичні аспекти соціально-економічного розвитку	80
Прохорова М., Проноза І. Політичні зв'язки між Україною та Францією.....	84
Пустовіт А., Швець С. Запровадження принципів електронного урядування та електронної демократії в органах місцевого самоуправління	86
Савастєєва Т., Личковська М. Коронавірус і дистанційна робота: що робити державі	88
Тараненко К. Україна в сфері подолання безробіття за останні роки.....	92
Ткаченко Н.	

Конфлікт ідентичностей в європейському просторі	95
Фоменко Д., Лепська Н. Гібридна війна в ОРДЛО: специфіка та можливі наслідки для України	99
Хвостикова О., Наумкіна С. Людський фактор в сучасному політико-правовому просторі	105

КУЛЬТУРНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Богданова А., Мельник М. Структура сценічного образу артиста естради	108
Будзінська А., Мельник М. Інноваційні технології виразності в організації шоу	111
Закревський П., Павлюченко В., Деркач С. Сучасні фестивалі в соціокультурному контексті	114
Кондратюк Р., Мельник М. Новітні світлові технології в сучасних арт-проектах	118
Кухарук К., Фішер В. Голограми як інформаційний засіб міжнародного культуротворчого процесу	122
Пестич В., Мельник М. Фестивальний рух в умовах пандемії Covid-19	127
Погребинська М., Деркач С. Пантоміма як самостійний жанр пластичного мистецтва.....	130
Сараніна Д., Фішер В. Імпровізація як важливий чинник професійної майстерності актора	132
Співак Т., Мельник М. Методика створення сценарію як літературної основи сучасних естрадних форм	136
Столярик В., Фішер В. Українська естрада телевізійного формату: мистецтвознавчий аналіз	140

ПРАВОВИЙ ВИМІР РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Адаменко О.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 014 Середня освіта (Історія)

Окорочова В. В.,(науковий курівник) д.філос.н., доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (м. Одеса)

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ЖІНКИ ЗА ЗАКОНАМИ ХАММУРАПІ

Закони Хаммурапі є яскравим прикладом кодифікації правової думки на території Стародавнього Сходу, головною метою якої була уніфікація правових норм у Вавилонському царстві після об'єднання царем Хаммурапі шумеро-аккадських міст-держав. Крім цього вчені донині відзначають їх новації для тодішньої правової системи в країнах де панували основні принципи східної деспотії.

Окрему увагу викликає правове становище жінки у Вавилонському царстві за Законами Хаммурапі і тут О. Жданович зазначає, що жінка вважалася майже безправною особистістю, за винятком випадків, коли вона могла розпоряджатися власним майном, укладати угоди купівлі-продажу, купувати землю, рабів і наживати гроші [1].

Слід зазначити, що ні ранній вік, ні відсутність згоди нареченої не були перешкодою для укладання шлюбу. Шлюб полягав тільки писаним договором. Він укладався між нареченим і батьком нареченої. Договір передбачав грошову виплату. У разі відмови одного із наречених від весілля, він повинен виплатити викупну плату. Причому наречена виплачує суму в два рази більше.

Головою сім'ї був чоловік. Йому належало право розпорядження дружиною і дітьми. Дружина була піддана цілої низки обмежень і свобод, а також жорсткому ступеню покарань. Якщо дружина була викрита в перелюбстві, то її пов'язували разом зі спільником і кидали у воду, поки вони не задихнуться. А

у випадку з чоловіком, наречена просто забирала своє майно і поверталася назад до рідної домівки [2].

Бездітна дружина могла привести чоловікові наложницю, залишаючись господинею в домі. Але чоловік в такому випадку мав право на розлучення. Для нього не існувало юридичних перешкод до розлучення. Якщо чоловік потрапляв в полон або перебував безвісно відсутнім, залишивши дружину без належного матеріального забезпечення, то вона мала можливість вийти заміж вдруге з умовою повернутися до свого першого чоловіка після його повернення додому [2].

Що стосується прав успадкування та розподілу майна, то вони здійснювалися згідно із законом. Закон прагнув примирити між собою дві вимоги: зберегти за дітьми майно їх матері і не вилучати його при цьому з обороту. Досить імовірно, що для заміжньої жінки практичні можливості незалежної господарської діяльності були невеликі. Але вона могла діяти цілком самостійно. В якості спадкоємців виступали: діти, усиновлені діти, внуки, діти від рабині-наложниці, якщо батько визнав їх своїми. Сестра отримувала стільки ж, скільки брати. Майно померлих батька і матері переходило до їхніх синів і дочок. Дочки при цьому отримували свою спадкову частку у вигляді приданого. Діти від рабинь брали рівну участь в розподілі майна. Якщо офіційного визнання не було, вони отримували лише свободу.

Таким чином, шлюбно-сімейні відносини за законами Хаммурапі, як однієї з найбільш значущих правових пам'яток Стародавнього Сходу, дають можливість сформулювати нам уявлення про правове становище жінки на початковій стадії розвитку правових норм Вавилонії у XVIII ст. до н. е. В силу того, що Закони Хаммурапі були засновані на звичаях і юридичній практиці, яка склалася на той час, вони мали казуїстичний характер. Дані закони вплинули на закріплення принципу справедливості в правовому регулюванні, визначили шлях подальшого розвитку шлюбу і сім'ї в цілому.

Література

1. Жданович А. А. Брачно-семейные отношения по Законам Хаммурапи. Режим доступа: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/246125/1/48-49.pdf>
2. Законы вавилонского царя Хаммурапи. Режим доступа: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/hammurap.htm>

Галимханов Марат

студент 1 курсу спеціальності «Право»

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К.Д Ушинського»

м. Одеса, Україна

КОРИСНІСТЬ ОСВІТИ ЮРИСТА У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

На сьогоднішній день в Україні далеко не кожний, хто вступає до вищого навчального закладу, після закінчення навчання продовжує працювати по своїй спеціальності. Пов'язано це з багатьма факторами: невірний вибір професії при вступі і подальше розчарування у неї, висока конкуренція на ринку праці, мала заробітна платня та безліч інших причин.

Серед усіх професій однією з найбільш гнучких та придатних до застосування у житті поза професійною діяльністю є професія юриста.

З самого початку треба зрозуміти, що юридичний ступінь - це не прогулянка в парку, але переваги вивчення права перевершують «престиж», який багато хто пов'язує з таким ступенем. Знання, здобуті за час навчання, будуть служити вам все життя!

Потенціал заробітку

Ні для кого не секрет, що основна мотивація ходити кожного дня на роботу – отримання заробітної платні. Юристи з найдавніших часів були одними з найбільш затребуваних професій на ряду з лікарями, і на сьогоднішній день актуальність

лиш зростає, як і зростає конкуренція. Проте здібний юрист завжди знайде надійний потік доходу.

За результатами численних соціологічних досліджень у Сполучених Штатах Америки було виявлено, що магістри права заробляють на \$1.000.000 більше за всю свою кар'єру, ніж магістри інших областей. Не дивно, що правники-магістри середнього віку часто бачили, як їхня зарплата продовжувала зростати в той час, коли кар'єра та заробітна плата більшості інших професіоналів застоювалась. Нажаль, в Україні аналогів подібних опитувань майже не було, але нема сумнівів, що хоча про мільйон доларів річ не йде, юриста з гарними знаннями зарплатою ніхто не образить.

Використовування навичок у інших галузях

Звісно, не кожен, хто закінчить юридичний факультет, стане Міністром юстиції України. Право вчить вас правильно говорити, читати, писати та досліджувати, що дає вам можливість успішно працювати в інших сферах: серед успішних журналістів, бізнесменів, маркетологів та політиків велика доля людей, що отримували дипломи правників.

Соціальний аспект

Напевно кожен водій хоча би раз мріяв довести до паніки та завітної фрази «Щасливої дороги» того самого поліцейського, що зупинив його без відомої причини. Юристи мають таку можливість і з радістю нею користуються! Маючи добрі знання після університету, правник зможе захистити по меншій мірі себе в звичайних життєвих ситуаціях, які стаються з нами кожного дня.

Хоча диплом юриста є корисним досвідом, це не найлегший шлях – потрібна певна робота. Втім, це виправдана праця, що приносить свої плоди.

Література.

1. Переваги та недоліки професії юриста.

URL:http://myvybir.blogspot.com/2015/04/blog-post_15.html

2. Професія "юрист": плюси і мінуси, опис функцій і обов'язків.

URL:

https://protocol.ua/ru/profesiya_yurist_plyusi_i_minusi_opis_funktsiy_i_obov_yazkiv/

Горецька К.С., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальності 014 Середня освіта (Історія)
Науковий керівник - **Окорокова В. В.**, д.філос.н., доцент кафедри всесвітньої історії та методології науки ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (м. Одеса)

СКЛАДОВІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА У СТАРОДАВНІЙ ІНДІЇ ЗА ЗАКОНАМИ МАНУ

Закони Ману - джерело релігійно-правової думки Стародавньої Індії, яке відображає не тільки норми життя тогочасного суспільства, а й систему варно-кастового ладу, пояснює на основі релігійних приписів, звичаїв відмінності між кастами тощо. Тут можна побачити не тільки норми цивільного права, а й кримінального права, судовий процес, процедуру слідства. А головне при цьому, простежити їх еволюцію, тому що Закони Ману не мають точної дати створення, адже відомо що вони поступово доповнювалися брахманами кілька століть поспіль.

Що ж стосується кримінального права, то тут слід в першу чергу звернути увагу на те, що з одного боку, кримінальне право, представлене в Законах Ману, відрізняється досить високим для свого часу рівнем розвитку, що проявляється у вказівці на форми вини (умисел і необережність), на рецидив, на співучасть, на тяжкість злочину залежно від приналежності потерпілого і винного до певної варни. З іншого боку, закони відображають пережитки старовини, про що свідчить збереження принципу Таліона, ордалій, відповідальності громади за злочин, скоєний на її території, якщо злочинець невідомий [2].

Серед злочинів, згідно з законами Ману, на першому місці стоять державні. Як приклад можна назвати службу ворогам царя, поломку міської стіни, міських воріт [1]. Повного переліку цього виду злочинів закони не дають, що характерно для всіх стародавніх кодифікацій.

Більш докладно Закони описують злочини проти власності та проти особистості. Серед майнових злочинів багато уваги приділяється крадіжці, при цьому цар закликається до

приборкання злодіїв. Закони чітко розрізняють крадіжку як таємне викрадення майна від грабежу, скоєного в присутності потерпілого і з застосуванням насильства до нього. Міри покарання, що застосовуються до злодія, залежали від того, чи був він затриманий на місці злочину чи ні, скоєна крадіжка вдень або вночі [1].

Закони Ману засуджували будь-яке насильство, вчинене над особистістю. Гвалтівника вважали гіршим лиходієм, ніж злодія. До насильства відносилися і вбивство, і тілесні ушкодження. Умисне вбивство тягло за собою смертну кару. Вбивство при захисті себе, охороні жертвних дарів, захисту жінок і брахманів (необхідна оборона) не карались [1].

Серед видів покарання слід назвати страту (для брахмана вона замінялася голінням голови) в різних варіантах: посаджені на палі, спалення на багатті, утоплення, нацькування собак та інші; тілесні покарання (відрізання пальців, рук, ніг); штрафи, вигнання, тюремне ув'язнення. Це далеко не повний перелік покарань.

Основним джерелом доказів служили показання свідків. Закони досить детально регламентують їх використання. Цінність показань відповідала приналежності свідка до певної варни. Лжесвідчення, неповідомлення суду відомих відомостей вважалися тяжким гріхом. В якості свідка не могли виступати зацікавлені особи і жінки «внаслідок мінливості жіночого розуму». При відсутності свідків як докази застосовувалися ордалії різних видів - випробування вогнем, вагами, водою і деякі інші.

Таким чином ми бачимо, що Закони Ману дають загальне уявлення про кримінальний процес. Відділення суду від адміністрації не існувало. Верховний суд вершив цар з брахманами. Не було відмінності між кримінальним та цивільним процесом, і процес носив змагальний характер. Крім того, головною рисою кримінально-процесуального процесу був явно виражений становий характер, а вірніше варно-кастовий. Мова йде про те, що особи вищих варн несли меншу відповідальність за правопорушення, найчастіше - покаяння, штраф. Брахман за вбивство ніс покаяння, йому голили голову, злодій з нижчої касты

умерщвлявся. Брахман за вбивство шудри платив штраф, який дорівнює вартості жаби, ворони, собаки. Право Стародавньої Індії не визнавало рівність осіб перед законом.

Література

1. Законы Ману. М.: Наука, 1992. Режим доступа: <https://www.koltunov.ru/WordLiterature/ZakonyManu.htm>
2. Крашенинникова Н. А. Индусское право: история и современность. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. 192 с. Режим доступа: <https://www.twirpx.com/file/2842955/>

Добровольська Ганна

студентка 2 курсу спеціальності «Право»

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВОГО СТАТУСУ МЕДІАТОРА

Актуальною у світі стає професія медіатора (посередника) – дипломованого фахівця з управління конфліктами, спроможного організувати ефективну комунікацію між сторонами конфлікту, забезпечити між ними відносини співпраці у розв'язанні існуючої проблеми та спільний пошук рішення, яке максимально враховувало б інтереси і бажання сторін.

Важливо зауважити, що за останні роки медіація почала набувати все більшого значення в загальнолюдському масштабі як інститут, що сприяє стабільності в суспільстві, формуванню культури конструктивної взаємодії на тлі процесів глобалізації (про що свідчить Директива ЄС з окремих аспектів медіації при вирішенні цивільно-правових і комерційних спорів, яка набула чинності у травні 2008 р. і визначила досить чіткі орієнтири для розвитку медіації як сучасного способу врегулювання спорів).

На думку Л. Безхлібної, медіатор – нейтральна й незалежна третя особа, яка не є представником жодної зі сторін і не має власного інтересу. Завдання медіатора – налагодити процес

взаємодії сторін, допомогти їм проаналізувати ситуацію, побачити відмінності в поглядах, знайти інтереси, які насправді стоять за їхніми діями, позиціями та баченнями, зрозуміти, що важливо для кожної зі сторін, і знайти точки перетину, на яких можна побудувати спільне взаємовигідне рішення. Тому, фокус уваги медіатора, на відміну від судді, арбітра чи юриста, зосереджено на інтересах сторін і на способах їх задоволення, а не на юридичних нюансах регулювання спірного питання [1].

В нашій державі неодноразово робилися спроби прийняти закон про медіацію, однак жоден із них не був прийнятий. Останній із проєктів, на думку експертів, є найбільш змістовним. Так, в ньому визначено, що медіатор - медіатор — незалежна, нейтральна, неупереджена фізична особа, яка проводить медіацію і не має повноважень щодо прийняття рішення по суті конфлікту (спору), а медіація – добровільна, позасудова, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [2]. Слід звернути увагу, що у класифікаторі професій станом на сьогодні такої професії, як «медіатор» або посади «спеціаліст по медіації» не міститься, але включення медіатора до класифікатора професій, на мою думку, лише питання часу.

В даному законопроекті, також визначені чітко вимоги до професійного медіатора, де можуть здобувати освіту професійні медіатори, критерії визначення професіоналізму медіатора, права, обов'язки та відповідальність медіатора. Якщо вести мову про підготовку медіатора, то в нашій країні, наразі здійснюють підготовку медіаторів: Національний університет «Кієво-Могилянська академія» (Український центр медіації започаткований при Кієво-Могилянській Бізнес Школі), Національний університет «Львівська політехніка», Національний університет «Юридична академія імені Ярослава Мудрого», Школа медіації Академії адвокатури України. На жаль, він також не був прийнятий і в березні 2020 року був відкликаний на доопрацювання.

Отже, на мою думку держава нагально потребує серйозного розвитку альтернативних методів вирішення спорів, серед яких – не лише арбітраж і третейське судочинство, а й переговорні процеси, в тому числі за участю нейтрального посередника – медіатора. З другого боку, як показує світовий досвід, занадто жорстке законодавче регулювання медіації призводить якщо не до повного зупинення її розвитку, то принаймні до зниження темпів поширення. Отже, впроваджуючи відповідне регулювання, законодавець має бути надзвичайно обачним, аби створити умови для ефективної реалізації таких базових принципів, як самовизначення сторін, добровільність участі, гнучкість процесу, конфіденційність, нейтральність та неупередженість посередника.

Література

1. Безхлібна Н. Медіатор: роль, статус і відповідальність. Юрист і закон. № 24. https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA012840 (Дата звернення 23.03.20)
2. Проект Закону України «Про медіацію» № 2706 від 28.12.2019. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67831 (Дата звернення 03.04.20).

Каспарова Каріна

студентка 2 курсу спеціальності «Право»

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

м. Одеса, Україна

РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Держава і право породжуються суспільством, відображають його рівень розвитку та рівень розвитку відносин, що в ньому склалися. З цього вихідного положення випливає необхідність

глибокого вивчення суспільства, в якому функціонують певні державно-правові інститути. Слід врахувати, що зазначені інститути, в свою чергу, теж впливають на суспільство, але вони не спроможні докорінно його змінити, оскільки значна частина суспільних відносин існує незалежно від держави і права, а суспільство в цілому має стосовно держави і права первинний характер. Для характеристики сучасної моделі суспільства, в рамках якого може розвиватись демократична правова держава, останнім часом застосовується концепт –громадянське суспільство.

Чи не першим підійшов до ідеї громадянського суспільства Платон в діалозі –Держава. Він обґрунтував думку, що найкраще задоволення людських потреб вимагає розподілу праці між членами політично організованої співдружності. На думку М. Патеї-Братасюк, Платон виокремлює сферу, яка в XVIII-XIX ст. сформувалася і позначалася як –громадянське суспільство. Філософське ж окреслення громадянського суспільства введене в науку Арістотелем. У своїй праці –Політика він зазначив: щоб з'ясувати, що таке держава, необхідно спочатку визначити, що таке громадянин, бо держава є не що інше, як сукупність громадян – громадянське суспільство. Але він не ототожнював державу і громадянське суспільство.

Такий висновок можна зробити з наступної його тези: справжнє громадянство, а отже, і спільнота, яка складається з громадян, існує лише там, де верховна влада діє в інтересах загального блага, тобто в державах, які він називає правильними, у таких, де кожен громадянин може брати рівну участь у всіх вигодах суспільного життя. Зокрема йдеться про «політію як єдину правильну державу, яка дає змогу множинності діяти в інтересах загальної вигоди». [8]

Однак термін –громадянське суспільство з'явився лише у XVII ст. в працях відомих мислителів Г. Гроція, Т. Гоббса, Дж. Локка та з часом був популяризований у роботах наступних поколінь дослідників.

Впродовж багатьох років вислів –громадянське суспільство став багатозначним у різних країнах та в різні епохи.

Англійський філософ Т. Гоббс розумів громадянське суспільство як суспільство цивілізованих громадян, де спонукою до об'єднання є страх, обережність, врешті – власний статок, оскільки «становище людини поза громадянським суспільством, яке можна назвати природним станом, не може бути нічим іншим, як війною всіх проти всіх, і під час цієї війни у всіх є право на все».

Відомий мислитель Дж. Локк висловив ідею примату громадянського суспільства над державою. На його погляд, громадянське суспільство твориться спільністю людей, які намагаються жити впорядковано, знати, що їх права захищені й гарантовані вищою владою, якій вони делегували свої природні права на управління, від посягань інших громадян в цивілізованому суспільстві [6].

У XVIII ст. з'явилася сфера громадської активності з економікою, після чого з'явилося переконання, що саме громадська думка і саморегулююча економіка сформували громадянське суспільство і допомогли подолати деструктивні тенденції та ризик його можливого розвалу [5].

Еволюцію громадянського суспільства як складного і суперечливого феномену дослідив А. Карась, виклавши свої міркування у монографії –Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях [3]. Вчений довів, що тема громадянського суспільства не може бути обмежена ні неурядовими організаціями, ні економічною чи ринковою сферою, ні соціальними структурами, що складаються в процесі самоврядування.

Заслуговує уваги колективна монографія –Громадянське суспільство: витоки і сучасність [1] за редакцією професора, доктора наук Кального І. М. та доцента Лопушанського І. М. У цій праці автори зробили спробу відповісти на фундаментальні питання: яке суспільство може називатися громадянським; як взаємопов'язане здійснення ідеї громадянського суспільства з процесом розвитку правової державності; громадянське суспільство є універсальним явищем, чи це специфічний західний феномен? Шукаючи відповідей на ці запитання, автори

досліджують історію ідеї громадянського суспільства і її здійснення, соціально-економічну базу, політичні основи такого суспільства. Але в роботі міститься низка протиріч і авторам не вдалося дійти до повної єдності.

Спроба критичного переосмислення історичного досвіду українського народу на шляху самоствердження себе в державі-нації була здійснена у колективній монографії «Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду)» В. Кременя, Д. Табачника і В. Ткаченка [4]; автори дають у книзі своє розуміння української загальнонаціональної ідеї.

Не можна не зупинитися на книзі «Дилеми українського Фауста: громадянське суспільство і «розбудова держави»» М. Рябчука [7], яка є науково-популярним виданням, визначає причини і наслідки трагічної роздвоєності українських політиків між потребою творити демократичне, громадянське суспільство та вимушеною необхідністю оберегати і «розбудовувати» слабку дисфункціональну державу як нібито «свою», хоч насправді сприватизовану 1991 року олігархічною номенклатурою. На конкретних прикладах політичного розвитку України автор з'ясовує теоретичні проблеми, що стосуються різних аспектів становлення громадянського суспільства.

Зокрема доктор юридичних наук, професор О. Скрипнюк у своїй монографії «Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики» [9] розробив системологічну концепцію становлення соціальної, правової держави в Україні в умовах всебічного реформування соціальної сфери та формування громадянського суспільства. У цій праці також проаналізовано політико-правові проблеми взаємодії громадянського суспільства та правової держави.

Десятирічний досвід державотворення і правотворення в незалежній Україні проаналізовано у колективній монографії «Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи» за редакцією академіка Національної академії наук України Ю. С. Шемшученка [2].

Для побудови громадянського суспільства в Україні необхідно забезпечити компроміс між різними політичними партіями,

спрямувати зусилля політиків та економістів на об'єднання суспільства для пошуку шляхів виходу з економічної кризи, вирішити проблему міжнаціональних і міжконфесійних відносин, енергійніше проводити реформування національного законодавства з урахуванням вимог міжнародного права.

Отже, громадянське суспільство – це суспільство демократії, що надає кожній людині можливість жити на гідному рівні; суспільство, де відсутнє відчуження людини від засобів виробництва і знарядь праці, насамперед – від приватної власності. Дане суспільство має пріоритет щодо держави, яка становить його складову частину. Складовими громадянського суспільства є: власність і підприємництво; національна та екологічна безпека; сім'я; наука і культура; об'єднання громадян; засоби масової інформації; пряме народовладдя (референдуми, вибори, місцеве самоврядування) та інші форми демократії.

Література

1. Гражданское общество: истоки и современность/ [Науч. ред. проф. И. И. Кальной, доц. И. Н. Лопушанский]. – [2-е изд., доп.]. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2002. 296 с.

2. Державотворення і правотворення в Україні: досвід, проблеми, перспективи: [монографія] / за ред. Ю. С. Шемшученка. - К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2001. 656 с.

3. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях: [монографія] / А. Карась. – Київ, 2003. 520 с.

4. Кремень В. Г. Україна: альтернативи поступу (критика історичного досвіду) / В. Кремень, Д. Табачник, В. Ткаченко. – К.: -ARC-UKRAINE, 1996. 793 с.

5. Незалежний культурологічний часопис. - Число 21 (Громадянське суспільство), 2001. 281 с.

6. Патей-Братасюк М. Громадянське суспільство: сутність, генеза ідеї, особливості становлення в умовах сучасної України / М. Патей-Братасюк, Т. Довгунь. – Тернопіль, 1999. 254 с.

7. Рябчук М. Дилеми українського Фауста: громадянське суспільство і –розбудова держави// М. Рябчук. - К.: Критика, 2000. 271 с.

8. Світа Г. Концепція громадянського суспільства: історія та сучасність - Львів, 1999. – С. 63-72

9. Скрипнюк О. В. Соціальна, правова держава в Україні: проблеми теорії і практики: [монографія] / Ін-т держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2000. 600 с.

Поплавська Анастасія

студентка 2 курсу спеціальності «Право»

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

м. Одеса, Україна

ОСНОВИ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

У процесі розвитку юридичної психології з неї виокремилася така галузь, як пенітенціарна психологія. Специфіка об'єкта пізнання, зумовлена складним характером питань, пов'язаних із процесами корекції засуджених, своєрідність методів вивчення їхньої особи і психічних процесів, що відбуваються в період відбування покарання, розгляд інструментів вивчення особи засудженого і методів виховного впливу стали підставою для виділення окремої галузі юридичної психології — пенітенціарної психології [3].

На сьогоднішній день в Україні та пострадянських країнах існує така проблема, як підготовка професійних суб'єктів пенітенціарної психології, а саме психологів, педагогів, юристів. За допомогою загальної, інженерної, соціальної психології, психології мистецтва та праці можна краще дослідити особливості психічної діяльності засуджених та місць позбавлення волі.

До основних напрямів досліджень у галузі пенітенціарної психології належать: а) вивчення закономірностей зміни психіки

засудженого, розвитку його особистісних якостей і мотивів поведінки з метою визначення впливу на його свідомість чинників, пов'язаних з ізоляцією від суспільства; б) дослідження морального впливу на засудженого кримінального покарання як чинника, що ганьбить людину, вивчення психічних станів засудженого, викликаних усвідомленням вини або невинуватості, з метою створення необхідних умов для його адаптації; в) дослідження психологічних особливостей засуджених, обумовлених їхнім віком, життєвим досвідом, національною належністю, видом злочинної діяльності і покаранням, з метою розроблення методів формування колективів засуджених і видів виховного впливу; г) розроблення групових та індивідуальних методів психолого-педагогічного впливу з метою найбільш ефективної корекції засуджених [3].

Методи психолого-педагогічного впливу, використовувані в установах виконання покарань, відповідають за своєю принциповою схемою загальним педагогічним заходам виховання, однак мають певну специфіку, зумовлену контингентом, щодо якого вони застосовуються. До цих методів поряд з високою і послідовною вимогливістю щодо режиму праці і відпочинку належить метод переконання, основною рисою якого є такий вплив на психіку засудженого, за якого досягається розуміння завдань і формується згода з необхідністю їх виконання. Реалістичність, доказовість суджень і міркувань, що повинні мати силу переконання, — головні сторони методу переконання. При цьому слід добирати достовірні та яскраві факти, що аргументують доводи переконання. Основною формою переконання є бесіда. Багаторазово повторювана, така, що має певну варіантність, вона в усіх випадках дає позитивний ефект [3].

До найбільш важливих методів кримінально-виконавчого впливу належить метод навіювання, який передбачає вплив на психіку людини без критичного його сприйняття останньою. Навіювання має на меті змінити ставлення засудженого до його негативних установок, прищепити йому нові прагнення.

Навіювання, як правило, пов'язане з авторитетом людини, яка його здійснює. У загальній психології під навіюванням розуміють

різні способи вербального і невербального емоційно забарвленого впливу на людину з метою створення в неї певного стану або спонукання до певних дій. В основі навіювання лежить послаблення дії свідомого контролю, здійснюваного щодо сприйманої інформації [4]. Виділяють два способи навіювання: словесне — шляхом прямого мовного впливу на засудженого і непряме — опосередковане яким-небудь предметом чи дією [1]. Навіювання може викликати не тільки ті чи інші емоційні стани, а й вольові спонукання, що є дуже істотним для практики діяльності установ виконання покарань. Навіювання може бути як прямим, безпосередньо зверненим до засудженого, так і непрямим, що має своєю метою повідомлення позитивної інформації про інших осіб, причому в такій формі, що не вимагає безпосередньої відповідної реакції. Методи непрямого навіювання включають демонстрацію фільмів, вплив музикою, читанням художньої літератури тощо. При здійсненні методів впливу важливо зазначити, що домінантні вогнища, які виникають у засудженого і підтримують позитивні прагнення, мають тенденцію до згасання. Тому такі домінанти необхідно стимулювати повторенням впливу. Доцільно також керувати самонавіюванням засудженого.

Важливим методом впливу на особу засудженого у пенітенціарній психології називають метод передання інформації. На думку А. Дулова, інформація, яка спеціально і цілеспрямовано відбирається з тієї, що надходить до засудженого, повинна сприяти доповненню його соціального досвіду, одержанню і засвоєнню ним відомостей, яких він раніше не одержував (чи ігнорував), — про життя суспільства, інтереси і діяльність людей, трудові процеси, культуру [2].

Специфічним методом впливу на особу засудженого є метод регулювання психічних спілкувань. Тут є певні можливості регулювати психічні спілкування, впливати на взаємодію з іншими засудженими, рідними та близькими. Такий метод також передбачає контроль за входженням засудженого до мікроколективів (у тому числі з негативною спрямованістю). Особливі умови перебування засудженого в місцях позбавлення волі передбачають застосування методу примушування. Вчені, які

досліджують пенітенціарну психологію (О. Ковальов), вважають, що покарання діє в одних випадках залякуюче, в інших — примушує думати про те, який спосіб поведінки виявляється не тільки більш зручним у певний час, а й перспективним у справі самовиправлення [3].

Література

1. Васильев В. Л. Юридическая психология: Учебник. – М.: Юрид. Лит., 1991. – С. 454.
2. Дулов А. В. Судебная психология. – С. 453.
3. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: Підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Х.: Право, 2008. — 240 с.
4. Психологический словарь. – М., 1983. – С. 51.

Сулима Вікторія

студентка 3 курсу спеціальності «Право»
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

ОБ'ЄКТ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

Серед широкого спектру злочинів, що посягають на соціальні цінності, особливе місце посідає торгівля людьми, або так зване сучасне рабство, що набуває великих масштабів у сучасному світі. Актуальність зазначеної проблеми зумовила широке коло наукових досліджень у цій сфері. Зокрема, дискусійними виявляються питання щодо об'єкту цього злочину та його місця в системі об'єктів кримінально-правової охорони, адже це питання має важливе теоретичне та практичне значення. Воно сприяє з'ясуванню соціальної суті даного злочину, характеру і ступеня його суспільної небезпеки.

Аналіз питання, який же об'єкт поставлений під охорону кримінально-правовою нормою щодо торгівлі людьми, потребує уточнення змісту деяких понять, що є предметом спорів. Оскільки

більшість дослідників погоджується, що свобода людини є безпосереднім об'єктом торгівлі людьми, доцільним уявляється розкриття саме цього поняття. Стаття 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) гарантує право кожного на свободу та особисту недоторканність. Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) у рішенні у справі «Бозано проти Франції» зазначив, що під правом на свободу в контексті ст. 5 Конвенції слід розуміти фізичну свободу особи, при цьому право на свободу і особисту недоторканність розглядається як єдине сполучення слів і має на увазі захист «від будь-якого свавільного процесуального чи матеріального зазіхання на особисту свободу» з боку державних органів [1]. Що ж до поняття «особиста недоторканність», то під ним розуміється «гарантія від арешту і попереднього ув'язнення» [2].

Як бачимо, у ст. 5 Конвенції розглядається питання про захист саме фізичної свободи, а також про захист від незаконного арешту або затримання. Фізична свобода походить від поняття «локомоція» (у перекладі з латинської *locus* – місце та *motio* – рух), яким охоплюється сукупність узгодження рухів, за допомогою яких людина активно пересувається у просторі. Відштовхуючись від вищесказаного, приходимо до висновку, що свобода як об'єкт торгівлі людьми повинна розумітися саме як фізична свобода, більше того, вона повинна розглядатися поряд із особистою недоторканістю, щоб більш повно охопити захист людини від будь-якого свавільного матеріального зазіхання на її особисту свободу.

Незважаючи на тезу А. М. Орлеана про те, що свобода та особиста недоторканність не завжди є предметом посягання при торгівлі людьми (мовляв, з проаналізованих ним справ у багатьох випадках потерпілі від злочину знали, що їх чекає за кордоном, знали, що їх свобода там буде обмежена, але свідомо йшли на це, бо не мали ніякої можливості або бажання заробляти гроші в Україні [3, с. 111], ми наполягаємо, що право на свободу та особисту недоторканність буде порушене у будь-якому випадку, навіть при добровільній згоді людини, щодо якої вчиняється даний злочин. Думка А. М. Орлеана видається нам недостатньо

аргументованою, адже він ототожнює поняття волі людини з поняттям «свободи» (причому саме з фізичною свободою) [4, с. 111], що є не зовсім вірним. Свобода волі – добре відоме всім словосполучення, в якому обидва слова виступають у своїх основних – різних – значеннях, характерних для сучасної української мови, і взаємно незамінних. Але в деяких контекстах вони досить легко, без будь-яких обмежень можуть заступати одне одного, а саме тоді, коли йдеться про суспільну або особисту свободу. У такому розрізі за словом «свобода» закріплюється таке значення, як відсутність політичного й економічного гноблення, утиску й обмежень у суспільно-політичному житті.

Отже, не можна ототожнювати такі поняття, як «воля» та «свобода», тому вони повинні розглядатися як самостійні об'єкти. На основі вищевикладеного, у випадку добровільності згоди особи щодо торгівлі нею, варто говорити саме про категорію «волі»: особа самостійно робить свій вибір. Тобто свобода людини завжди стоїть під загрозою, коли мова йде про торгівлю людьми, а воля людини – лише в тих випадках, коли не можна говорити про добровільну згоду людини на вчинення щодо неї цього протиправного діяння.

Чинне законодавство не містить визначення понять гідності та честі, оскільки вони є морально-етичними категоріями і одночасно особистими немайновими правами, яким закон надає значення самостійних об'єктів судового захисту. Зокрема, під гідністю розуміють визнання цінності кожної фізичної особи як унікальної біопсихосоціальної цінності, а з честю пов'язується позитивна соціальна. У словосполученні «свобода волі» слово «свобода» виступає вже як філософський термін на означення можливості вияву суб'єктом своєї волі в умовах усвідомлення законів розвитку природи і суспільства. Як філософський термін вживається воно і у словосполученні «свобода і необхідність».

Отже, безпосереднім об'єктом торгівлі людьми є суспільні відносини, що забезпечують свободу, особисту недоторканість людини та її честь. Додатковим факультативним об'єктом виступають воля та гідність, причому вони є взаємовиключними поняттями: якщо відсутня воля особи, то здійснюється посягання

на гідність особи, якщо ж людина добровільно погоджується на вчинення щодо неї цього злочину, то, відповідно, не можна говорити про посягання на її гідність. Також додатковими об'єктами можуть виступати життя, здоров'я, статева свобода, трудові права, нормальна діяльність державного апарату тощо.

Література

1. 1986 Бозано против Франції // Библиотека документов по правам человека. URL: <http://hrlib.kz/wp-content/uploads/2016/07/1986-Бозано-против-Франции.pdf> (дата звернення: 22.04.2017).

2. Справа «Х проти Сполученого Королівства» // Ліга.Закон: прав. портал. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/SO0812.html (дата звернення: 15.04.2017).

3. Орлеан А. М. Об'єкт незаконної торгівлі людьми та місце цього злочину в структурі Особливої частини Кримінального кодексу України. Вісник Університету внутрішніх справ. 2001. Спецвип. С. 110–114.

4. Назарова І. С. Свобода – воля // Культура мови на щодень: інформаційно-довідкова система. URL: <http://kulturamovy.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine8-20.pdf> (дата звернення: 28.04.2017).

Чебан Олександра

студентка 1 курсу спеціальності «Право»
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

В сучасній юридичній науці існують різні підходи до визначення

правової системи. В класичному, найширшому розумінні правова система це комплекс взаємопов'язаних між собою засобів для регулювання суспільних відносин і юридичних явищ. Кожна країна має свою правову систему, яка історично склалася і увібрала в себе правові звичаї, традиції, законодавство, сформований правовий менталітет тощо. Правова система взаємодіє з різними сферами: політичною, економічною, культурною.

Однією з невід'ємних частин правової системи є правова культура. Слід зазначити, що правову культуру відносять і до системи загальної культури. Наприклад, О. Скакун визначає правову культуру як –невід'ємну частину загальної культури, що становить систему правових цінностей...[1]. Тому можна сказати, що правова культура ґрунтується на засадах загальної культури і служить відображенню рівня її розвитку.

Отже, правова культура – це історично складена система духовно-моральних і правових цінностей, які виражаються в досягнутому рівні правової дійсності. Взагалі, можна вважати, що правова культура є незамінним компонентом ідеологічної підсистеми для функціонування всієї правової системи.

Сьогодні дослідження правової культури не зводиться лише до правосвідомості громадян, але й визначається як сукупність суспільних досягнень, а саме досягнень соціальних груп і окремих громадян у галузі регулювання суспільних відносин, яке забезпечується верховенством права, правових принципів справедливості і гуманізму, захисту прав і свобод людини, її честі і гідності, реальне забезпечення місця людини як вищої соціальної цінності.

Нині можна спостерігати підвищення правової культури суспільства, що в значній мірі впливає на розвиток самого суспільства і на державу в цілому. На мою думку, підвищення рівня правової свідомості і правової культури є позитивним явищем, тому що є свідченням розвитку суспільства у вірному напрямку. Саме правова культура повинна зайняти головну роль у розбудові правової держави, вона тісно пов'язана зі всіма елементами правової системи формування правосвідомості

громадян, новим баченням держави як демократичної, суверенної та незалежної, усвідомленням взаємозв'язку права і закону, з визнанням пріоритетного місця ролі людини і громадянина в правових відносинах, тому навіть найменше підвищення правової культури є важливим. При підвищенні правової культури населення підвищується і необхідність сфер її дії: підвищення вимог до діяльності законотворчих, правозастосовних та правоохоронних органів, покращення якості нормативних актів та необхідність постійного інформування населення про новації у праві [2].

Н. Крестовська зауважила, що не кожного індивіда, що знає і розуміє юридичні норми, можна вважати правокультурною людиною. Правокультурну особистість характеризують: фактична правомірна поведінка; позитивне ставлення до права, усвідомлення соціальної значущості права і правопорядку, поважне ставлення до прав інших індивідів; правова активність [3].

Отже, правова культура є невід'ємним і незамінним елементом правової системи, виступає деяким чинником її виявлення і відображення. За рівнем правової культури можна оцінити розвиток правової системи і розвиток її окремих структурних елементів. Окрім цього правова культура впливає на правосвідомість, право, законність і правопорядок і на інші види правової діяльності.

Література

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права, 2001 URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1534.html> ;
2. Макеєва О. М. Правова культура як чинник розвитку правової системи;
3. Крестовська Н. М. Теорія держави і права. URL: <http://studies.in.ua/ru/krestovska-nm-teorja-derzhavi-prava.html>

Чернега Світлана

студентка 2 курсу спеціальності «Право»

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет

імені К. Д. Ушинського»

м. Одеса, Україна.

ЧИННИКИ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Актуальною проблемою, що стоять сьогодні перед Україною, є стрімке зростання рівня злочинності, що продовжує існувати та набувати неабиякого поширення. Невід'ємною складовою загальної злочинності є злочинність неповнолітніх. Рівень злочинності неповнолітніх взаємозалежний з рівнем рецидивної злочинності результати досліджень підтверджують цей факт, адже більше половини професійних злочинців свій перший злочин вчинили у віці 14-16 років, трохи менше у віці 17-18 років. Статистика сьогодення свідчить про те, що злочинність неповнолітніх знижується, наприклад в 2005 році кількість злочинів скоєних неповнолітніми становила 26470, в 2015 році – 7171 злочин, а в 2017 році – 6408 злочинів. задля подальшого зниження цих показників необхідно визначити які саме чинники впливають на скоєння злочинів особами у віці від 14 до 18 років.

Важливо зауважити те, що з віком мотивація вчинення злочинів неповнолітніми стає більш схожою з мотивацією дорослих злочинців, що призводить до вчинення більш істотних злочинів. Крадіжки, грабежі, розбої, вбивства і зґвалтування відбуваються вже не в силу інфантильності, а в силу глибокої кримінальної зараженості неповнолітніх злочинців. В науковій літературі існують такі чинники, які поділяться на три групи: 1) соціальні (зумовлені структурою суспільства і культурою низький суспільно-економічний статус родин неповнолітніх; поширення культу насильства, що активно насаджується суспільством; вживання підлітками алкоголю і наркотиків; негативний вплив на них однолітків; тяжка психологічна атмосфера в сім'ї та інші [9]); 2) психологічні (вказують на вплив міжособистісних взаємовідносин і особливості характеру певної людини); 3) біологічні (спричинені впливом органічних і фізичних

особливостей організму людини відставання у розвитку, що може привести до нейрофізіологічного розладу і, як правило, до протиправної поведінки; генетична спадковість, хромосомні порушення; негативні фактори внутрішньоутробного розвитку плода: паління, уживання майбутньою матір'ю алкоголю, медичних препаратів). Підлітковий вік відрізняється підвищеною чутливістю до зовнішніх та внутрішніх чинників, це також вплив засобів масової інформації, оскільки в цей час радикально змінюється соціальний статус індивіда. Особи у підлітковому віці більш піддатливі впливу середовища. Чинниками, які обумовлюють злочини неповнолітніх, традиційно вважаються: негативний вплив у сім'ї; недоліки у шкільному вихованні; незайнятість суспільно корисною працею; негативний вплив мікросередовища; вади у діяльності правоохоронних органів щодо профілактики злочинів неповнолітніх та інші [1]. Причини вчинення злочинів неповнолітніми особами визначає об'єктивні фактори особистого життя (життєві негаразди, невдачі, що негативно впливають на психологію дитини, вплив моральних та етичних переконань, деякі особисті якості характеру, психіки та відхилення від нормального фізіологічного розвитку тощо).

Враховуючи думку провідних вітчизняних і зарубіжних психологів (Р.С. Немов, Е. Еріксон, І.С. Кон, Р. Бернс та інші), слід мати на увазі наявність особливих процесів у психології підлітка. У цей період формується система цінностей, яка стає фундаментом взаємодії особи з оточуючим світом. За нормальних умов розвитку людина в 14-16 р. уже здатна усвідомлювати свої дії і керувати ними, оцінювати їх суспільну значущість і корисність, передбачати можливі наслідки своїх учинків. Типовий перебіг процесів формування свідомості дає підстави вважати особу осудною, тобто такою, що здатна усвідомлювати свої дії і керувати ними під час учинення злочину (ст. 19 КК України).

Близько 40% неповнолітніх злочинців походять з неповних сімей, 5% – взагалі не знали батьків. Крім того, кількість сімей, що розпадаються, постійно зростає. це призводить до того, що діти почувають себе у своїй сім'ї непотрібними, чужими, починають шукати контактів поза родиною і, на противагу їй,

перекладає негативний досвід і накопичену озлобленість на оточуючих [8]. Також неповнолітні переймають звички та модель своєї майбутньої поведінки від батьків у побутових ситуаціях, в яких вони перебувають. за часту в цих сім'ях батьки можуть зловживати алкоголем, наркотиками, займатися проституцією. В таких родинх відсутні будь-які моральні цінності та культурні устої. Психічні розлади дітей багато в чому є результатом і спадщиною відповідної поведінки та життя їхніх батьків – алкоголіків, наркоманів.

Отже, на мою думку задля запобігання злочинності необхідно на- лагоджувати навчальний процес молоді. так, як ЗМі має вагомий вплив на поведінку неповнолітніх, то за їх допомоги можна проводити пропаганду здорового способу життя, поваги загально- людських цінностей, а також підвищення рівня правової культури. Переорієнтація ЗМі, і в першу чергу телебачення, повинна бути направлена на пропагування кращих зразків національно- культурного і мистецького здобутку, а не з акцентування на продукції, що містить елементи агресії та насильства, як це є зараз.

Література

1. Вісник пенітенціарної асоціації України. 2018 / № 3(5)
Залялова І. М., Політова А. С.
2. Бочелюк В. Й. Юридична психологія. Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 336 с.
3. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: Підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Х.: Право, 2008. — 240 с.

Язаджи А.В.,
студентка 2 курсу спеціальності «Право»
ДЗ «Південноукраїнський національний
Педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
м.Одесса, Україна

ПОНЯТТЯ ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУЧАСНІЙ ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ.

У своїй діяльності фізичні та юридичні особи повинні чинити за вимогами закону або не суперечити йому.

Поведінка, яка відповідає нормам закону, називається правомірною, тобто людина робить все, що не забороняється законодавством. Але є і інші випадки.

Різновид громадських відхилень, яке пов'язана з відступом від цілей, основ права, має можливість бути з'єднано думкою протиправної поведінки.

«Протиправна поведінка вважається антиподом правомірної поведінки. Перш за все, треба позначити, власне що протиправна поведінка вповнюється в сфері права, але, на відміну від правомірної поведінки, вона вважається не формою свободи, а формою несвободи чи ж свавілля.» [2]

Так як протиправно поведінка має анти правову природу, то входить до механізму правового регулювання як юридичний прецедент. Під протиправною поведінкою мають на увазі поведінку людини, яка суперечить інтересам суспільства в цілому, окремих його груп, певних людей, контролюючих його свідомістю і волею.

Кількістю соціальних зв'язків та рівнем можливості їх відновлення визначається шкідливість правопорушень. Виходячи з цього, можна сказати, що може бути три варіанти: «одне правопорушення негативно впливає на велику кількість зв'язків між людьми; правопорушення вносить незначні зміни у спілкування людей, але загальна кількість подібних фактів, здійснюваних у певний проміжок часу, унеможливорює нормальне функціонування суспільства; правопорушення заподіює невідновлювані збитки суспільству чи людині.» [1; с.240].

Правопорушення як формі протиправної поведінки властива така ознака: правопорушення є поведінкою, що суперечить приписам правових норм. Це означає, що відповідні дії суб'єкта не відповідають вимогам в конкретно сформульованій правовій нормі. « протиправна поведінка — це завжди винна поведінка деліктоздатної фізичної чи юридичної особи — суб'єкта права, за якої він у тій чи іншій формі бажає або свідомо припускає настання шкідливих (небезпечних) наслідків від вчиненого ним діяння.» [3;с. 360].

За своєю громадською значущістю це поведінка вважається соціально шкідливою або соціально небезпечною, тобто має можливість нанести шкоду звичайним суспільним відносинам, що розвиваються в правовій формі, - правам, свободам, законним інтересам суб'єктів. Данна шкода має можливість бути різною, залежно від результатів протиправної поведінки, його громадської оцінки.

Критеріями визначення ступеня соціальної небезпеки від порушення закону є: значимість для суспільства цих відносин, що регулюються правом і стали об'єктом протиправного посягання з боку злочинця (наприклад, публічний порядок, конституційний лад); величина заподіяної шкоди , якщо він вважається вагомим, то діяння визнається законодавством, як правило, кримінальним злочином, в разі якщо незначним - то цивільно-правовим проступком, адміністративним правопорушенням; метод, час і простір вчинення протиправної дії: протиправна дія має можливість бути по методиці таємна або ж не прихована (наприклад, крадіжка або ж розбій), нешкідлива для оточуючих (наприклад, ремонт о 9 ранку) або ж загально небезпечною(наприклад, замах на життя людини з впровадженням вибухівки в просторах скупчення людей під час мітингів); особа злочинця (проступки, на відміну від злодіянь, як правило, не говорять про соціальну загрозу особи і його стійке, неприкрито погане ставлення до закону, соціального і правового порядку).

За емоційним станом протиправна поведінка зобов'язана мати свідомо вольової характер, тобто щоразу виконується за волею і свідомістю суб'єкта. Правопорушенням вважається лише те

діяння, яке скоєне усвідомлено і за волі особи і присутності її вини. І, навпаки, дія, що завдає шкоди охоронюваним законодавством інтересам, є неупереджено протиправним, але правопорушенням її назвати неможливо при відсутності провини.

Отже, правопорушення - це протиправне, винне, соціально шкідливе діяння особи, наслідком якого є юридична відповідальність для особи, яка скоїла злочин чи проступок. Якості і ознаки правопорушень характеризуються належними спільними рисами і властивостями правової поведінки.

Література

1. Ведерніков Ю.А. Теорія держави і права. Дніпропетровськ, 2015р. 468с.
2. Мета і система покарань. URL: https://pidru4niki.com/75279/pravo/meta_sistema_pokaran (дата звернення 17.12.2020)
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права, Харків, 2001р. 656с.

СУЧАСНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР: ТЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Ахмеров Олександр

здобувач кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний
Педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
м.Одесса, Україна

ПРОПОРЦІЙНЕ СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ – ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ» В СУЧАСНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ.

В різних європейських країнах відносини між центральними і місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування за своєю суттю не будуть однаковими. Відповідно, пропорційне співвідношення категорій «централізація – децентралізація» в кожній з країн Європи також буде відрізнятися. Наприклад, «у Данії, Норвегії, Швеції, Нідерландах й Швейцарії максимальний обсяг владних повноважень наданий місцевій громаді, при цьому законодавче визначення компетенції органів місцевого самоврядування тут є найбільш розширеним та узагальненим, велика увага приділяється впливу та контролю громадян за системою місцевого самоврядування» [1, с. 8]. А от у Іспанії, Франції, Італії та Німеччині законодавство чітко визначає та суттєво обмежує компетенцію органів місцевого самоврядування, надаючи значний обсяг владних повноважень центральним органам держави [2].

Але це не означає, що низка країн сьогоденної Європи представляє собою певні «острівки централізації», де влада узурпована центральною верхівкою, а місцеве самоврядування має формальний характер. В соціально-політичних процесах простих відповідей не буває, бо вони є складними, нелінійними, багатофакторними. Тож, слід враховувати, що «всі європейські моделі місцевого самоврядування є результатом природного поступового розвитку, який відбувався паралельно зі

становленням громадянського суспільства в Європі, а отже децентралізаційні тенденції свого часу там виникали «знизу» [3, р. 181]. Це відбувалося, зокрема, на фоні боротьби монархічної влади зі феодалним свавіллям, яка супроводжувалася зростанням кількості невирішених проблем в містах. Тож городяни брали на себе вирішення багатьох побутових проблем, якими нехтувала влада, отримуючи при цьому право здійснювати власне оподаткування та звільнення від влади місцевих феодалів. Найбільш яскравим прикладом таких «прадецентралізаційних» тенденцій, безперечно, виступає система Магдебурзького права, яка була взаємовигідною для городян та монарха – для населення вона гарантувала захист з боку центральної влади та можливість розвитку їх міста, де вони відчували себе вільними, оперативно реагуючи на конкретні місцеві завдання, а для монарха – ослаблювала феодалну владу, але виступала запорукою лояльності мешканців певної громади і ефективним механізмом збирання податків та зборів в казну.

Незважаючи на наявні відмінності моделей муніципальної політики, кожна країна Європи пройшла свій шлях формування системи самоврядування, яка в сучасних умовах увійшла в систему установок та ціннісних орієнтацій населення як природний спосіб існування. За таких умов державна влада Європи стає лише «надбудовою» над сформованою системою муніципальної влади певної території. Тож можна сказати, що самоврядування в Європі стало осередком реформ, навколо якого довгий час розгорталася боротьба владних еліт, прихильників централізації та децентралізації, та за наслідками яких і були сформовані всі вищезазначені моделі муніципальної політики.

Спираючись на досвід реформ публічного управління в європейських країнах можна констатувати, що рамки децентралізації обумовлені відмінними рисами відносин центру та окремих територій. Кожний тип децентралізації характеризується специфікою реформ, що зазнає муніципальна влада країн Європи: у Великобританії – це політична децентралізація і комерціалізація публічних послуг; у Німеччині – посилення ролі комун і еволюційний перехід до ринкових відносин в управлінні; у

Франції – проведення адміністративних перетворень та активізація місцевих громад тощо.

Загалом сучасні європейські реформи місцевого самоврядування в інституційному аспекті можна класифікувати як структурні, функціональні, організаційні.

Зазначимо, що будь-яка реформа є ефективною тільки тоді, коли вона сприяє максимальному досягненню цілей, що стоять перед нею, при мінімальних затратах ресурсів. Тож, в самому загальному вигляді під ефективністю муніципальної політики варто розуміти ступінь повноти та якості виконання органами місцевого самоврядування своїх функцій та завдань, що прямо пов'язана зі ступенем задоволеності запитів та потреб населення, а також тією кількістю ресурсів (людських, матеріальних, часових тощо), що були використані на досягнення такого результату.

Література.

1. Ахмеров О. О. Децентралізація влади як дієвий механізм демократизації політичної системи: проблемні питання та шляхи їх вирішення. Політичне життя. 2019. № 3. С. 5–10.
2. Watkins S.C. From provinces into nations: Demographic integration in Western Europe, 1870-1960. Princeton: Princeton University Press, 2014. 254 p.
3. Akhmerov O. O. Municipal policy of EU countries. Актуальні проблеми політики: зб. наук. праць. Одеса, 2018. Вип. 61. С. 174–182.

Гладка В. С.

студентка 2 курсу спеціальності «Політологія»
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Полуяктова О.В.

кандидат економічних наук, доцент
кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Можна стверджувати, що конкурентоспроможність є одним із найголовніших показників економічного стану країни. Для її вивчення працюють аналітичні центри по всьому світі, серед їх напрямку роботи найбільш популярним є дослідження, котрі проводяться в інститутах Швейцарії, а саме у Міжнародному інституті менеджменту та Всесвітньому економічному форумі. Ці організації кожного року публікують рейтинг конкурентоспроможності усіх країн світу. На жаль в умовах всесвітньої глобалізації національна економіка кожної країни не в силі еволюціонувати окремо від світового господарства. Наприклад, залучення України «у світову економіку робить проблему пошуку шляхів конкурентоспроможності національної економіки, питання про можливості та способи її формування при відкритості внутрішнього ринку досить актуальними» [3, с. 160].

На сьогодні існує велика кількість підходів до вивчення та розуміння поняття «національна економіка». Великий відсоток вчених та економістів термін «конкурентоспроможність національної економіки» розуміють як певне становище країн на світових ринках, котре характеризується економічними, політичними та соціальними чинниками. Інша частина людей розглядають це поняття як макроекономічне явище, що є підзалежним економічному та технічному розвитку держав. Також інколи під конкурентоспроможністю національної економіки вважається здатність країн забезпечувати власний розвиток, а також й утримувати свої позиції в міжнародному економічному

суперництві. Отже, національна конкурентоспроможність — це «здатність країни досягати і підтримувати високі темпи економічного зростання, що виражаються в постійному прирості рівня ВВП на душу населення» [4]. Адже висока конкурентоспроможність держави призводить до якості та високого рівня життя населення. «Національна конкурентоспроможність належить до здатності держави виробляти, розподіляти товари і послуги в міжнародній економіці в конкурентній боротьбі з товарами і послугами, виробленими іншими країнами, і робити це таким чином, щоб підвищувався рівень життя населення»[2]. До характерних рис конкурентоспроможності національної економіки можна віднести:

- розвиток у внутрішньому середовищі під час конкурентного змагання між різними суб'єктами відносин в економіці;

- визначення за допомогою умов та факторів економічної еволюції держав та залежності від вдалого використання, застосування цих умов для себе;

- вираження в процесі економічних відносин у світі;

- зацікавленість у постійному збільшенні джерел, за для розвитку суб'єктів.

Також важливою складовою для здатності конкурувати є конкурентні переваги. Вони з'являються при об'єднанні чинників конкурентоспроможності, утворюючи такий «логічний ланцюжок: фактори конкурентоспроможності → конкурентні переваги → конкурентоспроможність → конкуренція». Фактори конкурентоспроможності – це умови та обставини, які спричиняють власно саму конкурентоспроможність. Науковець М. Малкін об'єднує макроекономічні чинники конкурентоспроможності в такі 4 групи [1, с. 529]:

1. Природні ресурси, накопичений виробничий, технологічний і людський потенціал. Мова йде як про обсяги цих ресурсів, так і про їх якість.

2. Динаміка реального валютного курсу національної грошової одиниці. Підвищення реального курсу національної валюти негативно позначається на цільовій конкурентоспроможності окремих галузей.

3. Зовнішньоторговельні обмеження (мита та квоти). Оскільки імпорتنі мита, як і валютний курс, є факторами впливу на внутрішні ціни іноземних товарів, їх введення також доцільно в галузях, де можливе імпортозаміщення, тобто висока перехресна еластичність попиту на вітчизняні товари за ціною імпорту.

4. Фінансування R&D відбувається із державних, недержавних та зовнішніх джерел. Обсяги цього фінансування залежать від доступних ресурсів у кожного джерела, проведеної політики управління ресурсами, а також створюваних державою стимулах інноваційного розвитку.

Також зараз набувають важливу роль у конкурентоспроможності саме інституціональні фактори [1, с. 529–530]:

1. Адміністративне середовище бізнесу.

2. Ефективність прав власності на винаходи, відкриття та інші продукти інтелектуальної діяльності.

3. Ефективна конкуренція — наслідок фундаментальний принцип лібертаріанської справедливості при створенні й підтримці з боку держави селективних стимулів для інноваційного підприємництва.

4. Відсутність обмежень на трансфер технологій та інтелектуального капіталу між сторонами.

5. Ефективність у розпорядженні громадськими ресурсами в громадському секторі економіки.

Провідну роль у будівництві факторів економічної конкурентоспроможності на сьогодні відіграє інституційне середовище. Воно визначається адміністративною та правовою системою, за допомогою яких фірми, приватні особи та органи влади між собою взаємодіють, за для підвищення власного економічного добробуту та створення доходу.

Важливе місце у конкурентоспроможності відіграє держава. Адже держава створює стратегії, вибирає орієнтири та реалізує усі механізми для їх реалізування.

На сьогодні «інноваційність, розвинута інфраструктура, якість інституцій, високі макроекономічні показники, потужний науковий потенціал, висококваліфікована робоча сила, ефективна ринкова економіка, технологічна готовність, якісне ведення бізнесу та інші фактори визначають успіх у конкурентній боротьбі та є доміантною передумовою конкурентоспроможності...» [2, с. 23].

Також чинники та умови конкурентоспроможності національної економіки обумовлюються якістю людського капіталу, а саме рівнем освіти, інноваційністю мислення та професійною майстерністю. Саме від людського капіталу залежить якість макроекономічного середовища, інститутів, спрямованість інноваційного технологічного оновлення та отримання лідируючих позицій на закордонних ринках.

Зараз досить популярним фактором є саме екологічні інновації. Інновація є продовженням інновації, яка визначена як процес, орієнтований на результати, які можуть бути виражені в нових продуктах, нових виробничих, транспортних системах, в управлінні, розвитку нових джерел поставок сировини і нових ринків збуту, так, щоб ці інновації забезпечували фінансові результати [5].

Отже, існує дуже багато факторів котрі зумовлюють конкурентоспроможність національної економіки. Безліч вчених у свої часи виокремлювали власну типологію. Створення конкурентоспроможності є дуже динамічним явищем, котре завчасно завбачає підтримку та створення конкурентних переваг, які є спрямованими на задоволення досить стійкого стану у відносинах з економічними суб'єктами.

Література

1. Малкина М. Ю. Особенности измерения и способы повышения конкурентоспособности российской экономики / М. Ю. Малкина // Вестн. Нижегород. ун-та им. Н. И. Лобачевского. Эконом. науки. – 2014. – № 3. – С. 529–537.

2. Мокія А. І., Васильціва Т. Г. Стратегія та механізми зміцнення просторово-структурної конкурентоспроможності регіону. – Львів : Ліга Прес, 2010. – 488 с.

3. Назиров К. З. Сучасні фактори конкурентоспроможності національної економіки. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» № 3 (18), Харків, 2014. 240 с.

4. Полунеев Ю. Конкурентоспособность страны как национальная идея [Электронный ресурс] / Ю. Полунеев. – Режим доступу: <http://www.zn.ua/2000/2020/49518>.

5. Sarkar A. N. Promoting Eco-innovations to Leverage Sustainable Development of Eco-industry and Green Growth / A. N. Sarkar // European Journal of Sustainable Development, Rome, 2013. – V. 2, n. 1. – P. 171–224.

6. Scott B. US Competitiveness and the World Economy [Електронний ресурс] /B. Scott, G. Lodge. – Режим доступу: <http://www.amazon.com/CompetitivenessWorld-Economy-Bruce-Scott/dp/0071032665>.

Граф В.Д.

студентка 3 курсу спеціальності
«014 Середня освіта (Мова і література (англійська))»
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Личковська М.Р.

кандидат економічних наук, доцент
кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

КОРОНОВІРУС І ДИСТАНЦІЙНА РОБОТА: ЯК КОРОНОВІРУС ЗМІНИТЬ НАШУ РОБОТУ, МОЖЛИВО, НАЗАВЖДИ

Не встиг глобальний світ пристосуватися до нової соціально-трудової реальності початку ХХІ століття, що породжена четвертою промисловою революцією, як у 2020 році реальність знов змінилася. Пандемія COVID-19 увірвавшись у життя кожного мешканця планети змінює на очах все навкруги. Аналізуючи цю ситуацію, ми погоджуємося з думкою Я. Жаліло про те що цей суто біологічний чинник спричинив практично відокремлене життя у соціальній площині та виявив надпотужну

дієвість у впливі на політико-правову, соціально-економічну сфери, міждержавні відносини та уклади життя [1].

Гнучкості та адаптивності ринку праці до значних ситуаційних змін викликаних коронакризою сприятиме використання досвіду розвитку нових альтернативних форм зайнятості, і на сам перед, дистанційної роботи, набутого у до карантинний період.

Попри різнопланову наукову насиченість публікацій, щодо розкриття різних аспектів та особливостей розвитку гнучких форм зайнятості у національній та світовій економіці, проблемам розвитку дистанційної зайнятості приділено, на наш погляд, недостатньо уваги. Між тим нові умови сьогодення: розгортання пандемії COVID-19 та впровадження карантинних заходів, роблять саме дистанційну зайнятість єдиною прийнятною та доступною. Ці обставини обумовлюють актуальність і необхідність її подальшого дослідження.

Проаналізуємо умови розвитку та розповсюдження нових альтернативних форм зайнятості у карантинний період в координатах, породжених Четвертою промисловою революцією.

1. Нові технології створюють умови швидкої переорієнтації діяльності підприємств та нарощення їх внутрішнього потенціалу, перш за все, за рахунок підвищення ефективності виробництва, скорочення витрат тощо. Для використання цих можливостей та підвищення конкурентоспроможності підприємства переходять від традиційного функціонального управління діяльністю до застосування процесного управління, що базується на широкому використанні інжинірингу та реінжинірингу бізнес-процесів. Реінжиніринг підприємства на основі бізнес-процесів вважається сьогодні загальноприйнятим революційним способом організаційної перебудови. З точки зору організаційної перебудови цей процес, по-перше, створює умови більш ефективного використання наявних у підприємства матеріально-речових та трудових ресурсів, по-друге, надає можливість передачі окремих робіт або процесів, що не є профільними, стороннім організаціям. Як стверджує С. Туль, і ми з цим повністю погоджуємося, це дає змогу використання запозиченої праці на умовах аутсорсингу та краудсорсингу, а також

позаштатного залучення працівників на умовах аутстафінгу та самозайнятості у вигляді фрілансу [2, с. 102]. Наприклад, аутсорсинг та аутстафінг широко використовуються для надання клірингових (фінансових, юридичних, освітніх, бухгалтерських тощо) та HR (пошук персоналу) послуг, побутових послуг (прибирання, обслуговування та ремонт обладнання, харчування робітників), транспортних послуг тощо. Деякі з цих послуг можуть здійснюватись дистанційно, деякі ні. Хоча вони безумовно є новими гнучкими формами праці для одних, новими гнучкими формами організації трудових відносин для других.

2. Розвиток ІКТ, зростання потоків інформації та їх діджиталізація, віртуалізація зв'язків з органами влади та керівництвом тощо – усі ці тенденції сприяють поширенню нових режимів робочого часу, головною вимогою яких є виконання певного обсягу робіт, а не тривалість робочого дня або його певних часових меж. Таким чином, сталий графік робочого часу як один з елементів організації класичних трудових відносин поступово втрачає своє значення в сучасній економіці [2, 3]. Найбільш розповсюдженими новими формами праці, класифікованими за критерієм режиму робочого часу працівника, є:

- Праця на умовах неповного робочого дня або неповна зайнятість.

- Праця на умовах гнучкого режиму робочого часу. Особливістю такої форми організації праці згідно сучасного законодавства України є те, що гнучкий режим робочого часу може передбачати по-перше, фіксований час, протягом якого працівник обов'язково повинен бути присутнім на робочому місці та виконувати свої посадові обов'язки; при цьому може передбачатися поділ робочого дня на частини. По-друге, змінний час, протягом якого працівник на власний розсуд визначає періоди роботи, якщо інше не передбачено у трудовому договорі.

- Строкова тимчасова праця (праця на умовах строкових трудових договорів). Тобто працівник винаймається на певний термін для виконання якогось виду чи обсягу робіт.

Використання нових режимів робочого часу створює можливості для поширення дистанційної компоненти аутсорсингу, аутстафінгу, краудсорсингу та фрілансу. Деякі з них взагалі набувають дистанційної форми.

3. Подальший швидкий розвиток цифрових технологій, діджиталізація, віртуалізація трудових процесів в умовах глобалізації та формування мережевої економіки сприяють швидкому поширенню нових (альтернативних) саме дистанційних форм організації праці. Що обумовлює активний розвиток діджиталізованого (віртуального) сегменту ринку праці в Україні [4]. Зростає кількість електронних бірж праці, віртуалізованих майданчиків, online-платформ. При цьому, на думку аналітиків, якщо раніше дистанційна альтернативна зайнятість застосовувалася здебільшого для контрактних проєктів, то сьогодні це поняття охоплює роботу, яку виконують команди на аутсорсингу, фрілансери, гіг-працівники і крауд-працівники. В Україні стає все більше людей, які працюють у такому форматі [4]. Між тим, слід зауважити, що формування і розвиток віртуального сегменту ринку праці хоча й розширює список робочих місць, але в значній мірі спрямоване на виконання професійних робіт та завдань інших країн. Що можна назвати «віртуальною імміграцією» [5, с.15]. У зв'язку з чим у вересні 2020 року Президент України запропонував розробити пакет законопроектів щодо створення сприятливих умов для розвитку IT-індустрії та реалізації інвестиційного потенціалу України у сфері інформаційних технологій. У цьому напрямку Міністерство цифрової трансформації розробило концепцію проєкту «Дія Сіті», яка є по суті моделлю створення віртуальної свободної економічної зони для представників креативної економіки. Створення такої зони, на думку розробників, надасть для України можливість ще більше розвинути IT-галузь із реєстрацією бізнесу — юридичних осіб саме в Україні, та з реєстрацією прав інтелектуальної власності на розроблені продукти саме тут, а не закордоном [6]. А вже 2 листопада у Верховній Раді зареєстрували проєкт закону № 4303 «Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні», який, як планується, дозволить запустити в

Україні «Дія Сіті» — особливу економічну зону для ІТ-компаній. Запуск «Дія Сіті» має створити величезну кількість робочих місць для гіг-працівників, тобто буде сприяти ще більш швидкому поширенню саме дистанційної зайнятості.

Література

1. Жаліло Я. Політика одужання: процес виходу з карантину для економіки навіть більш ризикований, ніж сам карантин. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/politika-oduzhannya-proces-vikhodu-z-karantinu-dlya-ekonomiki-navit-bilsh-rizikovaniy> (дата звернення: 25.04.2021року)

2. Туль С. І. Нові форми праці в умовах діджиталізації економіки та світового ринку праці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2019. Вип. 23. Ч. 2. С. 100–105.

3. Котляров І.Д. Методологічні основи дослідження нестандартних форм зайнятості. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2015. №1 (9). С. 227-237.

4. Альтернативна зайнятість. 2019 Deloitte Global Human Capital Trends. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ua/Documents/human-capital/Deloitte-Global-Human-Capital-Trends-2019-1.pdf> (дата звернення: 25.04.2021року)

5. Колот А. М., Герасименко О. О. Концепт «Праця 4.0» : теоретико-прикладні засади формування та розвитку. Економіка та прогнозування. 2020. № 1. С. 7–31.

6. Магалецька О. Що таке «Дія Сіті» і як держава планує підтримувати українську ІТ-галузь. URL: <https://newssky.com.ua/yak-diya-siti-stimulyuvatime-vnutrishni-ta-inozemni-investiczi%D1%97/> (дата звернення: 25.04.2021року)

Гришич І. О.
студентка 3 курсу, спеціальності «Економіка»
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Максимова Ю.О.
викладач кафедри економіки та управління,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
м. Одеса, Україна

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УКРАЇНІ

Сучасна економіка в Україні перебуває у глибокій кризі, що спричинено негативними тенденціями у соціальному та політичному житті. Головною проблемою на підприємствах є нестабільність діяльності, тобто вплив макроекономічного середовища, і це призвело до загострення кризових явищ. Антикризове управління підприємства має ґрунтуватися на пошуках розв'язання проблем і розробляти запобіжні антикризові заходи, щоб запобігти банкрутству [3].

Деякі дослідники відносять антикризове управління до фінансового процесу, а інші до діяльності менеджерів, але таким чином, антикризове управління представляє фактори зовнішнього і внутрішнього впливу на підприємство, що проявляє ознаки кризового стану. У ринковій економіці ліквідація підприємств є необхідною умовою ринкового механізму, через те, що набагато складніше забезпечити тривалість життєвого циклу підприємства. В Україні використовують такі види антикризового управління: модернізація, реадаптація та знищення підприємств [1].

Необхідно враховувати, що в антикризове управління включає застосування найважливіших економічних дисциплін - у вигляді стратегічного, тактичного планування, фінансового аналізу, менеджменту, інвестування та ін. При цьому вони об'єднуються в загальну систему, ґрунтуючись на одному критерії - можливість діагностики, нейтралізації, попередження і подолання кризи. Антикризове управління підприємством відображає потреби в

подоланні і розв'язанні кризи, з можливістю пом'якшити їх наслідки.

Слід зазначити, що в антикризовому управлінні підприємством грають важливу роль інноваційні бізнес стратегії. Інноваційна бізнес стратегія є складовою частиною загальної стратегії підприємства, яка спрямована на розвиток організації в результаті якої забезпечується нова якість виробництва і управління [2]. Вона реалізується за допомогою прогресивних нестандартних обґрунтованих управлінських рішень, що приймаються з урахуванням специфіки роботи підприємства.

Можна зробити висновок, що від ефективності проведення антикризових заходів на підприємствах буде залежати їх майбутнє існування чи згорання діяльності. Для ефективного управління підприємствами під час кризи необхідно ефективне врегулювання кризової ситуації, яке полягає в систематичному, тривалому і регламентованому процесі для виявлення вразливих місць підприємства та запобігання повторення аналогічної ситуації у майбутньому.

Література

- 1.Офіційний сайт статистика України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> /(дата звернення : 29.03.2021).
2. Шершньова З.Є Антикризове управління підприємством: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей усіх форм навчання. URL:<http://sb-keip.kpi.ua/article/view/31242> (дата звернення : 29.03.2021).
- 3.Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_1_25 (дата звернення : 29.03.2021).

Дзиговська Я.Р.

студентка 3 курсу спеціальності
«014 Середня освіта (Мова і література (англійська))»
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Личковська М.Р.

кандидат економічних наук, доцент
кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

Спалах COVID-19 став безпрецедентним шоком для всього світу, світ опинився на карантині. Як показала практика та дослідження науковців до швидкого й масового переходу в екстрених умовах запровадження карантинних заходів на дистанційну форму праці ні світ у цілому, ні Україна були не готові [1, 2]. Ми бачимо, що карантинні заходи урядів всіх держав мають, перш за все, протиепідемічний характер, тобто направлені на припинення розповсюдження пандемії та збереження найціннішого - життя та здоров'я людини. Хоча зрозуміло, що ручна зупинка економіки буде мати негативний вплив на її соціально-політичні та економічні виміри. Викличе хвилю банкрутств, скорочення робочих місць, звільнення працівників, зростання безробіття, відправлення працівників у «відпустку за власний рахунок», зменшення розміру ставки з повної на часткову, позбавлення премій і доплат тощо. Саме тому з перших днів оголошення карантинних заходів, рекомендацією урядів для керівництва всіх компаній є максимально можливе переведення їх працівників на віддалену роботу, тобто застосовування дистанційної зайнятості щодо працівників. Однак першою перешкодою на цьому шляху стала структура економіки. У період найжорсткіших карантинних обмежень на дистанційну роботу

неможливо перевести цілі галузі та сектори економіки, по-перше, у зв'язку з технологією виробництва, існує певний перелік професій, працювати за якими в дистанційному режимі просто неможливо. Це працівники сільськогосподарського виробництва, переробної і добувної промисловості, енергетики, будівництва, транспорту, працівник робітничих професій тощо. По-друге, в умовах карантину під заборону попадає робота, яка передбачає контакт з відвідувачами або клієнтами, йдеться про заклади освіти, салони краси, фітнес-центри, розважальні заклади, заклади готельно-ресторанної індустрії тощо [1, 2]. І якщо у більшості закладів освіти налагодити дистанційну роботу можливо, то працівники інших сфер можуть втратити роботу тимчасово або назавжди. Водночас існує величезна чисельність підприємств та працівників, котрих цілком логічно перевести на дистанційну роботу з перших днів карантину [1]. Дистанційна діяльність в умовах карантину для багатьох, як підприємців, так і працівників, зробила більш очевидними як її переваги, так і недоліки. Значну частину яких можливо сформулювати: перших, як надбання, що потрібно розповсюджувати; других, як проблеми, що потрібно вирішувати. Зробити це цілком реально та необхідно для розробки відповідної політики.

У цій роботі ми зупинимось на проблемах використання дистанційної роботи в умовах карантину. Узагальнимо основні проблеми, які є актуальними саме для українського контексту.

1. Житлові умови. Ми повністю погоджуємося з Л. Філіпчук та Н. Ломоносовою у тому, що складно працювати продуктивно, якщо для цього немає належних умов. У своєму дослідженні вони доводять, що більше половини населення України (54%) проживає у перенаселеному житлі (і цей показник ще не враховує ті версти населення, які проживають у гуртожитках). Частіше в таких житлових умовах опиняються мешканці великих міст — близько 62%, тобто дві третини. Якщо за звичайних умов цю проблему можна вирішити за допомогою коворкінг-центрів, кількість яких в Україні постійно зростає, то в умовах карантину ця проблема стає дуже актуальною та значно впливає на продуктивність і праці, і освіти [2].

2. У другому пункті ми об'єднуємо інші чинники, що є типовими для України. Серед них багато дослідників зазначають: слабе покриття Інтернетом деяких регіонів України, його низьку якість, відсутність у роботодавців технологій необхідних для забезпечення роботи вдома, низька платоспроможність значної частини населення, яка не дозволяє їм придбати необхідне обладнання та сплатити за Інтернет тощо. Існує ще багато проблем перелічити які в одному дослідженні неможливо. Не вирішеним залишається й питання хот буде відповідати за обладнання робочого місця, відшкодування витрат на оплату Інтернету, електроенергію тощо [3].

Інші проблеми дистанційної роботи є типовими не тільки для України, а й всього світу.

3. Перепрацювання та вигорання. Результати досліджень різних агенцій, що проводилися у різних державах свідчать про збільшення робочих годин праці, розмивання кордонів праці та вільного часу, а також непевність працівників щодо майбутнього зайнятості в умовах кризи. Все це підвищує ризик вигорання серед працівників [2].

4. Психологічний фактор. Безумовно, з психологічної точки зору людині потрібен якийсь час, щоб змінити звичний для себе ритм життя, крім того, деякі співробітники «переключаються» на роботу виключно в стінах офісу, а буденні справи їх сильно відволікають і не дають зосередитися [1]. Науковці також відзначають ще ізоляцію, обмеження мобільності, психологічну напругу та середовище конфліктів, депресію тощо [4]. На психологічний стан працівників також впливає погіршення здоров'я, що є наслідком довгої роботи за комп'ютером. У дослідженні проведеному щодо впливу роботи за комп'ютером на стан здоров'я людей отримали наступні результати. Дві третини опитаних співробітників (67,4 %) відмітили, що робота негативно впливає на стан їх здоров'я, з них: через стрес та дратівливість (55,6%), проблеми зі спиною (53,1%), погіршення зору (46,9%), проблеми зі сном (26,6%), додаткова вага (21,5%) [5].

5. Погана комунікація. Це є найпоширеніша причина неефективності дистанційної зайнятості, тому що на практиці

дистанційні зв'язки суттєво відрізняються від тих, що були в офісі, породжуючи певну плутанину [1, 3]. Порушуються зв'язки між співробітниками, підрозділами і працівник не завжди розуміє до кого та коли краще звертатися, щоб вирішити робоче питання без затримок. Ми повністю поділяємо думку Т. Вонберг про те, що перехід на дистанційну роботу потребує повного переосмислення всього процесу комунікації, використовуючи весь можливий арсенал [1]. Що і керівництву, і працівникам потрібно адаптуватися до роботи у нових віртуальних колективах.

Деякі з цих проблем можливо вирішити, деякі складно, але можливо, деякі, наприклад, житлові умови, взагалі не можливо вирішити у сучасних умовах, але вони будуть значно впливати на продуктивність праці, що необхідно враховувати.

І хоча для окремих співробітників працювати дистанційно дуже важко, проте в умовах карантину вибору у них, по суті, немає, «карантинний форс-мажор» змусив більшість як роботодавців, так і працівників швидко переформатуватися і вже зараз апробувати різноманітні дистанційні методи та засоби роботи [1]. Крім того, не зважаючи на всі проблеми частка працюючих дистанційно не хоче повертатися до докарантинних умов праці, адже, як демонструють опитування багато працівників і підприємців в Україні та світі, змогли відчути деякі переваги дистанційної праці і не хотіли б від них відмовлятися [2]. Крім того, як показала практика та дослідження науковців значна кількість проблем породжена нормативно-правовою неврегульованістю нових дистанційних соціально-трудоих відносин та альтернативних форм зайнятості [2, 6]. Лише 3 листопада 2020 року, Верховна Рада України ухвалила законопроект № 4051 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення правового регулювання дистанційної роботи», у якому вперше була визнана та визначена така форма діяльності й прописано її понятійний апарат. Однак значна кількість проблем залишилася поза увагою законодавців. Тому ухвалення цього документа не можна назвати системним і продуманим рішенням проблеми.

Література:

1. Вонберг Т. В Дистанційна зайнятість працівників: нові виклики та можливості. Бізнес інформ. 2020. № 4. с. 259-265
2. Філіпчук Л., Ломоносова Н. Коронавірус і дистанційна робота: що зробила держава. Cedos аналітичний центр. URL: <https://www.cedos.org.ua/uk/articles/koronavirus-i-dystantsiina-robota-shcho-zrobyla-derzhava>
3. Дистанційна робота в Україні Серпень 2020. URL: http://publications.chamber.ua/2020/Human%20Capital/EY_AmCham_Remote%20work_Presentation_August_2020.pdf?fbclid=IwAR0drD89glOHm1Q9WbUjpNKe4paDFDXvt--7fAEGTlbZeEKY69Z-GzqDrY
4. Тимків А. О. Вектори розвитку економіки України в умовах «touchless economy» Бізнес інформ. 2020. № 6. С. 49-55.
5. Почти треть нанимателей перевели сотрудников на «удаленку» из-за коронавируса. Некоторые сократили штат. Опрос. URL: <https://finance.tut.by/news678251.html>
6. Філіпчук Л., Ломоносова Н. Коронавірус і дистанційна робота: що зробила держава. Cedos аналітичний центр. URL: <https://www.cedos.org.ua/uk/articles/koronavirus-i-dystantsiina-robota-shcho-zrobyla-derzhava>

Довбиш Микита

аспірант кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ГРОМАДЯН В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОГРАМ (НА ПРИКЛАДІ АВСТРІЇ)

В кінці ХХ століття соціальний захист населення став основним атрибутом соціальної політики будь-якої цивілізованої держави. В економічно розвинених державах соціальний захист є

найважливішою частиною національної економіки, витрати на яку сьогодні складають більше чверті валового внутрішнього продукту.

Найбільш розвинені системи соціального захисту мають країни Європейського союзу. Саме в них з'явилися і отримали розвиток перші соціальні програми. Завдяки системам соціального захисту сучасні європейські економіки отримали назву соціально-орієнтованих.

Австрія давно зарекомендувала себе, як розвинена і економічно стабільна держава з прекрасними показниками ВВП. В ЄС за цим показником держава займає 4-е місце. Вагому частину в австрійській економіці становлять мігранти. Влада республіки тримають курс на залучення іноземного капіталу і людських ресурсів, тому розробляють численні програми для створення комфортних умов для праці і постійного проживання в країні.

Відповідно до принципів організації виділяють дві основні моделі соціальної політики: модель Бісмарка і модель Беверіджа. Модель Бісмарка встановлює жорсткий зв'язок між рівнем соціального захисту та тривалістю професійної діяльності. Соціальні права обумовлюються тими відрахуваннями, які виплачуються протягом усього активного життя, тобто соціальні виплати приймають форму відкладених доходів (страхових внесків). Страхові каси, керовані на паритетних або розділених засадах роботодавцями та працівниками, збирають відрахування із заробітної плати, з яких формуються різні професійні страхові фонди і здійснюються соціальні виплати. Соціальний захист фінансується в основному самими трудящими. Така модель застосовується в Німеччині, Австрії, Франції [1].

Австрії характерна німецька модель пенсійної системи – розподільчо-накопичувальна трирівнева система. Пенсійна система Австрії побудована за трирівневою моделлю.

Перший рівень державного пенсійного страхування фінансується за рахунок внесків, які становлять 10,25% валового заробітку працівників та 12,55 % фонду оплати праці роботодавців. Другий рівень пенсійної системи включає професійний чи колективний пенсійний план, який фінансується

роботодавцем і підтримується державою у формі податкових пільг. Лише приблизно 5% працівників отримують додаткову професійну пенсію, фінансовану колишніми роботодавцями [2].

Третій рівень пенсійної системи представлений приватними або індивідуальними пенсійними планами, адаптованими до конкретних індивідуальних вимог (наприклад, заощадження, страхування життя, акціонерна участь у фондах тощо).

Гармонізовані гарантовані пенсійні рахунки, які діють з 1 січня 2005 року, становлять нову систему індивідуальних прозорих пенсійних рахунків за ключовим правилом «45 – 65 – 80» (45 років страхових внесків, пенсійний вік 65 років і державна пенсія розміром 80% від середнього заробітку за весь період роботи) [2]. Також Австрія має встановлену законом мінімальну пенсію: для самотніх осіб – 793 євро, для одружених – 1 189 євро зі сплатою додаткової пенсії 122 євро на дитину.

Розмір допомоги з безробіття становить базову суму, яка дорівнює 55% щоденного чистого доходу (у розрахунку з останнього або навіть передостаннього річного доходу, тож останній отриманий дохід, як правило, не є визначальним), а також можливих сімейних надбавок.

Виплата з безробіття надається не необмежено, спершу виплачується протягом 20, або – у випадку довшого страхового стажу – 30 тижнів. Для працівників похилого віку період виплат збільшується до 52 тижнів [2]. Сума екстреної допомоги дорівнює максимально розміру допомоги з безробіття, але щонайменше 75 % від неї.

Екстрена соціальна допомога надається до тих пір, поки триває надзвичайна ситуація, але максимально 52 тижні.

Крім того, в Австрії існує два види допомоги на дітей. Перший передбачає виплати в межах 200 євро щомісяця протягом перших 18 років життя дитини. Другий виплачується від року до трьох років, але його розмір може досягати 2000 євро на місяць [3]. В Австрії введено обов'язкове соціальне медичне страхування. 99 % населення мають медичну страховку. Є можливість спільного страхування для родичів та партнерів. Введено принцип рівного доступу до послуг охорони здоров'я, люди мають право вільно

обрати лікаря. 1/3 населення має також додаткову приватну медичну страховку. Витрати на охорону здоров'я складають 10,4 % ВВП [4]. В цілому є всі підстави для ствердження, що в Австрії забезпечення прав громадян в контексті соціальних програм виконується у повному обсязі.

Література

1. URL:https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/europe/ro-geneva/sro-moscow/documents/publication/wcms_646848.pdf
2. URL: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2015/11/austriapension.pdf>
3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4116>
4. URL:<https://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/piblications/29195.pdf>

Єрґієва О. В.

студентка ІІ курсу спеціальності «Економіка»
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Матюк Т. В.

к. е. н., доцент кафедри економіки та підприємництва,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна

ГРОШІ, ЇХ ВЛАСТИВОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ У ТОВАРНУ ВИРОБНИЦТВІ

У розвинутому товарному виробництві вартість товарів визначається у грошовій формі. Гроші не тільки визначають вартість того чи іншого товару, але водночас є важливим знаряддям обміну, регулювання ринкової економіки.

Стабільність грошової системи свідчить про ефективне функціонування національної економіки, створює передумови для її зростання.

Гроші – це категорія і товарного виробництва і товарного обігу. Вони мають товарне походження і виражають певні виробничі відносини між товаровиробниками з приводу обміну продуктами праці через ринок. У грошах як загальному еквіваленті втілений безпосередньо суспільний характер праці. Вони дають змогу вимірювати суспільні витрати і отримані результати.

Найбільш актуальними в сучасних умовах є такі властивості грошей: стабільність вартості, економічність, тривалість використання, однорідність, подільність, портативність.

Базовою властивістю грошей, є стабільність вартості. Будь-яка форма грошей, якщо вона знецінюється, не може ефективно виконувати функцію засобу платежу і нагромадження вартості. Такі гроші перетворюються в гальмо економічного розвитку, оскільки кредитори перестають надавати позички через ризик втрати позиченої вартості, а інвестори перестають накопичувати вартість у грошовій формі. Підтримання постійно стабільної вартості грошей є важливим економічним завданням сучасних держав.

Важливою властивістю грошей є економічність, яка дає змогу суспільству мінімізувати витрати на виготовлення грошей і забезпечити ними потреби обороту. Поки гроші були повноцінними, вирішити це завдання було неможливо, це послужило ключовою причиною демонетизації золота і появи неповноцінних грошей. Виготовлення банкнот та неповноцінних монет вимагає досить значних витрат держави, у зв'язку з чим готівка в обороті поступово замінюється безготівковими (депозитними) грошима. Для скорочення витрат рух депозитних грошей стали здійснювати засобами електронних технологій.

Важливим способом забезпечення економічності готівки є довгостроковість її використання, цю властивість мали повноцінні гроші, а зараз мають готівкові гроші. Говорити про цю властивість депозитних грошей немає підстав, оскільки вони не зношуються в обороті.

Однорідність грошей є властивістю, яка вимагається від усіх форм грошей. Проте однорідність і золотих грошей могла

порушуватися, якщо поряд із золотою монетою в обороті була срібна, або золоті монети мали неоднакові частки домішок металів. Насправді окремі види грошей виявляються неоднорідними через різний ступінь довіри до їх емітентів, а отже - різний ступінь їх надійності.

Гроші мають таку властивість, як подільність. Для здійснення платежів швидко, без додаткових витрат, гроші повинні легко ділитися на будь-які частини. При такому діленні можна легко заплатити будь-яку суму, одержати здачу тощо.

Останньою властивістю грошей є їх портативність. Вони мають бути такими, щоб їх легко було носити, зручно ними користуватися в повсякденному житті. Високу портативність мають сучасні готівкові гроші - банкноти та розмінна монета.

Також до властивостей грошей можна віднести: транспортабельність, висока захищеність, упізнаваність, помітна відмінність купюр, анонімність.

Роль грошей тісно пов'язана з їх функціями. Якщо функція грошей - це їх конкретна «робота» щодо обслуговування руху вартості на певному етапі процесу відтворення, то роль грошей - кінцевий результат цієї «роботи», її наслідок для суспільства.

Класична економічна теорія виділяє п'ять функцій грошей: міри вартості, засобу обігу, засобу утворення скарбів, засобу платежу, світових грошей. Функція грошей як міри вартості полягає у здатності грошей як загального еквівалента вимірювати вартість усіх інших товарів, надаючи їй форму ціни.

У функції засобу обігу — гроші виконують роль посередника в обміні товарів і забезпечують їхній обіг. Ця функція виконується у формі монет і паперових грошей. Функція засобу платежу полягає в обслуговуванні грошима погашення різноманітних боргових зобов'язань між суб'єктами економічних відносин. Функцію утворення скарбу виконують ті гроші, які виходять з обігу, тимчасово переривають свій рух, нагромаджуються і перетворюються на скарб у своїй золотій або срібній "плоті". Функція світових грошей полягає в обслуговуванні грошима міждержавних економічних відносин, пов'язаних з розрахунками

за зовнішньоторговельні операції, наданням кредитів та іншими угодами.

Отже, в умовах розвинутої товарної економіки всі товари прирівнюються до грошей. Гроші являють собою загальну форму, в якій виражаються вартості всіх товарів. Гроші — це особливий товар, який виконує роль загального еквівалента, виступає посередником в обміні товарів і виражає економічні відносини між людьми з приводу виробництва та обміну товарів. Основні властивості грошей: стабільність вартості, економічність, тривалість використання, однорідність, подільність, портативність. Виділяють п'ять функцій грошей: міри вартості, засобу обігу, засобу утворення скарбів, засобу платежу, світових грошей.

Література

1. Білецька Л.В., Білецький О.В., Савич В.І. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка) : навч. пос. Вид. 2-ге, переробл. та допов. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 688 с.
2. Економічна теорія / за редакцією В. А. Предборського. Київ : Кондор, 2003. 492 с.
3. Економічна теорія : Політекономія / за ред. В.Д. Базилевича. Вид. 6-те, переробл. і допов. Київ : Знання-Прес, 2007. 719 с.
4. Економічна теорія : Політекономія / за ред. В. Д. Базилевича. Вид. 9-те, доповн. Київ : Знання, 2014. 710 с.
5. Економічна теорія : політична економія : навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Зверькова. Одеса : Атлант, 2014. 338 с.
6. Ковальчук В. М. Економічна теорія: курс лекц. Тернопіль : ТНЕУ, 2012. 326 с.
7. Мочерний С. В. Політекономія : підручник. Київ : Вікар, 2005. 487с.
8. Основи економічної теорії : підручник / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. Харків : Право, 2008. 448 с.
9. Політекономія : підручник / за загальною редакцією Ю. В. Ніколенка. Київ : ЦУЛ, 2003. 412 с.

10. Політична економія / за редакцією Г. І. Башнянин. Київ : Ніка-Центр Ельга, 2000. 516 с.

11. Політична економія : навч. посібник / за ред. М. А. Сіроштан. Харків : ХДЕУ, 1998. 344 с.

12. Політична економія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Ю. В. Ніколенка. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 632 с.

13. Політична економія: підручник / за науковою ред. доктора економ, наук, проф. В. Г. Федоренка. Київ : Алерта, 2008. 487 с.

Жестікова Мар'яна

студентка 3 курсу

спеціальність «Політологія»

Університет Ушинського

Ростецька Світлана, к. політ.н.,

доц., доцент кафедри політичних наук і права

Університету Ушинського

м. Одеса, Україна

НОВИННА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Свобода слова та інформації є одним з основоположних принципів демократичного суспільства. В умовах демократії громадяни і громадянське суспільство мають можливість отримувати інформацію з різноманітних джерел і реагувати на неї. Доступ до альтернативних джерел інформації є одним з найважливіших політичних інститутів представницької демократії. За Робертом Далем, такими джерелами «можуть слугувати інші громадяни, експерти, газети, журнали, книги, телекомунікації та ін.» Відомий теоретик демократії пише про те, що компетентними в суспільних проблемах громадяни можуть стати, якщо отримають можливість висловлювати свої погляди, брати участь в дискусіях, «впізнавати і оскаржувати думки

експертів ...» та ін. [1, с. 85]. Без сумніву, інформація стає найвагомішим ресурсом, іноді навіть більш дорогим, ніж гроші [2, с. 64].

Проблема новинної дезінформації дуже актуальна в українському суспільстві. За даними дослідження Київського міжнародного інституту соціології понад 50 відсотків українців не перевіряють правдивість новин. При цьому основним джерелом новин для них є телебачення [3].

Новинна дезінформація є джерелом занепокоєння для української влади. Так, Павло Клімкін, в минулому, Міністр закордонних справ України, якому дуже сподобалася ідея французького президента, пропонує прийняти закон для захисту українського інформаційного простору від дезінформації і пропаганди [4].

Беручи участь в процесі формування свідомості людей, ЗМІ використовують як прямі, так і непрямі форми впливу. Це можуть бути, наприклад, публікація результатів соціологічних досліджень з певними коментарями, запрошення політичних експертів, які займають певні позиції і ін.

Важливу роль ЗМІ виконують в процесі політичної соціалізації. Для великої кількості глядачів ЗМІ є, мало не єдиним джерелом політичної інформації. Зіставляючи політичну інформацію, що надходить з різних ЗМІ, і обговорюючи її з іншими людьми, людина набуває політичні знання. Так формується його власна позиція щодо політичних процесів, що відбуваються в країні і за кордоном.

Однак експерти вказують на подальше підвищення рівня недовіри до ЗМІ. Сутність функції інформування в тому, що ЗМІ повинні інформувати глядачів, читачів і слухачів про політичне життя суспільства, про політичні події і т.д. з тим, що далі людина сама сприймає і інтерпретує отриману інформацію. Однак сучасні ЗМІ не обмежуються тільки інформуванням. Вони коментують, оцінюють, пояснюють таким чином, щоб отримати потрібний для себе результат. Таким чином, інформування перетворюється в пропаганду. Крім того, багато ЗМІ продовжують користуватися так званими «темниками», друкуючи замовні матеріали.

Недовіра традиційним засобам масової інформації та комунікації призвело до того, що люди все частіше шукають інформацію в соціальних мережах. Добре це чи погано? З одного боку, позитивним є те, що звертаючись до альтернативних джерел інформації, порівнюючи інформацію з різних джерел, громадянин починає порівнювати, аналізувати і мислити. Однак, на думку політолога Петра Олещука, все не так добре, як здається на перший погляд. Він вважає, що через соціальні мережі простіше маніпулювати думкою користувачів: «Людьми тепер легше маніпулювати, створювати фейкові новини і направляти громадський гнів куди потрібно» [3]. Ліана Новикова, науковий керівник КМІС, відзначає різке падіння довіри громадян до ЗМІ. Якщо в 2012-му році ЗМІ не довіряли 28,3%, то вже через чотири роки, в 2016 році цей показник досяг 45%. [3]. Проаналізувавши фактори, що вплинули на зниження рівня довіри до ЗМІ, експерти прийшли до висновків, що основними з них стали АТО і конфлікти між власниками ЗМІ.

Одна з головних претензій, що пред'являються до сучасних ЗМІ, це поширення неправдивої інформації, або як її зараз називають «фейкова» (слово Fake в перекладі з англійської - «підроблений, фальшивий»).

На жаль, вірна думка про те, що «фейкові» новини створюють люди, які переслідують певні інтереси. Часто за цим стоїть велика політика [64]. Ф. Уебстер розповідає про аналітиків, які вважають, що інформація, яку отримує у великій кількості широка публіка, «створюється швидше за все для того, щоб відвернути, розважити, щоб приховати справжній стан речей або навіть просто обдурити ... значна її частина - це дезінформація, яка формується ... в інтересах певних груп (політичних сил і сил, що борються за економічний вплив) і з певними корисливими цілями...» [5, с.218].

Українські експерти з медіаграмотності справедливо вказують на те, що проблема «фейків» - це проблема, яка особливо яскраво проявилася з появою Інтернету, актуальна сьогодні у всіх країнах. Як з нею боротися, кожна країна вирішує по-своєму. На думку експертів, щоб навчитися розрізняти правду від неправди,

потрібно слідувати декільком рекомендаціям. По-перше, не читати новини, як це роблять багато, заголовками. Так, це начебто зручно, проте людина може стати об'єктом маніпуляції. Адже назва не завжди відображає зміст статті. По-друге, не піддаватися емоціям, а зберігати критичність думки. По-третє, розрізняти загальні фрази, так звані зараз меми. По-четверте, не довіряти беззастережно інформації з анонімних джерел. Краще таку інформацію пошукати і звірити з іншими джерелами [6].

Отже, і ЗМІ, і незалежні центри політичної експертизи є структурами громадянського суспільства. Їх конструктивна взаємодія позитивно впливає на політичне життя українського суспільства. В першу чергу, ця взаємодія може виражатися у взаємній підтримці один одного. Наприклад, в ситуації, коли держава намагається впливати на незалежні засоби масової інформації, політичні експерти можуть їх підтримати своєю демократичною позицією. І навпаки, ЗМІ надають підтримку інституту політичної експертизи, даючи можливість політичним експертам висловлюватися з тих чи інших актуальних соціально-політичних проблем.

Література

1. Даль, Р. (2000). О демократии. Москва: Аспект Пресс, 208 с.
2. Рич, Э., Уивер, Кент Р. (2003). Пропагандисты и аналитики: «мозговые центры» и политизация экспертов. Pro et Contra. 8, 2, 64-88.
3. Більше 50 % українців не перевіряють правдивість новин. Available from <http://magnolia-tv.com/video-news/2018-03-28/105223-b-lshe-50-ukra-nts-v-ne-perev-ryayut-pravdiv-st-novin-v-deo?prov=ukrnet>
4. И нам не мешало бы бороться с фейковыми новостями – Климкин. Available from <http://fakty.ua/254131-nam-ne-meshalo-by-borotsya-s-fejkovymi-novostyami-klimkin>
5. Уэбстер, Ф. (2004). Теории информационного общества. Москва: Аспект Пресс, 400 с.

6. Часто за фейковими новостями стоить большая политика»
– эксперт. Available from <https://www.radiosvoboda.org/a/29137149.html>

Івченко Любов,
студентка 4-го курсу спеціальності «Політологія»,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Дмитрашко Світлана, к. політ. н.,
ст. викл. кафедри політичних наук і права
Університету Ушинського
м. Одеса, Україна

ПУБЛІЧНА ІНФОРМАЦІЯ ТА ВІДКРИТІ ДАНІ В SMART CITY

SMART CITY - це модель міста, яка включає нове покоління інформаційних технологій, такі як інтернет речей, хмарні обчислення, великі дані, інтеграція космічної та географічної інформації.

Подібна інформація потрібна для полегшення планування, удосконалення управління, надання адміністративних послуг громадам. Впровадження концепції допоможе налагодженню індустріалізації, інформатизації, урбанізації, сільському господарству, модернізації та стійкому розвитку громад.

Цифрова трансформація - процес впровадження інноваційних продуктів та сервісів у різні сфери діяльності громади для підвищення якості та зручності життя як людини, так і громади, швидкості та ефективності надання послуг, швидкості та ефективності прийняття рішень органами державної влади й місцевого самоврядування.

Відкриті дані - це будь-які відомості, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді (Закон України –Про інформацію», ст. 1) [1].

Публічна інформація (Закон України –Про доступ до публічної інформації», ст.1) [2] у формі відкритих даних, це публічна

інформація у форматі, що дозволяє її автоматизоване оброблення електронними засобами (машиночитний формат xls, csv, json, xml тощо), вільний та безоплатний доступ до неї і подальше використання (зміни до ЗУ –Про доступ до публічної інформації від 09.04.2015) [3].

В Україні відкриті дані регламентує Закон України про доступ до публічної інформації. Цей Закон визначає поняття відкритих даних (стаття 10.1) та умови їх використання (стаття 10.2) [2].

Стаття 10.1. Публічна інформація у формі відкритих даних це публічна інформація у форматі, що дозволяє її автоматизоване оброблення електронними засобами, вільний та безоплатний доступ до неї, а також її подальше використання.

Стаття 10.2. Публічна інформація у формі відкритих даних є дозволеною для її подальшого вільного використання та поширення. Будь-яка особа може вільно копіювати, публікувати, поширювати, використовувати, у тому числі в комерційних цілях, у поєднанні з іншою інформацією або шляхом включення до складу власного продукту, публічну інформацію у формі відкритих даних з обов'язковим посиланням на джерело отримання такої інформації.

Інформація про фізичну особу (персональні дані) відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Не допускаються збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та захисту прав людини [4].

До конфіденційної інформації про фізичну особу належать, дані про національність, освіту, сімейний стан, релігійні переконання, стан здоров'я, адреса, дата і місце народження.

Зазначимо, що відкриті дані бувають: деперсоналізовані, які не порушують приватність; прозорі, які сприяють підзвітності та протидіють корупції; доступні -публічний та відкритий доступ; актуальні, які постійно оновлюються; первинні, що максимально деталізовані та машинозчитувальні, які мають доступ по ФРІ(Фундація Регіональних Ініціатив).

Існує також презумпція відкритості, тобто публічна інформація є відкритою, крім випадків, встановлених законом (Закон України –Про доступ до публічної інформації», ст. 1 [2].

За правом доступу закон визначає два типи інформації:

Відкрита інформація та інформація з обмеженим доступом (конфіденційна, таємна, службова інформація). Обмеження доступу можливе при дотриманні сукупності таких вимог: виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя; розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам; шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні [5].

Обмежений доступ до інформації не може бути до: розпоряджень бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів, умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно [2].

Обмеженому доступу підлягає інформація, а не документ. Якщо документ містить інформацію з обмеженим доступом, для ознайомлення надається інформація, шляхом систематичного та оперативного оприлюднення інформації: в офіційних друкованих виданнях; на офіційних веб-сайтах в мережі Інтернет; на єдиному державному веб-порталі відкритих даних; на інформаційних стендах; будь-яким іншим способом; надання інформації за запитами на інформацію. (ЗУ «Про доступ до публічної інформації.» ст.5) [2].

Є дані, які треба оприлюднювати та оновлювати розпорядниками інформації на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних. До них відносяться: Постанова Кабінету Міністрів України 835 поточна редакція від 13.10.2020; Про

затвердження «Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних не лише відповідно до переліків наборів даних, які не включені до переліку, якщо інше не передбачено Законом України –Про доступ до публічної інформації». Існує високий суспільний інтерес до таких даних, що проявляється у високій частоті їх запитування; у результатах опитування громадської думки; антикорупційного ефекту та/або економічного ефекту від оприлюднення наборів даних; наявності інших обставин.

Публічна інформація у формі відкритих даних - це обов'язок розпорядників інформації надавати публічну інформацію у формі відкритих даних на запит, оприлюднювати і регулярно оновлювати її на єдиному державному веб-порталі відкритих даних та на своїх веб-сайтах.

Розпорядниками інформації є

1) суб'єкти владних повноважень органи державної влади, інші державні органи, органи місцевого самоврядування, інші суб'єкти, що здійснюють владні управлінські функції відповідно до законодавства та рішення яких обов'язковими для виконання;

2) юридичні особи, що фінансуються з державного, місцевих бюджетів, стосовно інформації щодо використання бюджетних коштів;

3) особи, яким делеговані повноваження суб'єктів владних повноважень згідно із законом чи договором, включаючи надання освітніх, оздоровчих, соціальних або інших державних послуг, стосовно інформації, пов'язаної з виконанням їхніх обов'язків;

4) суб'єкти господарювання, які займають домінуюче становище на ринку або наділені спеціальними чи виключними правами, або природними монополіями, стосовно інформації щодо умов постачання товарів, послуг та цін на них.

Для роботи з відкритими даними Міністерство цифрової трансформації запускає навчання з відкритих даних. Підкреслимо, що це навчання для лідерів у сфері відкритих даних за міжнародним форматом «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах» (Transparency and Accountability in Public Administration and Services/TAPAC).

Вважаємо, що відкриті дані розкривають соціальний, екологічний та економічний потенціал та можуть змінити шлях взаємодії між владою, бізнесом та окремими громадянами. Вони допомагають поліпшувати послуги, розвивати економіку та захищати нашу планету.

Підкреслимо, що відбувається активний процес осучаснення нормативних документів. Так, 3 березня 2021 р. було оновлено «Постанову 835 про дані реєстру будівельної діяльності, відомості державного Земельного кадастру, відомості щодо заборгованості сплати ЄСВ, дозволи на надрокористування, кількісні показники хворих та вакцинованих, фінансова звітність державних та комунальних підприємств, прозорість використання бюджетних коштів».

Також існує Opendatabot, тобто цей сервіс дозволяє проводити моніторинг реєстраційних даних українських компаній та судового реєстру для захисту від рейдерських захоплень і контролю контрагентів. Створено більше 100 державних реєстрів та джерел інформації, а саме ДРОРМ, Реєстр речових справ, Реєстр МВС "відомості про транспортні засоби та їх власників, Єдиний Державний Реєстр судових рішень, Реєстр платників єдиного податку, ліцензійний реєстр НКРЗІ та ін.

Отже, розширення можливостей від впровадження цифрової трансформації, новітніх технологій, які можуть бути задіяні Центрами надання адміністративних послуг в містах та застосовані громадянами для полегшення користування адміністративними послугами, відкриває новий етап у взаємодії держави і громадян. Не менш важливим є правовий захист приватної та публічної інформації від зловживань. Публічна інформація допомагає створенню нового простору SMART CITY та практичного використання засобів та сервісів ІТ-технологій державними службовцями та цільовими групами населення.

Література:

1. Про інформацію : Закон України від 12. 09. 1992 № 2658-ХІІ. Відомості Верховної Рада України. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>

2. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 17. 09.2020 № 912-IX. Відомості Верховної Ради. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу до публічної інформації у формі відкритих даних. Закон України від 09.04.2015 № 922-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/319-19#Text>

4. Конфіденційна інформація, інформація про особу та персональні дані. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/news/publications/konfidentsiina-informatsiia-informatsiia-pro-osobu-ta-personalni-dani-spiivvidnoshennia-i-rehuliuvanii> (дата звернення: 13.05.2021)

5. Категорія: Адміністративне право. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/> Відкрита інформація (дата звернення: 13.05. 2021)

Ігнатенко Віктор

студент 3 курсу спеціальності «Політологія»
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»

Проноза Інна

к. політ .н., ст. викл. кафедри політичних наук і права
Університету Ушинського
м.Одеса, Україна

ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ ФОРМ ПОЛІТИЧНОГО ГУМОРУ

«Комедія є відтворенням гірших людей, але не у всій їх порочності, а в кумедному вигляді. У зв'язку з цим, сміх у нього виступає як щось потворне, але без страждань.» - Арістотель.

Політичний гумор по своїй суті є реакцією на занадто велику концентрацію влади в суспільстві і може служити прикладом своєрідної сублімації агресії. Але найголовніше, в чому полягає суспільно-політична функція гумору, - він викликає загальний

інтерес публіки до політики взагалі, і до її представників зокрема [1].

Для створення гумору в політичному просторі може бути використаний каламбур, а також різні стилістичні прийоми: іронія, зевгма, парадокс, хіазм і окказіанолізми.

Каламбур

Presidential debates are commonly violent and full of Gore.

«Президентські дебати зазвичай бувають насильницькими та насиченими Гором.» У цій пропозиції ми можемо спостерігати приголомшливу гру слів! Тут обігрується не просто іменник, а власна назва! Gore - не тільки прізвище великого американського політика Albert Arnold Gore. Gore перекладається, як ... «запеклася кров». Щоб більш чітко показати протиріччя смислів, каламбур був посилений визначенням violent. Відповідно, дана гра слів може натякати на поведінку, дії, риси характеру і т.п. Альберта Гора. А можливо, що й ні. Адже каламбур може бути створений і просто заради гри слів.

Іронія

«Галілей думав, що Земля обертається навколо сонця ... Тед Круз думає, що Земля обертається навколо Теда Круза» (Б. Обама). Іронічне порівняння свого опонента з Галілеєм, переносне значення фрази «Земля обертається навколо Теда Круза» створюють яскравий образ недалекоглядної людини, яка сконцентрована на власній персоні.

Зевгма

«Идут городские депутаты, иные уже слегка поддаты» (інтернет-видання «Комар»). Зевгма не тільки протиставляє слова з різною семантикою, що викликає комічний ефект, але і з'єднує неоднорідні за змістом слова, що часто веде до виявлення глибинних смислів. Таким чином, основний засіб виразності, що лежить в основі зевгми, - полісемія

Парадокс

Парадокс вражає своєю несподіваністю. Для створення парадоксу автор може використовувати два абсолютно різних слова або словосполучення, які можуть логічно виключати один одного. Головна функція парадоксу - доказова. Доказова функція,

яку виконує парадокс тісно пов'язана з функцією переконання. «Якби мова йшла про сильних політиків, то вони наважилися прийти на телевізійні дебати і довести свою позицію, навіть в памперсах» (Ю.Тимошенко).

Хіазм

Хіазм - фігура мови або, точніше, прийом посилення виразності способом дзеркального розташування двох суміжних поєднань, слів або пропозицій. Можна також сказати, що хіазм - фігура мови, яка полягає у зворотньому «хрестоподібному» розташуванні елементів двох поєднань, об'єднаних загальним членом. «Я пити не кинув, кинув випивати» (В.Шандибін).

Окказіоналізм

Окказіоналізми утворюються способом складання двох дієслів, для позначення складної ознаки дії. Так, на питання «Що ви думаєте, про людей, які знаходять вас дуже релігійним?», Дж.Буш відповів: "I think they have underestimated me". «Я думаю, вони мене нерозуміють/недооцінюють». Слова "underestimated" не існує в англійській мові. Перевести це слово неможливо. Можна припустити, що найкращим перекладом буде «Я думаю, що вони не розуміють і недооцінюють мене» [2].

Отже, розглянуті деякі засоби створення гумору в політиці - каламбур, іронія, зевгма, парадокс, хіазм і окказіоналізми. Всі ці засоби є невід'ємною частиною політичної гри. Вони використовуються несподівано, застають слухача зненацька, вражають своєю непередбачуваністю. В кінцевому рахунку вони можуть бути як політичною зброєю, так і простим засобом зняти напругу і розібратися в хитросплетіннях політичного процесу.

Література

1. Дмитриев А.В. Социология политического юмора. М.: Росспейн, 2008. 214 с.
2. Benton G. The Origins of the Political Joke /Humour in Society: Resistance and Control. Paton, G.E., Powell, C., Venezia, L., Frailing, K. New York: St. Martin's Press, 1999. P. 33-55.

Конопля О. І.
студентка III курсу,
спеціальність «Облік і оподаткування»,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Матюк Т. В.
к. е. н., доцент кафедри економіки та підприємництва,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Тривале перебування України в тяжких умовах соціально-економічної та політичної кризи загострює процеси входження нашої держави до світового господарського простору країн з соціально орієнтованою ринковою економікою та уповільнює темпи формування нової концепції соціально-трудова відносин. Попри те, що вони є визначальним елементом будь-якої економічної системи та відіграють вирішальну роль у функціонуванні суб'єктів господарської діяльності, досі не вирішеною та не достатньо вивченою залишається проблема визначення сутності соціально-трудова відносин. Це свідчить про нагальну потребу знаходження консенсусу в суперечках стосовно цього питання з метою забезпечення високого рівня соціально-економічного розвитку країни та суспільства.

Так, більшість сучасних учених ототожнюють соціально-трудова відносини з поняттями «трудова відносини» та «виробничі відносини», що зовсім не відповідає дійсності. На відміну від зазначених традиційних категорій, які розповсюджують ідею класової боротьби, соціально-трудова відносини формують нову ідеологію соціального партнерства, спрямованого на пошук балансу в реалізації прав та інтересів роботодавців, найманих працівників і держави.

Аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних учених дозволяє виділити ряд поглядів щодо визначення сутності соціально-трудова відносин (див. табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз поняття «соціально-трудова відносини»

Автор	Визначення поняття
І. М. Козіна	<i>Соціально-трудові відносини</i> є особливою категорією суспільних відносин, що включає як матеріально-виробничі, так і соціальні аспекти трудової сфери: з одного боку, СТО фактично зводяться до відносин купівлі-продажу трудових послуг на ринку праці, з іншого - є систему взаємозалежності та взаємодії між суб'єктами трудової організації, спрямовану на гармонійний розвиток виробничого і людського факторів виробництва [Ошибка! Источник ссылки не найден. , с. 367-368].
М. О. Боровська, М. О. Масич, М. Р. Бечвая	<i>Соціально-трудові відносини</i> є основним елементом системи суспільних відносин і характеризують відносини, що формуються між людьми в процесі трудової діяльності [Ошибка! Источник ссылки не найден. , с. 62].
М. Є. Колесніков	<i>Соціально-трудові відносини</i> являють собою складну систему відносин, що виникають між людьми в процесі їх як виробничої, так і господарсько-економічної, соціальної, політичної та інших форм суспільної діяльності, націленої на забезпечення високого рівня і якості життя людини, трудового колективу і суспільства [Ошибка! Источник ссылки не найден. , с. 42].
Б. М. Генкін	<i>Соціально-трудові відносини</i> характеризують економічні, психологічні та правові аспекти взаємозв'язків індивідуумів і соціальних груп в процесах, обумовлених трудовою діяльністю [Ошибка! Источник ссылки не найден. , с. 347].
І. І. Моторна	<i>Соціально-трудові відносини</i> – це історично визначений тип соціально-економічних відносин, які виникають у трудовій та суміжних з нею сферах життєдіяльності суспільства між найманими працівниками й роботодавцями за участю держави, а також їх представників з метою збалансування їх інтересів, недопущення конфронтації та досягнення соціальної злагоди [Ошибка! Источник ссылки не найден. , с. 14].

Критичний огляд вищезазначених літературних джерел дозволяє дійти висновку, що на сьогодні не існує загального і єдиного визначення поняття «соціально-трудові відносини», у результаті чого вони розглядаються авторами з різних позицій: якщо група вчених І. М. Козіна,

М. О. Боровська, М. О. Масич та Б. М. Генкін визначаються СТВ як складову частину суспільних відносин і пов'язують їх виключно з трудовою сферою, то М. Є. Колесніков й І. І. Моторна розширюють сфери їх діяльності до суміжних з трудовою.

Отже, вважаємо доцільним і перспективним запропонувати найбільш повне власне визначення соціально-трудових відносин: соціально-трудові відносини – це частина суспільних відносин, спрямована на вирішення на різних рівнях (індивідуальному, мікро-, мезо- та макроекономічному) широкого кола соціально- й організаційно-економічних питань трудової та суміжних з нею сфер життєдіяльності людини і суспільства, що формуються в результаті комплексної взаємодії суб'єктів трудових праввідносин, з метою забезпечення високого рівня соціально-економічного розвитку країни і суспільства загалом, трудового колективу і найманих працівників зокрема.

Література

1. И. М. Козина. Социально-трудовые отношения на предприятиях: возможности оценки. Государственный университет –Высшая школа экономики. 2009. С. 367-375.

2. М. А. Боровская, М. А. Масыч, М. Р. Бечвая. Социально-трудовые отношения: основные подходы и определения. Государственное и муниципальное управление. Ученые записки. 2012. С. 62 – 68.

3. Н. Е. Колесников. Социально - трудовые отношения: современные проблемы теории и практики. СПб.: Изд-во РАН, 1993. 121 с.

4. Б. М. Генкин. Экономика и социология труда. М.: НОРМА: Инфра-М, 2001. 430 с.

5. І. І. Моторна. Соціально-трудові відносини: формування та розвиток : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд.

екон. наук : спец. 08.00.07 «Демографія, економіка праці,
соціальна економіка і політика». 2009. 20 с.

Левенець М.Ю.,

Студент 1 курсу спеціальності «Політологія»
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»
м.Одеса, Україна

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ДЕМОКРАТІЇ

«Демократія - то вельми непривабливий спосіб управління державою, але людство досі не придумало нічого кращого» (Вінстон Черчіль).

Демократична форма правління народилась у невеличких грецьких містах-державках (полісах) і могла здійснюватися фактично, адже чисельність виборців не перевищувала 20 тисяч чоловік. Найважливішим елементом полісної демократії були Народні Збори, які здійснювали пряме і безпосереднє керівництво. Рішення Народних Зборів у Афінах часто набувало такого формулювання: " Рада і Народ вирішили..."[1]. Вже тоді оцінка демократії(прямої демократії) з часом змінювалась і цей політичний режим засуджували філософи та політичні діячі, такі як Платон, аргументуючи це тим, що громадські посади при демократії заміщуються по жеребу, внаслідок чого держава оп'яняється свободою в нерозбавленому вигляді.

В епоху Середньовіччя питання демократії стали майже-забутими, бо надавали перевагу різним формам монархії,і тільки в епоху Нового часу демократичні засади державного врядування почали трансформуватися і були значно ширші від демократичних свобод античної республіки, що була заснована на рабовласницькому способі виробництва і життя, відтепер було проголошено формальне право кожного брати участь в управлінні державою [1].

Демократія почала модернізуватися і з неї випливали більш конкретні підpunkти цього політичного режиму, що дало змогу створити нові прояви демократії, такі як плебісцитарна демократія(народ ухвалює рішення лише в певних

випадках),представницька демократія (народ обирає своїх представників, і вони від його імені управляють державою) і пряма демократія, яка фактично і була в полісах.

Сучасна демократія притаманні такі ознаки як: пріоритетність прав людини, повага до прав меншості на власну думку, верховенство закону, поділ влади на три гілки тощо. В Україні теж діє демократія і доказом цього є основний закон держави-Конституція України, наприклад: Розділ III Ст.69. КУ, Розділ III Ст.69. КУ [2].

Однак, те, що демократія існує і загальні засади прописані в конституціях, законах, деклараціях, не говорить нам про повну відповідність прописаному. Звісно, рівень демократії залежить від кожної країни окремо, а також від менталітету нації, політичної свідомості тощо. І наразі, якщо говорити не тільки за Україну, але й за всі інші держави в яких присутня представницька демократія мають низку проблем:

1. Сумніви щодо продуктивності представницької демократії через не усвідомлення того факту, що громадяни на виборах не стільки "обирають" одного чи декількох кандидатів, скільки "делегують права" своїм обранцям [1].

2. Сумніви адекватності складу та змісту політичної діяльності представницького органу волевиявленню, корінним інтересам народу. Вищим представницьким органом у більшості демократичних систем є парламент. Не відповідає ідеям дійсного народовладдя формування парламенту за партійними списками, адже тільки партії визначають самі, кому з її складу та з якими союзниками здійснювати владні повноваження.

3. Недоброчесна реклама політична реклама кандидатів,яка має на меті лише одне - схилити умонастрої і симпатії широких верств населення на свій бік на термін виборчих кампаній.

У сучасній політології зарубіжними вченими вводиться нове поняття - глобальна демократія, яка виглядає не дуже «демократично», бо сильні країни мають асиметричний вплив на слабкі, вважає Каушик Басу, професор Массачусетського інституту технологій. Так, Китай може погрожувати Тайваню цілим спектром санкцій. Теж саме можна сказати відносно країн -

рівноправних членів ООН США та Куби. Вади глобальної демократії полягають у порушенні принципу справедливості при прийнятті рішень міжнародними інституціями: так, МВФ і Світовий банк надає перевагу тим країнам, які є більшими донорами. Далі, процес прийняття рішень у міжнародних глобалізованих організаціях менш прозорий, ніж всередині країни, бо могутні держави, незважаючи на принцип «одна країна - один голос» мають можливість проштовхувати свої рішення за лаштунками цих організацій [1].

Література

1. Основи сучасної політології/ Цюрупа М. В, Ясинська В.С./Видавець: Київ: Кондор, 2009 / Тема 3.9.1.- 3.9.2.

2. Конституція України | від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (rada.gov.ua)

3. Сучасна демократія й проблеми її становлення.
<https://pidru4niki.com/>

Петрук Юлія

студентка 2 курсу спеціальності «Політологія»
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Полуяктова О.В.

к. е. наук, доц. кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

Отримавши незалежність Україна зайнялась процесом входження у світове господарство, яке будується на принципі рівноправності та вперш за все взаємній вигоді у співробітництві. Така необхідність зумовлена потребами розвитку держави та зростання багатства суспільства.

Ефективна інтеграція України в світовий економічний простір є невідкладним завданням розвитку її державності і економіки. І її

успіх залежить від чіткої, виваженої зовнішньоекономічної політики, яка має на увазі під собою весь комплекс проблем, пов'язаних із зовнішньою торгівлею, інвестиційним і науково-технічним співробітництвом, забезпеченням економічної безпеки. Головна мета державної зовнішньоекономічної політики полягає в створенні умов для довгострокових конкурентних переваг у вітчизняних товаровиробників[5].

Слід зазначити, що важливим стратегічним кроком щодо створення механізму зовнішньоекономічних зв'язків України є укладення договорів і угод як з порівняно молодими незалежними державами, які утворилися на території колишнього СРСР, так і з багатьма країнами Європи, Північної і Південної Америки, Азії, Африки.

Так само для активного включення в інтеграційні процеси України необхідно розвивати регіональну співпрацю, яка базується не тільки на прибережній і прикордонній торгівлі, спільних підприємствах, а й налагодженні виробничо-коопераційних і науково-технічних зв'язків.

Інтеграція України повинна проходити по найбільш ефективним напрямкам, які давали б можливість нашій країні забезпечити достатній рівень стабільності економіки і добробуту населення. На думку різних вчених, існують наступні елементи ефективної інтеграції України в світове господарство:

1. Визначити специфічні сфери співробітництва з країнами інших континентів. Таке співробітництво здійснюється на галузевій основі, а особливо в цих сферах: науково-технічна, енергетична, продовольча та екологічна.

2. Приймати активну участь в загальноєвропейському економічному просторі. Для цього потрібно чітко визначити ті галузі виробництва, які будуть демонструвати наш спеціалізований профіль.

3. Сприяти максимально тісній взаємодії зокрема як з організацією ЄС, так і з її окремими спеціалізованими утвореннями. Це буде великим стимулом до процесу інтеграції української економіки в господарські структури континентального рівня.

4. Зайнятися лібералізацією зовнішньої торгівлі, що формує основні інструменти ринкового механізму, встановлює зв'язки між внутрішніми і зовнішніми цінами, включає вітчизняні товаровиробники в конкурентну боротьбу на зовнішньому ринку і підвищує міжнародну конкурентоспроможність національного виробництва.

5. Виробити чітку позицію участі в Міжнародному валютному фонді, Світовому банку реконструкції та розвитку, Генеральній угоді про торгівлю та тарифи, Міжнародній організації праці, Всесвітній організації торгівлі, тому що саме ці організації є ключовими в міжнародній фінансовій, торгівельній і соціальній регуляції.

6. Залучати іноземний капітал в вже функціонуючі господарські об'єкти та створювати за допомогою іноземних інвесторів фірми і підприємства на території нашої країни.

Але наша держава не така обізнана й стала в системі світового господарства, і від того, як ці процеси будуть відбуватися, залежить, перш за все, від можливості подальшого економічного та соціального розвитку держави як органічної підсистеми світової економіки. У процесі інтеграції до світового економічного простору для України характерні такі основні проблеми, як по-перше, дуже гостре питання як безпеки в сфері зовнішньоекономічних відносин, так і взагалі економічної безпеки, які необхідно вирішувати з позиції активного конкурентного протистояння на світовому ринку. По-друге, існують деякі протиріччя регіонального характеру, усунення яких можливо тільки на довгострокових договірних засадах[4].

Але проблеми можна вирішити і робити це потрібно швидко і ефективно. Для України необхідно :

1. Виробити чітку соціальну і економічну політику виходу до ринку, яка ґрунтувалася б на цілях та перспективах розвитку нашої держави.

2. Створити в Україні структури, які б забезпечували і координували функціонування зовнішньоекономічного комплексу, а також всієї інфраструктури зовнішньоекономічних

зв'язків (страхового та інформаційного обслуговування, судових і арбітражних органів).

3. Активно включатися в інтеграційні процеси, з визначенням глобальних національних пріоритетів та їх збалансованості з іншими, існуючими в світовому економічному просторі.

4. Слід чітко визначити орієнтири нашої держави в розвитку його внутрішньої економіки, і в пошуках його майбутнього місця в світовому господарстві.

Таким чином, аби вирішити основні проблеми на шляху інтеграції України в світове господарство потрібно посприяти глибоким ринковим змінам у всій внутрішній економічній і соціальній системі нашої країни.

Література

1. Валеева Д. Интеграция Украины в мировое хозяйство как условие, способствующие укреплению стабильности, предсказуемости и открытости внутреннего и внешнего режима страны. Симферополь, 2008г.

[URL:https://smekni.com/a/156579/integratsiya-ukrainy-v-mirovoe-khozyaystvo/](https://smekni.com/a/156579/integratsiya-ukrainy-v-mirovoe-khozyaystvo/)

2. Волощук І.А. Перспективи інтеграції України на рівні її регіонів в світовий економічний простір. С.444-454

3. Старостенко Г. Г., Онишко С. В., Поснова Т. В. Національна економіка: навч. посібник. Київ.: Ліра-К, 2016р. 432 с

4. Храмов В.О. Бовтрук Ю.А.Зовнішньоекономічна політика: Навч. посіб. Київ: МАУП, 2002р. с.264

5. Шутова В.О., Тригуб А.В. Напрями та проблеми інтеграції України у світовий економічний простір. Державний ВНЗ «Національний гірничий університет».с.82-83.

Полуяктова К.
студентка 1 курсу спеціальності «Математика. Мова і
література англійська»

ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Полуяктова О.
к.е.н., доц. кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

ЕКОНОМІКО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Стабільний економічний розвиток країни неможливий без формування соціально благополучного суспільства. Поєднання проблем розвитку ринкових відносин з посиленням уваги до соціальних питань створює необхідні передумови для економічного оздоровлення, стабільного становища людини впродовж усієї трудової діяльності й після її завершення.

Досвід передових країн та наслідки структурної і системної перебудови більшості сегментів національного господарства свідчать, що реальні зрушення в напрямі формування передумов сталого розвитку як держави в цілому, так і окремих регіонів можливі лише за умови нарощення не лише виробничого, а й природно-ресурсного, демографічного, науково-технічного, рекреаційного, інформаційного та соціально-культурного потенціалу. Тобто, мова йде про всі складові соціально-економічного потенціалу, а також людський фактор та інституціональні зміни в системі економічних відносин при виборі пріоритетів переходу національного та регіональних господарських комплексів на модель сталого розвитку[3,с.7].

Загалом соціально-економічний розвиток включає такі аспекти:

- зростання виробництва і доходів;
- зміни в інституційній, соціальній і адміністративній структурах суспільства; – зміни в суспільній свідомості;
- зміни в традиціях і звичках [2].

Чинники, пов'язані з рішенням соціальних проблем:

- 1) Забезпечення раціонального перерозподілу прибутків.
- 2) Забезпечення економічної основи соціальної стабільності, скорочення соціальної напруженості.
- 3) Забезпечення більш повної зайнятості населення.
- 4) Формування умов розширеного відтворення робочої сили, виявлення інтелектуальних здібностей людини (розвиток, перепідготовка кадрів).

До основних елементів державної політики в галузі соціального захисту населення відносяться:

- 1) встановлення допустимих параметрів життя (розміру прожиткового мінімуму, мінімальної пенсії, соціальної допомоги);
- 2) захист населення від зростання цін і товарного дефіциту для гарантованого забезпечення прожиткового мінімуму громадянам;
- 3) вирішення проблеми безробіття і забезпечення ефективної зайнятості, перепідготовка кадрів;
- 4) пенсійне забезпечення (людей похилого віку, інвалідів, сімей, що втратили годувальника);
- 5) утримання дитячих будинків, інтернатів, будинків для людей похилого віку тощо;
- 6) соціальні трансферти (допомога з безробіття, одноразові чи щомісячні виплати на дітей, з материнства, з хвороби та інших причин, житлові субсидії тощо);
- 7) соціальне обслуговування (надання соціальних послуг окремим категоріям громадян і т. ін.);
- 8) надання необхідної медичної допомоги;
- 9) соціальне страхування тощо.

В умовах соціально-ринкової трансформації держава має виступити соціальним амортизатором перетворень і одночасно проводити активну соціальну політику на нових, адекватних ринковим вимогам засадах. Необхідністю з боку держави є наповнення реформ соціальним змістом; розвиток демократії, забезпечення прав і свобод, формування громадянського суспільства; активізація соціальної ролі держави, відпрацювання механізму взаємодії держави і суспільства в соціальній сфері; забезпечення гідних і безпечних умов життя та праці, зростання

добробуту громадян; створення кожній людині можливостей реалізувати її здібності, одержувати дохід відповідно до результатів праці, компетентності, таланту; стимулювання мотивації до трудової та підприємницької діяльності, становлення середнього класу; забезпечення відтворення населення, оптимізація ситуації на ринку праці; гармонізація відносин між різними соціальними групами, формування почуття соціальної солідарності; формування ефективної системи соціального захисту населення; реформування пенсійної системи; розвиток соціальної інфраструктури, створення умов для виховання, освіти, духовного розвитку дітей, молоді; зміцнення сім'ї, підвищення її ролі у суспільстві.

Україна, яка входила до "тридцятки" країн світової інтелектуальної еліти, успадкувала від СРСР значний науково-технічний потенціал. За даними досліджень, які проводила ООН на початку XXI ст. Україна посідала одне з перших місць у світі за кількістю наукових співробітників. Рівень освіченості українців перевищував середній індекс країн Східної Європи і СНД.

Головним у соціальній сфері на сьогодні повинно стати зниження рівня бідності та зменшення диференціації доходів населення за рахунок стимулювання випереджальних темпів зростання заробітної плати, посилення адресної соціальної підтримки. Водночас, відчутне поліпшення життя людей можливе лише за умови успішного функціонування та розвитку реальної економіки.

Тому, необхідно досягти нової якості в реалізації вищої мети нашого суспільства - підвищення добробуту народу і всебічного розвитку особистості.

Сьогодні як ніколи ясно, що побудувати сучасну ефективну економіку старими методами не можна. Вихід з важкого становища - в прискоренні господарських реформ, спрямованих на створення повноцінної сучасної економіки з відповідними механізмами соціального захисту. Хоча розвиток подій в економіці не піддається точному прогнозуванню, однак наполеглива реалізація намічених реформ здатна швидко дати бажані результати.

Література

1. Белевцева В. Принципи функціонування та удосконалення державного управління у сфері національної інноваційної системи в Україні // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2007. – №5. – С.70 - 78.

2. Игнатов В.Г., Бутов В.И. Регионоведение и управление. – М.: Тесса, 2000. – 416 с.

3. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: національна доповідь / за ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. – 776 с.

4. Ніколаєнко С. Національна інноваційна система України: формування та проблеми реалізації // Інтелектуальна власність. – 2007. - № 6. – С. 13 - 19.

5.Новіков В. Потенціал стабільної соціальної політики // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 1.

6. Соціальний захист як ознака цивілізаційного суспільства. – Віче, 2005, №5.

7. Спікер П. Соціальна політика: теорії та підходи. – К.: Фелікс, 2004.

8. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) –Шляхом Європейської інтеграції|| – Авт. кол.: А.С. Гальчинський, В.М. Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ. інтегр. України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004.

Прохорова Марія

Студентка 1 курсу 052 Політологія
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського»

Проноза Інна

к. політ .н., ст. викл. кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського
м.Одеса, Україна

ПОЛІТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ФРАНЦІЄЮ

Сучасні взаємини між Україною та Францією спираються на давні історичні зв'язки, пов'язані людськими долями та взаємною симпатією між українським та французьким народами, що беруть початок від родичання київських князів з французьким королівським домом (донька Ярослава Мудрого - Анна Київська – була дружиною французького короля Генріха I Капета, королевою Франції, матір'ю майбутнього короля Філіпа I) до спільної участі у перемозі над фашизмом.

Давні історичні контакти дозволили швидко розбудувати українсько-французькі дипломатичні відносини за всіма напрямками двостороннього співробітництва.

Франція стала однією з перших країн Західної Європи, що офіційно визнали незалежність України. Це сталося 27 грудня 1991 року. 23-24 січня 1992 року відбувся перший візит Міністра закордонних справ Франції Р.Дюма до незалежної України, під час якого було підписано Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною та Францією. У цьому ж році Генеральне консульство Франції в Україні було перетворено на Посольство, а у вересні 1993 року було відкрито Посольство України у Франції.

Наступні роки позначилися поступовим зміцненням двосторонніх відносин, які значно посилилися після початку російської агресії проти України у 2014 р., коли Франція висловила однозначну політичну підтримку нашій державі,

засудивши анексію Криму і підтвердивши відданість суверенітету України у її міжнародно визнаних кордонах.

Пізніше, після поширення військової агресії на східні території «материкової» України, Франція разом з Німеччиною стала лідером дипломатичних зусиль з врегулювання ситуації, ставши ініціатором переговорного процесу у так званому «нормандському» форматі.

Окрім взаємодії у «нормандському» форматі, починаючи з 2014 року має місце безпрецедентна активізація українсько-французьких контактів.

Французько-українські відносини відзначаються також значною співпрацею у різноманітних галузях. Франція надає підтримку Україні у послідовному впровадженні інституційних реформ. Французькі підприємства відіграють ключову роль на українській економічній сцені, де вони є найбільшим іноземним роботодавцем. Французькі та українські університети щороку здійснюють студентські обміни, а науковці двох країн реалізують спільні дослідницькі проекти. Більше 200 000 українців вивчають французьку мову в школах та університетах, а також в закладах мережі «Альянс Франсез» та Французького інституту в Україні. Ці заклади, крім того, займаються популяризацією французької культури, одним із свідчень чого є успіх фестивалю «Французька весна в Україні», який щороку проходить у Києві та по всій Україні. Зрештою, Франція надає також підтримку Україні в галузі безпеки - як матеріальну, так і освітню.

Зараз зв'язки України та Франції є партнерськими, зокрема президент України: Володимир Зеленський прибув до Франції з офіційним візитом. Зустріч між В.Зеленським і президентом Франції Е.Макроном відбулася 17 червня 2019.

На події 2014 року на сході України та окупацію Криму, Франція разом із іншими країнами Європи підтримала Україну. Були введені санкції проти Російської Федерації.

Література

1. Стан та перспективи розвитку відносин України та Франції. Аналітична записка. URL:

<https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosini/stan-ta-perspektivi-rozvitku-vidnosin-ukraini-ta-francii>

2. Україна–Франція: соціально-політичні, економічні та культурно-освітні відносини. URL:

<http://veche.kiev.ua/journal/1742/>

Пустовіт А.М.

Студентка 1 курсу спеціальності 052 «Політологія»
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Швець С.Л.

к. політ. н., асистент кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ТА ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОУПРАВЛІННЯ

В сучасному світі активно використовуються інформаційно-комунікативні технології. У сфері політиці інформаційні технології дозволяють налагоджувати зв'язок між органами влади та громадянським суспільством. В сучасній Україні місцеве самоврядування розвивається в контексті показника рівня ефективності державної влади, а не загальної самоорганізації громадянського суспільства. Заради підвищення ефективності роботи органів місцевого самоврядування та діяльності влади, «прозорості» діяльності органів влади в Україні вводиться система електронного урядування [Див. детал. 3]. Система електронного урядування є ефективною саме на місцевому рівні влади, оскільки саме на данному рівні влади є найбільша комунікація між владою і громадянським суспільством.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», місцеве самоврядування визначається як «гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду

жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України» [1]. Ефективними інструментами впровадження громадських ініціатив є система електронної демократії, що так само використовує інструменти інформаційно-комунікативних технологій. Реалізацією цих інструментів виступають різноманітні мобільні додатки, веб-сайти, які дозволяють громадянам не лише слідкувати за діяльністю органів місцевої влади, а й запроваджувати власні ініціативи та проекти.

Як приклад, можна навести інструменти електронної демократії та електронного урядування на прикладі Одеської міської ради. Муніципалітетом впроваджена програма «Відкрите місто», на порталі якої можна ознайомитися з бюджетом міста, статутом міста, міськими програмами та ступенем їх реалізації, стратегіями розвитку тощо. Щороку Одеська міська рада оголошує конкурс проектів-громадських ініціатив, які спрямовані на покращення інфраструктури міста, його безпеки, благоустрою тощо. Перевагою цих проектів є збільшення рівня комунікації між громадянським суспільством та владою, а також звернення уваги влади на проблеми громади. Іншою перевагою є визначення пріоритетних напрямків фінансування проектів громади за допомогою інструментів електронного голосування та верифікації особи. Так само до переваги проектів громадських ініціатив можна додати можливість кожного жителя міської громади запропонувати свій варіант проекту. За статутом міста, міська громада складається з «з громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, які постійно проживають та зареєстровані на території міста Одеси» [2].

Щодо недоліків такої системи, то це недостатний рівень інформатизації та володіння технологіями людей старшого віку, нерівномірність реалізації проектів, оскільки переможним проектом стане той, за який проголосувало більшість населення громади, а райони Одеси населені нерівномірно. Електронна система голосування виключає з опитування людей, які з різних причин не можуть взяти участь.

Однак рівень володіння технологіями з кожним роком збільшується. Зараз у місті діють різні громадські та владні ініціативи щодо покращення роботи людей старшого віку з комп'ютерами та технологіями, тому системи електронної демократії та електронного урядування в контексті політики децентралізації стануть невід'ємною частиною життя українського населення.

Література

1. Закон України про місцеве самоврядування в Україні № 280/97-ВР від 01.05.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Офіційний сайт міста Одеси URL: <https://omr.gov.ua/ua/city/mayor/>
3. «Розвиток електронного урядування та електронної демократії в Україні». Центр адаптації державної служби до орієнтирів Європейського союзу. URL: <http://www.center.gov.ua/component/k2/item/3451>

Савастєєва Т.В.

студентка 3 курсу спеціальності
«014 Середня освіта (Мова і література (англійська))»
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»

Личковська М.Р.

к. е. н., доцент кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

КОРОНАВІРУС І ДИСТАНЦІЙНА РОБОТА: ЩО РОБИТИ ДЕРЖАВІ

Сподівання на те, що карантин скоро закінчиться не виправдалися. Коронавірус продовжує крокувати по планеті.

Треба посилювати карантинні заходи. Але зробити це, особливо в умовах вичерпання «подушок безпеки» у вигляді особистих заощаджень і страхових резервів бізнесу, зниження зайнятості через структурну недосконалість ринку праці, що супроводжуються загостренням ризиків неплатоспроможності за кредитами, ускладненням бюджетної ситуації через лаги у податкових платежах і впливи наданих у період коронакризи податкових преференцій вкрай складно [1]. Усе це викликає масштабний спад в економічних настроях суб'єктів господарювання, доповнюється політичною кризою, соціальною напругою, вкрай важкими психологічними наслідками періоду соціальної ізоляції [1, 2]. У такій ситуації, як зазначали раніше Т. Унковська та Н. Демчук, «...підвищується ймовірність того, що незначний економічний шок або інформаційний привід може стати «спусковим гачком» до соціального вибуху і перетворити окремі спалахи невдоволення в некеровану лавину. Говорячи мовою нелінійних систем, суспільство перебуває в так званій точці біфуркації. Це означає сильно нестійкий стан, у якому під впливом невеликого поштовху можуть виникнути лавиноподібні процеси, які можуть розвиватися за однією з декількох траєкторій, що ведуть до якісно різних наслідків» [3, с. 5]. Ми повністю погоджуємося з А. Тимків у тому, що нині ця ситуація повторюється [4]. Але вважаємо, що за масштабами прояву і сама криза, і ситуація, є значно більш потужними і руйнівними, ніж викликані світовою фінансовою кризою 2008 року. І обіцянки влади щодо фіскального стимулювання окремих підприємців або громадян вже нікого не задовольняють. У таких умовах, тільки вольовими наказами уряду ситуацію можна лише погіршити. Про що свідчать події, що відбуваються по всіх містах України. Треба переходити від політики диктату до політики налагодження соціального партнерства, у самому широкому їх розумінні. Тільки посилення партнерства держави, бізнесу та громадянського суспільства на основі відновлення взаємної довіри всіх економічних суб'єктів надасть можливість розробити цілеспрямовану політику одужання, що буде передбачати не тільки тактичні завдання подолання коронакризи, а й стратегічне

– масштабне оновлення економіки України. На цьому шляху місцеві, регіональні і національний рівні публічної влади повинні не протистояти один одному, відстоюючи власні інтереси. Як це відбувається сьогодні. А «...можуть і повинні стати стратегічними партнерами у прагненні діяти швидко в подоланні епідемічних ризиків і сприяти соціально-економічному відновленню...» [1] як окремих регіонів, так і держави у цілому. Все це, на нашу думку, надасть можливість створити та повною мірою реалізувати механізм одужання у якому ресурси всіх цих секторів та рівнів економіки будуть об'єднані для досягнення єдиної для всієї країни мети. А ризики, відповідальності та винагороди, при реалізації відповідних проєктів, пропорційно розподілені між ними [4]. При цьому, як пише А. Тимків, і ми повністю з ним погоджуємося, держава повинна стати «...надійним партнером, особливо в контексті мінімізації бюрократичних процедур у реалізації проєктів, підтримки соціального підприємництва, консультацій, професійної перекваліфікації та формування інклюзивного середовища» [4, с. 54]. Але ми не згодні з ним у тому, що «...держава стає єдиним надійним партнером» [4, с. 54], бо якщо інші партнери, бізнес та громадянське суспільство, будуть ненадійними, ні одну програму якісно реалізувати буде неможливо.

Крім того, як вважає багато науковців та практиків, і ми повністю їх підтримуємо, треба не тільки розробляти закони та нормативні акти, а й рекомендації для роботодавців та бізнесу що будуть узагальнювати кращий досвід та прописувати чіткий алгоритм дій, зрозумілий як працівнику, так і роботодавцю щодо трудових взаємин [5, 6, 7]. І тут, дійсно «...держава повинна виступити партнером і ефективним посередником між новими роботодавцями та працівниками» [4, с. 54], щодо бюджетної підтримки нових освітніх програм, online-платформ, вебінарів та різних інших інструментів віртуального навчання. За допомогою яких будуть організовуватися онлайн зустрічі, семінари, тренінги, дебати в ході яких підприємці, працівники та інші зацікавлені організації та громадяни, не на вулицях та площах, а в онлайн режимі будуть ділитися досвідом, надбанням, проблемами,

з'ясовувати все те що їх цікавить, отримувати відповіді на болючі питання, юридичну та психологічну допомогу тощо. Підкреслюємо, нових освітніх програм, бо люди бажають не тільки навчитися, а і вимовитися, і головне, щоби їх почули і відповіли, не ховаючись за дверима організацій чи кабінетів. Це може стати новим форматом відносин між владними структурами та громадянським суспільством, допоможе їм краще зрозуміти одне одного. Ці інструменти потрібно не тільки створити, а і широко популяризувати, насамперед через канали телебачення. Такій підхід, на нашу думку, дозволить зменшити соціальну напругу, приймати більш обґрунтовані компромісні рішення. Допоможе перетворити дистанційну роботу із механізму подолання коронакризи, на механізм масштабного оновлення економіки України.

Література:

1. Жаліло Я. Політика одужання: процес виходу з карантину для економіки навіть більш ризикований, ніж сам карантин. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/politika-oduzhannya-proces-vikходу-z-karantinu-dlya-ekonomiki-navit-bilsh-rizikovaniy> (дата звернення: 25.04.2021року)
2. Туль С. І. Нові форми праці в умовах діджиталізації економіки та світового ринку праці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2019. Вип. 23. Ч. 2. С. 100–105.
3. Унковська Т. Є., Демчук Н. І. Чи можливе економічне диво в Україні? Економіка України. 2013. № 12. С. 4–21.
4. Тимків А. О. Вектори розвитку економіки України в умовах «touchless economy» Бізнес інформ. 2020. № 6. С. 49-55.
5. Колот А., Герасименко О. Сфера праці в умовах глобальної соціоекономічної реальності 2020 : виклики для України. URL: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/16344.pdf> (дата звернення: 26.04.2021року)
6. Вонберг Т. В. Дистанційна зайнятість працівників: нові виклики та можливості. Бізнес інформ. 2020. № 4. с. 259-265

7. Філіпчук Л., Ломоносова Н. Коронавірус і дистанційна робота: що зробила держава. Cedos аналітичний центр. URL: <https://www.cedos.org.ua/uk/articles/koronavirus-i-dystantsiina-robota-shcho-zrobyla-derzhava> (дата звернення: 26.04.2021 року)

Тараненко К. О.

Студентка 3 курсу спеціальності «Політологія»
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
м. Одеса, Україна

УКРАЇНА В СФЕРІ ПОДОЛАННЯ БЕЗРОБІТТЯ ЗА ОСТАННІ РОКИ

2020 рік спричинив небувалий резонанс в економічній, науково – медичній сферах та гостро підняв питання резервного фінансового забезпечення в світі на випадок екстрених ситуацій, а також засвідчив брак ефективного усунення складнощів, які постали на шляху подолання пандемії. Одною зі сфер життєдіяльності, яка зазнала найбільшого удару під час пандемії, стала сфера зайнятості. Захисні методи від вірусу створили умови за яких по всьому світі почалися масові скорочення працівників. За офіційними даними ДСЗУ під скорочення у 2020 році в Україні потрапило близько 301 тис. осіб, що на 103 тис. осіб є більше ніж у 2019 році [3]. Загалом більшість із них склали особи, які були держаними службовцями та військовими, тобто є офіційно працевлаштована група населення. Основною причиною скорочення працездатного населення є звісно COVID – 19, а якщо точніше всім відомі карантинні обмеження. Рівень безробіття в Україні насправді не є точно визначеним, оскільки нелегальне працевлаштування в Україні є доволі популярним, оскільки з доходу нелегально працюючої особи не здійснюється відрахування податку[2].

Пандемія корона вірусу забрала життя багатьох людей, завдала нищівного удару малому спеціалізованому бізнесу, ресторанному, туристичному бізнесу, сфері послуг, але дала шанс на розвиток

новим видам економічної діяльності, та укріплення світової співпраці в фармакологічній і науковій медичній діяльності. З рештою висновок тут лише один безробіття в Україні не феномен, і загалом пандемія лише показала в сфері праці не досконалість регулювання трудових економічних відносин і необхідність змін.

Отже поява біологічної зовнішньої загрози, яка сколихнула увесь світ змусила по – іншому подивитися на економічну сферу та забезпечення роботою населення, що стало справжнім викликом державній політиці зайнятості в Україні. Крім того, державні політика зайнятості в Україні мала й інші не вирішені проблеми, які додатково позначилися на якості розвитку на початку 2020 року.

З часів початку незалежності Україна вибудовувала свою економіку і намагалася досягти того ідеалу, що був на той час в країнах у з ринковою системою економічних взаємовідносин. Зараз же необхідні зміни в реалізації «здорової» політики зайнятості і економіки загалом[2].

На офіційному сайті Кабінету Міністрів України оприлюднено план дій щодо заходів з покращення роботи усіх сфер соціальної, економічної, політичної діяльності уряду з 2021 по 2030 рік, в якій для покращення ситуації ринку праці запропоновано наступне :

- Осучаснення трудового законодавства та формування нової сучасної системи трудових відносин.
- Удосконалення державного регулювання у сфері зайнятості населення для гнучкого впливу на ринок праці, підвищення рівня працевлаштування безробітних, їх мобільності на ринку праці.
- Розробка державних політик та інструментів для залучення до активного економічного життя країни громадян України, які повернулися після тривалого перебування за кордоном, та для утримання їх від реєміграції.
- Розширення інструментарію та заходів стимулювання зайнятості з акцентом на новітні інформаційні технології, зміни підходів у роботі з суб'єктами ринку праці.
- Вжиття заходів щодо подолання незадекларованої праці.

- Впровадження міжнародних стандартів та забезпечення виконання міжнародних зобов'язань у сфері зайнятості населення та трудової міграції.

- Посилення безпеки життя та здоров'я працівників, впровадження принципів аналізу ризиків та інвестування в безпеку праці.

- Зростання рівня трудових доходів населення та державних гарантій у сфері оплати праці.

- Перезавантаження системи соціального діалогу між працівником, роботодавцем та державою.

- Забезпечення ефективної реалізації трудових прав працівників, зокрема, на гідну та своєчасну оплату праці.[1]

Визначені пункти представляють собою лише план дій, а стверджувати, що впровадження цих змін не містить, отже, дає підстави стверджувати, що цих оновлень майже немає. Головна проблема – відсутність реальних механізмів таких «списків бажань». Крім того, відсутність джерел фінансування все далі стають більшою перепоною на шляху реалізації здорової політики зайнятості.. Що ще треба відзначити очікуваний результат.

Врахування вищевказаних обставин ставлять під сумнів можливість реалізації тих результатів, які очікує уряд і все населення України від реалізації цієї програми. Загалом серед цих результатів виокремились такі:

1. Підвищення рівня зайнятого населення у віці 15-70 років.
2. Зменшення рівня безробіття.
3. Забезпечення зростання реальної заробітної плати[1].

На думку автора, при виборі шляхів реалізації визначених орієнтирів державної політики зайнятості уряду України слід звернути увагу на освіту. Реформування української школи, співдружність міжнаціонального характеру за рахунок надання вищої освіти іноземним громадянам й інші актуальні питання в сфері розвитку освіти це добре, але є реальна проблема пов'язана із суттєвим скороченням державного фінансування університетів та коледжів, їх перехід в приватну власність. Брак фахівців з робочих професій, та самих робочих місць, в тому числі внаслідок переходу більшої частки приміщень, землі в руки

приватних власників - усе це поступово розриває країну з середини і унеможливорює нормальне функціонування економіки. Тому в першу чергу слід врегулювати ті питання та проблеми, які заважають реалізувати визначені державною програмою заходи і нарешті усвідомити, яким чином впроваджувати ці ідеї в життя.

Отже державна політика зайнятості в Україні до початку пандемії мала певні проблеми, що були пов'язанні із перерахунками на етапі її формування . 2020 рік та виклики, що пов'язанні з наслідками коронавірусної хвороби поставили свої вимоги до її захисту. В результаті, тест план дій уряду , який спрямований на формування покращеного ринку праці в Україні виглядає сумнівним і потребує перегляду його основних заходів та механізму їх реалізації, серед яких увагу варто затримати на освіті.

Література

1. Програма діяльності Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/Program/diyalnosti-kmu-20.pdf> (дата звернення 15.05.2021 рік.)
2. Державна політика у сфері зайнятості населення. URL: https://pidru4niki.com/16520205/ekonomika/derzhavna_politika_sferi_zaynyatosti_naselennya (дата звернення 15.05.2021 рік.)
3. Державна служба зайнятості України. URL: www.dcz.gov.ua (15.05.2021 рік.)

Ткаченко Наталя

аспірантка кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського
м.Одеса, Україна

КОНФЛІКТ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Конфлікти ідентичності є, певним чином, соціокультурними конфліктами посттрадиційності, фундаментом яких є ціннісно-

світоглядні відмінності і суперечності, зумовлені кризами і трансформаціями культурних ідентичностей; ці конфлікти детерміновані дихотомією традиціоналістських і посттрадиціоналістських ціннісних систем і є атрибутивною частиною рефлексивно-модернізаційних процесів. Поняття «конфлікти ідентичностей» відображає системний характер ціннісно-світоглядних суперечностей як модернізаційних ризиків глобального світу: інтеракція і зближення раніше «чужих» культурних спільнот і їх ідентичностей є невичерпним джерелом інтеграції і конфліктів.

Аналізуючи сучасні дослідницькі роботи, що відображають наукові погляди щодо проблематики територіальних, етнополітичних конфліктів, можна зробити висновок, що поле для наукової роботи в даному напрямку з кожним десятиліттям істотно розширюється, і в новому столітті найбільш дискусійними в академічних колах стають «конфлікти нового покоління» або «конфлікти XXI століття». Деякі автори відносять до цієї категорії «конфлікти ідентичності» на пострадянському просторі, інші розуміють під «новими конфліктами» асиметричні конфлікти, пов'язані з терористичною загрозою, а також конфлікти, в яких етнічна складова витісняється цивілізаційної [1, с. 47], а в якості основних міжнародних гравців на сцену виходять повстанські угруповання, кримінальні структури, діаспори, етнічні партії і ін. П. А. Циганков відносить до таких всі конфлікти, що зародилися вже після закінчення холодної війни [2, с. 407]. У той же час окремі дослідники самою суттю «нового роду» конфліктів вважають не протистояння держав або ідеологій, а різних ідентичностей [3, с. 66].

Групи зі спільною ідентичністю виділялися в якості найбільш придатною одиниці аналізу для вивчення затяжних або нерозв'язних соціальних конфліктів ще Дж. Бертоном і І. Азаром [4, с. 15]. У наші дні зміна геополітичної структури світу викликає поява складних соціокультурних наслідків, в тому числі і радикальних трансформацій ідентичності. Цей процес породжує нові конфлікти і сприймається багатьма національними спільнотами як загроза їх політичного суверенітету, економічної

безпеки і культурної самобутності. Особливо чітко подібні трансформації простежуються при розгляді «заморожених» конфліктів на пострадянському просторі та пов'язаних з ідентичністю процесів, що розвиваються в невизнаних державах. Дані конфлікти дійсно важко піддаються врегулюванню. Британський вчений Д. Френсіс порівнює ідентичність з культурою, яка також багатогранна. На його думку, ворожість, незалежно від природи її походження, посилюється культурними відмінностями, внаслідок чого іншій стороні приписуються мотиви домінування, які змушують вважати «несхожість» загрозою [5].

При всьому різноманітті підходів до визначення типу конфлікту, існує відносна єдність думки дослідників, що чинники ідентичності і групового статусу є фундаментальними, відмова у визнанні і дискримінація викликають неминучий і непереможний протест, а самі конфлікти є особливо важкими для переговорів і компромісу. Недостатньо уваги приділяється проблемі тих ідентичностей на пострадянському просторі, які сформувалися не як етнічні. Наприклад, поняття «пострадянської ідентичності» зустрічається в сучасних дослідженнях вкрай рідко і в абсолютно різних інтерпретаціях, що свідчить про несформованість даної категорії в якості наукової.

Тому, вважаємо, що в рамках політичних досліджень конфліктів ідентичностей можна використовувати в якості основного методологічного інструментарію універсальну схему вивчення конфлікту, оскільки конфлікти різного рівня і виду становлять «мережу безпеки», яка додає регіону необхідну стійкість і сприяє утриманню ситуації у відносно стабільних рамках. Продуктивні можливості при вивченні конфліктів ідентичності мають різні порівняльні методи, в тому числі компаративний аналіз, можна використовувати метод сценарного прогнозування. Універсальним методологічним підходом в дослідженнях може бути визнаний конструкціонізм (конструктивізм), який прийшов в політичну науку з соціології.

Затребуваність аналізу конфліктів ідентичностей пояснюється метою планування і реалізації заходів практичної політики. Облік

регіональних і локальних особливостей, специфічних потреб та вираженість протиріч населення конкретних територій дозволить внести необхідні корективи в загальнонаціональні концепції і програми розвитку, розставити в них потрібні акценти, а тим самим зняти гостроту наявних і виключити можливість появи нових проблем, знизити напругу в суспільстві.

Література

1. Лебедева М.М. Акторы современной мировой политики: локальные действия – глобальные последствия (Т.1) / Лебедева М.М. // Пространство и время в мировой политике и международных отношениях: материалы 4 Конвента РАМИ. 10 т. / под редакцией А.Ю. Мельвиля. – М., 2007. – С.47.

2. Цыганков А.П. Социология международных отношений : анализ российских и западных теорий / А. П. Цыганков, П. А. Цыганков. – М. : Аспект Пресс, 2006. – С. 407.

3. Стафеева М.В. Конфликт ценностей как составляющая этноконфессионального настоящего Европы /М.В.Стафеева // Дневник Алтайской школы политических исследований. – №22. – 2006. –С. 66.

4. Алтуфьев Д.Ю. Транзит идентичности. Этносоциум и межнациональная культура. 2013. – № 6. – С.12-18.

5. Francis D. Culture, Power Asymmetries and Gender in ConflictTransformation // http://www.berghof-handbook.net/std_page.php?LANG=e&id=11

Фоменко Діана
студентка 3 курсу спеціальності «Політологія»
факультету соціології та управління
Запорізького національного університету
Лепська Н. В.
к. політ. н.
Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна

ГІБРИДНА ВІЙНА В ОРДЛО: СПЕЦИФІКА ТА МОЖЛИВІ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Агресивна політика Росії по відношенню до України актуалізувала в сучасному суспільствознавчому дискурсі поняття гібридної війни, яке наразі є найбільш уживаним щодо аналізу подій в ОРДЛО та й загалом відносин України і Росії. Гібридна війна поєднує традиційні та нетрадиційні способи та методи війни (наприклад, військові та невійськові). До нетрадиційних методів відносять інструментарій політичних та економічних чинників, кіберпростору та медіа-простору. Саме на цих майданчиках ведуться гібридні війни, які за своїми наслідками можуть бути ще масштабнішими й драматичнішими, аніж військові конфлікти. Гібридна війна в ОРДЛО ведеться такими засобами, як пропаганда, інформаційна війна та дезінформація, шпигунство, дискредитація державних структур тощо. Вона може вестися навіть тоді, коли власне збройний конфлікт вже завершений, але ж інформаційне протистояння триває, бо кожна зі сторін буде вважати себе правою і буде висвітлювати інформацію в вигідному для неї світлі.

В основі застосування методів гібридної війни – нехтування міжнародним законодавством у сфері збройних конфліктів, прикриваючи реальну агресію громадянським конфліктом усередині ворожої держави. При цьому використовуються терористичні банд-формування, які начебто повністю складаються з місцевого населення, керування якими відбувається через спеціально створений маріонетковий уряд. Насправді банд-

формування підпорядковуються кадровим офіцерам збройних сил держави-агресора, а створені уряди повністю підпорядковані такій країні. У результаті агресор не лише не потребує резолюції Ради Безпеки ООН, яка надає санкцію застосування сили для вирішення міжнародних криз і конфліктів, а й узагалі не несе жодної відповідальності за вчинення злочинних дій, перекладаючи відповідальність на терористичні банд-формування, які не є суб'єктами міжнародних відносин. Так, країна стосовно якої застосовуються методи «гібридної війни», потрапляє в досить незручне правове становище. Формально не маючи достатньо підстав вважати, що створені уряди та ополченські формування діють під керівництвом іншої держави, стає неможливим оголошення війни, проведення повної мобілізації, укладання військового союзу з іншими державами тощо. І тому нічого не залишається як кваліфікувати реальну агресію іншої країни як злочини, скоєні банд-формуваннями, і проводити антитерористичну операцію [1].

Гібридна війна Росії проти України почалася ще в 2014 році. Її наслідки можна оцінювати як з негативного, так і з позитивного боку.

Наприклад, до позитивних наслідків, на наш погляд, можна віднести приміром те, що інформація, яка подається її споживачеві, може спонукати людей до розвитку своєї медіаграмотності, політичної та інформаційної культури, критичного мислення, врешті-решт – це зростання патріотизму, готовності йти на фронт захищати свою країну.

Однак, негативні наслідки є більш відчутними, оскільки мають руйнуючий характер для нашого державотворення, громадського життя тощо. Серед іншого можна відзначити в цьому контексті таке:

1. Люди отримують дезінформацію і не знають, якому джерелу інформації можна довіряти, а якому – ні;
2. Змінюється світогляд людей – оточуючих, яких людина раніше вважала за побратима, вона може тепер сприймати за ворога;

3. Через використання пропаганди у людей змінюється світобачення та вона стає агресивнішою в своїх поглядах;

4. Сліпа віра в побачене;

5. Нemoжливiсть (або велика складнiсть) вiдрiзнити правду вiд брехнi;

6. Можливiсть протистояння дезiнформацiї мала, через її всеохоплюванiсть;

7. Родиннi/дружнi зв'язки зводять до мiнiмуму аполiтичнiсть iнформацiї, бо йде нав'язування думки та доведення того, хто є правим, а хто – нi;

8. Медiа-простiр оточує кожну людину (соцiальнi мережi яскравий тому приклад), а тому людина на непадсвiдомому рiвнi отримує iнформацiю, яку їй нав'язують iнтернет-джерела;

9. У нинiшньому свiтi дуже легко незаконно проникнути до кiберпростору та вкрасти iнформацiю (тим самим можна шантажувати потрiбних людей);

10. Ми самi створюємо медiа-простiр i ту iнформацiю, яка нам потрiбна. Тобто, iнтернет пропонує нам ту iнформацiю, яка нам буде цiкавою.

Iнформацiйна й смислова специфiка росiйсько-української гiбридної вiйни, порiвняно з попереднiми конфлiктами, якi вiдносили до воєн цього типу, полягає, в (1) iнтенсивностi та широтi охоплення аудиторiї iнформацiйних впливiв, яка набула глобального масштабу, (2) систематичному й комплексному застосуваннi медiйних та новомедiйних засобiв i (3) створеннi нового дискурсу вiйни, спрямованого на руйнування наявних i формування нових iнтерпретацiйних i смислових механiзмiв сприйняття дiйсностi [2].

Бiльшiсть, якщо не всi, конфлiкти в iсторiї людства, визначалися застосуванням асиметрiї, спрямованої на використання слабких сторiн опонента, в результатi чого виникали комплекснi ситуацiї iз застосуванням стандартної/нестандартної i звичайної/незвичайної тактики. Так само розвиток кiбервiйни не змiнив фундаментально характер вiйни, а просто розширив її на новий вимiр [3]. У веденнi гiбридних вiйн є один факт, який, мабуть, помічали багато людей

– сторона-агресор може залишатися офіційно не причетною до розв’язаного конфлікту. Цій стороні буде вигідно залишатися «в тіні» і тим самим вести свою війну проти іншої сторони.

Загалом, гібридна війна ґрунтується на стратегіях компенсації нестачі ресурсів політичними угодами або відкритими конфліктами, у тому числі воєнними. Незважаючи на те, що останні передбачають втрати людських ресурсів, їх іноді розглядають саме в такому сенсі. Зазначимо, що стратегії гібридної війни, які застосовує Росія, спрямовані на заміщення конкуренції на світовому ринку політичними стратегіями.

1. Визначення і пропаганда власних «природних коренів» та інтересів в обраній країні, необхідність захисту російськомовного населення.

2. Інформаційна обробка власного населення, заміна загально визнаних критеріїв добробуту політичними цілями, наприклад побудовою світлого майбутнього, підготовка населення до «неминучої» війни або воєнного конфлікту, перенесення наголосу з внутрішніх проблем на зовнішні, застосування суспільного пафосу.

3. Масова пропаганда, інформаційна обробка населення інших країн та регіонів для забезпечення підтримки власних цілей; використання для цього окремих політиків, емігрантів, різноманітних об’єднань тощо. При цьому застосовуються всі напрями інформаційної війни, визначені американським полковником Р. Шафранські [4].

4. Взяття під контроль ключових підприємств, що відбувається різними способами, в тому числі через ринкові механізми.

5. Створення військових баз, угруповань у максимальному наближенні до території визначеного супротивника (традиційна стратегія).

6. Визначення ворогів та конфронтація з країнами світу, які «стримують рух до світлого майбутнього і загрожують або шкодять країні».

7. Порушення міжнародних угод та договорів, їх інтерпретація та прикриття невиконання «власним розумінням».

8. Нехтування інтересами населення (в тому числі власного), його життям, здоров'ям, добробутом тощо. Поряд з цим надання «гуманітарної допомоги» із цькуванням населення на цільового ворога.

9. Створення та підтримка національних, регіональних та міжнародних об'єднань, угруповань, окремих осіб з метою їх використання для переорієнтації суспільства та політиків на власні цілі, розвалу життєдіяльності «на їхній території». Ця стратегія веде до конфліктів у цьому суспільстві, порушення його нормальної життєдіяльності та в результаті – до додаткових фінансових витрат, зниження добробуту, незадоволення та спротиву чинній владі незалежно від участі в таких об'єднаннях.

10. Розмиття меж миру і війни, порядку і хаосу, створення єдиної зони ризику, де можна стати «гарантом» порядку. Наслідком цієї стратегії є сфера впливу – країна або група країн.

11. Встановлення, використання та підтримка урядів-маріонеток, квазіурядів, які підпадають під прямий або неявний вплив.

12. Використання для своїх цілей економіки, територій країн-маріонеток, створення мережевої структури таких країн як точок дезорганізації нормальної життєдіяльності.

13. Використання силових стратегій (за наявності істотної переваги), здійснюється під прикриттям.

14. Знищення економіки та інфраструктури обраної країни.

Усі перелічені стратегії в тому чи іншому вигляді мали і мають місце в Україні, деякі з них уже використовуються у світі [5].

Отже, будь-яка війна чи то збройний конфлікт має безумовно руйнівні наслідки, і насамперед для населення країни, по якій завдається «непрямий» удар. Такі наслідки ми можемо побачити навіть на собі, у власному побуті. По телебаченню ми дивимося якісь конкретні телеканали, чи слухаємо якийсь конкретний канал на радіо, бо нам він здається більш достовірним, чи вони просто подають інформацію, яку їм замовили?!

Оскільки збройний конфлікт в ОРДЛО триває й до сьогодні, то і масштаби гібридної війни, на жаль, зростають. Не так давно Президент України Володимир Зеленський створив Центр

протидії дезінформації, метою якого є мінімізація неправдивої інформації та її недопущення. Інформаційна безпека є запорукою миру, державної стабільності й боротьби з озброєними конфліктами. «Щодо нашої країни, то в інформаційній війні проти України застосовуються батальйони інтернет-тролів, ботів, запускають фейкомети та пропагандистські снаряди. Слово сьогодні стає потужною зброєю, яка вражає не тіло, а мозок та серце людини. Інформаційна війна – це один із проявів гібридної війни. Як свого часу сказав воєначальник Карл фон Клаузевіц, мета будь-якої війни – це нав'язати свою волю противнику. Не обов'язково захоплювати територію – можна гібридно, методами пропаганди, корупції руйнувати противника зсередини й диктувати йому необхідні рішення», – відзначив керівник Офісу Президента А. Єрмак [6].

Тож, підводячи підсумки, можна сказати, що нинішній уряд зробив значний крок вперед задля боротьби в гібридній війні. Треба не лише гідно протистояти і наносити відповідні удари супротивнику, треба ще не допускати можливих приводів для війни. Це запорука демократичного, мирного суспільства, в якому гібридні війни зведені до мінімуму.

Література

1. Гібридна війна: сутність та структура феномену / О. Комарчук // Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. - 2018. - № 1. - С. 48-54. – 2018. - №1. - С. 48-54
2. Яворська Г. М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт / Галина Михайлівна Яворська. // УДК. – 2016. – №4(41) – С. 41-48
3. Dr. Damien Van Puuyvelde. Гібридна війна - чи вона взагалі існує? [Електронний ресурс] / Dr. Damien Van Puuyvelde. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.nato.int/docu/review/uk/articles/2015/05/07/gbridna-vjnachi-vona-vzagal-snu/index.html>.
4. Szafranski R. Theory of Information Warfare. Preparing for 2020, USAF. <http://www.iwar.org.uk/iwar/resources/airchronicles/szfran.htm>

[Шафрански Р. Теория информационного оружия.
<http://psyfactor.org/infowar3.htm>]

5. Полумієнко С. К. Гібридна війна, її окремі передумови, стратегії та наслідки / Сергій Костянтинівич Полумієнко. // Вісн. НАН України. – 2017. – №8. – С. 72–82.

6. <https://np.pl.ua/2021/03/yermak-na-forumi-ukraina-30-kultura-media-turyzm-prezentuvav-tsentr-protydii-dezinformatsii/>

Хвостикова Ольга

аспірантка кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського
Наумкіна Світлана Михайлівна
доктор політичних наук, професор,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д.Ушинського
м.Одеса, Україна

ЛЮДСЬКИЙ ФАКТОР В СУЧАСНОМУ ПОЛІТИКО- ПРАВОВОМУ ПРОСТОРИ

Аналізуючи людський фактор в сучасному політико-правовому просторі, перш за все, варто звернути увагу на зроблену більшістю дослідників даної проблематики класифікацію форм політичної участі, які, як правило, відокремлюють такі її форми: участь у виборчому процесі (виборців, учасників передвиборчих кампаній, у тому числі суб'єктів їх фінансування, працівників на виборчих дільницях); здійснення впливу на політичних діячів та представників органів влади; участь у діяльності організацій, які здійснюють такий вплив; участь у розв'язанні питань функціонування громад тощо.

Принципово, що про свободу та добровільність різних форм участі можливо стверджувати лише у демократичній державі. У

численних дослідженнях з правових та політичних наук вивчено питання участі громадян у процесі прийняття політичних рішень, а саме – інтерпретацію цього феномену як критерію демократії. Численні моделі демократії у певний спосіб обов'язково передбачають наявність громадянської участі в управлінні політичними процесами. Так, наприклад, найпростішим варіантом є учасницька демократія прийняття політичних рішень, основні риси якої – «вимога надання аргументів сторонами політичного діалогу, доступність аргументів влади для всіх зацікавлених у діалозі громадян, обов'язковість рішень, вироблених в процесі діалогу між владою і громадянами, динамічність діалогу» [1, с. 375]. Натомість в умовах представницької демократії право відповідної участі у процесі прийняття рішень реалізовано шляхом делегування повноважень певним суб'єктам влади. Іноді протиставляють учасницьку та елітистську моделі демократії, вважаючи, що в умовах останньої політична участь громадян має бути обмеженою виборчою діяльністю, оскільки демократія не потребує їхньої широкої участі у процесі прийняття рішень.

Нещодавня глобальна хвиля демократизації поставила вчених перед великим концептуальним завданням. Вчені, спробувавши аналітично дослідити ці нові приклади демократії, йшли до двох потенційно суперечливих цілей. З одного боку, вони намагалися збільшити концептуальну диференціацію з метою охарактеризувати різноманітні нові форми демократії. З іншого – уникнути концептуального «розтягування», тобто відмовляються застосовувати концепт демократії до випадків, що засвідчують цілу сукупність атрибутів, які не відповідають їхньому визначенню демократії. Важливим наслідком реалізації цих цілей стало множення альтернативних форм концепту демократії, зокрема дивовижної кількості підтипів, як-от «авторитарна демократія», «неопатріомоніальна демократія», «військова демократія», «протодемократія» тощо.

З великою повагою відносячись к теоретичному обґрунтуванню Арнольдом Тойбні цивілізаційного розвитку сучасного світу, все ж дозволимо не погодитись з його твердженням (хоча й півстолітньої давнини), що для сучасної

західної цивілізації демократія – це добре налаштований інститут управління, який дозволяє прибрати межі між правителями і підданими, хоча на практиці атрибути влади знаходяться у невеликої групи спеціалістів – юристів, судій, поліцейських та ін. [Див. : 2, с. 22–24]. На жаль, підкреслювати у наш сучасний час професіоналізм управлінців у багатьох країнах, зокрема й в Україні, не відповідає дійсності. І, мабуть, тому зараз варто визначати не «хвилі демократії», а, навпаки, її своєрідний відкіт. Саме тому людський фактор в сучасному політико-правовому просторі, перш за все – участь громадян у політичному процесі в цілому та прийнятті політичних рішень, зокрема є найважливішою складовою і одночасно критерієм цивілізаційного розвитку сучасних країн світу.

Література.

1. Чабанна М. В. Громадянська участь у процесі прийняття політичних рішень на державному рівні як критерій демократичності політичного режиму. Київ: Наукові записки НаУКМА. 2011. Т. 121 : Політичні науки. С. 25–29.

2. Современная политическая наука: Методология: Научное издание / Отв. ред. О. В. Гаман-Голутвина, А. И. Никитин. 2-е изд., испр и доп. Москва: Издательство «Аспект-Пресс», 2019. 776 с.

КУЛЬТУРНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Богданова Анастасія Андріївна

студентка 2 курсу кафедри мистецтв,
спеціальність «Сценічне мистецтво»,
Приватний вищий навчальний заклад
«Київський університет культури»

Мельник Мирослава Миколаївна

канд. мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри режисури естради та масових свят,
Київський національний університет культури і мистецтв
м. Київ, Україна

СТРУКТУРА СЦЕНІЧНОГО ОБРАЗУ АРТИСТА ЕСТРАДИ

Творча діяльність людини спрямована на створення якісно нових духовних або матеріальних цінностей – нові твори мистецтва, наукові відкриття, технологічні інновації та ін.). необхідними компонентами творчості є фантазія та уява, зміст яких міститься у створенні образу кінцевого продукту як результату творчості. Уява та фантазія є основним процесом, який полягає у створенні сценічних образів на основі переробки колишніх сприйнятів. Розвиток цих якостей у артиста є важливим фактором у подоланні аморфності, інертності мислення та прискорення пошуку рішень.

Поєднання костюму, пластики, манер та подачі, що у своїй сукупності відіграє роль бар'єру між реальним життям артиста та його персонажем на сцені – це і є сценічний образ, який відображає дійсність засобами театру. Завдяки його втіленню, артист має можливість показувати більше, робити те, чого не дозволяє собі у повсякденному житті. Тому сценічний образ стає основним рушієм до подальших дій артиста, його

поведінки на сцені та за її межами, оскільки через зовнішні розкриває внутрішню сутність артиста.

Щоб створити свій власний, унікальний образ артист повинен проаналізувати не тільки свою творчість, а й себе, свій характер та меседж, який він несе у маси разом зі своєю творчістю.

Основою створення образу є не тільки характеристики виконавця, а й стиль та жанр у якому він працює. Визначивши напрямок діяльності та те, який персонаж артист хоче створити, можна переходити до зовнішніх складових образу. Саме тут на допомогу артистові приходять стиліст-іміджмейкер – спеціаліст, який за допомогою одягу, аксесуарів, макіяжу та зачіски створює необхідний візуальний образ. Стилiст обов'язково аналізує особистість, творчість та зовнішність артиста, аби майбутній сценічний костюм не тільки відповідав модним тенденціям стилю, а й підкреслював усю унікальність образу. Найскладнішою частиною роботи стиліста є розробка індивідуального дизайну або пошук варіантів концертного костюму, який створюється при сукупності поглядів артиста та стиліста на те як, саме повинен виглядати художній образ на сцені. Вдале ідеальне поєднання ідеї, характеру, стилістики та жанру, забезпечує артисту половину успіху.

Саме через сценічний образ повинен прослідковуватись стильовий напрямок творчості артиста та викликати відповідні асоціації у публіки. Таке явище й можна назвати феноменом образу, коли з першого погляду на артиста можна багато чого сказати про стиль та жанр його творчої діяльності.

Саме асоціативне мислення є основою сприйняття артиста публікою. Якщо на сцені з'являється дівчина у довгій класичній сукні, то це передбачає виконання більш ліричного номеру, можливо, навіть, класичну пісню без хореографічних елементів або активної взаємодії артистки з глядачами. Якщо на сцену виходить артист у сучасному яскравому вбранні, то публіка розуміє, що номер буде розважальний з активною взаємодією з глядацькою залю. А якщо на сцені з'явиться

артист у шкіряних штанах та куртці з шипами, з чорною підводкою на очах, то відразу стає зрозуміло, що буде звучати рок або щось брутальне та екстравагантне.

Тому саме такі стильові елементи потрібно враховувати при створенні сценічного костюма, оскільки глядач не може знати заздалегідь що саме було закладено в сценічний образ, він бачить образ тільки на основі зорового сприйняття.

Проте сценічний образ – це не тільки костюм. Для артиста важливим є наявність сценічної віри та навички перевтілення. Артист «грає» роль на сцені, тому повинен навчитись моментально трансформуватись з одного образу в інший, «надягати й знімати маску». Сценічне перевтілення безперечно дуже складний процес. У людині на даний момент існують одночасно дві особистості: власна індивідуальність та штучно створений сценічний образ. Артисту потрібно «вжитися» у створений ним сценічний образ, повірити у те, що відбувається на сцені.

Отже, варто відмітити, що процес створення сценічного образу – це кропітка робота стиліста та артиста, яка передбачає собою аналіз як внутрішніх, так і зовнішніх характеристик артиста, стилю та жанру його творчості, наявності у нього акторських здібностей, а саме харизми та вміння перевтілюватися, а також психологічної готовності артиста до розмежування двох особистостей.

Будзінська Анна Олександрівна
студентка 2-го курсу
кафедри режисури естради та масових свят,
Київський національний університет культури і мистецтв
Мельник Мирослава Миколаївна
канд. мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри режисури естради та масових свят,
Київський національний університет культури і мистецтв
Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРАЗНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЇ ШОУ

В сучасному світі технології відіграють важливу роль, оскільки кардинально реформують візуалізацію сценічних дійств. Саме технології стають рушійною силою у розвитку сучасної естради. Шоу сьогодні вже не є таким, яким воно було ще декілька десятків років тому. Засоби ідейно-емоційного впливу вже не обмежуються світлом і музикою в їх класичному прояві, однак і глядачі з часом стають більш вимогливими, їх стає все важче здивувати, саме тому сьогодні в шоу-індустрії популярними є «медійні» шоу, щоб задовольняти запити глядачів та завоювати їх інтерес.

Досить популярними й видовищними сьогодні є лазерні шоу. Використання лазерів може бути доволі різноманітним. Їх можна використовувати як додаткові світлові ефекти, направляти в зал, привертаючи увагу глядачів, виконавець може взаємодіяти з лазерами й керувати ними, вони можуть ставати елементами костюму, декораціями та, навіть, бути самостійною частиною шоу. Окрім цього існують лазерні музичні інструменти, наприклад, арфи, де лазери виконують функцію струн. Зараз стало можливим створювати лазерні зображення фігур, тварин, людей, рослин тощо. Завдяки цьому були створені лазерні інтерактивні вистави.

Ще одна новітня технологія, яка заслуговує на увагу – голографічні шоу. Голографія – це технологія, завдяки якій

можна отримати об'ємне зображення. Для створення такого зображення використовують лазери. Тому можна сказати, що голографічні шоу це наступний крок розвитку лазерних шоу.

Голографічні зображення у своїй роботі використовує німецький цирк Ронкаллі. Замість виступу справжніх тварин там проєктують голограми. Голографічне шоу проєктується на арену, де розміри проєктованого зображення інколи сягають 32 метри в ширину і 5 метрів в глибину. Такі проєкції добре видно з будь-якого місця в залі. Окрім тварин, яких всі звикли бачити в цирку, там були створені, навіть, голограми гігантських риб. Саме тому голографічні зображення є не лише вражаючим спецефектом, а й корисним.

Окрім створення голографічних зображень тварин, можливо також проєктувати фігури людей. Таким чином можна «оживити» на сцені давно померлих зірок. Таким способом вже відбулися виступи Майкла Джексона, репера Тупака, Віктора Цоя, Уїтні Г'юстон тощо. Завдяки застосування таких технологій можливим стає створення одночасного виступу реального виконавця з голограмою. Саме так виступила Крістіна Агілера з Уїтні Г'юстон. Також голограми є чудовим способом для артиста перебувати в різних містах одночасно й виступати на різних майданчиках. Голографічні шоу розвиваються досить швидко і в шоу-індустрії уже займають важливе місце при створенні шоу.

Варто звернути увагу на ще одну, не менш видовищну інновацію у створенні шоу - VR-технології. VR (віртуальна реальність) – це ілюзія, яка створюється за допомогою комп'ютерних систем. Для того, щоб потрапити в таку реальність людині потрібні окуляри або шолом віртуальної реальності. Ці девайси створюють ілюзію тривимірного простору й забезпечують користувачу зорові та звукові відчуття в новій реальності.

Використання таких технологій досить широке, VR використовують у навчанні, науці, дизайні, розвагах та військовій сфері. Досить популярною стала ця технологія й в шоу-індустрії.

За допомогою іншої реальності стало можливим, навіть, проведення концертів. Саме за допомогою цих технологій відбулося інноваційне цифрове шоу Олега Винника. Виступ відбувся на сцені палацу спорту «Олімпійський» при пустій глядацькій залі, а глядачі могли спостерігати за ним не виходячи з дому. Кожна пісня супроводжувалася віртуальними ефектами, артист «дістав» місяць з неба, на сцену вибігали віртуальні вовки, а в залі знаходились аватари людей, які купили квитки. У глядачів була можливість зробити селфі з виконавцем, подарувати йому віртуальні квіти й побувати в гримерці.

Окрім концертів, також існують VR-театри. Події в такому театрі можуть відбуватися в минулому чи в майбутньому. При цьому глядач фізично занурюється в запропоновані обставини. Розробкою таких проєктів займається бельгійська творча група CREW. Вони вже побували в Мистецькому арсеналі в Києві.

Технології VR є не тільки дивовижними, а й цікавим пристосуванням в карантинних реаліях, оскільки для відвідування концерту людям не потрібно збиратися всім в одному місті, вони можуть знаходитися вдома й віртуально перебувати на концерті чи виставі.

Варто зауважити, що ще у 2007 році Toyota представила світові робота, який є на стільки гнучким, що може грати на скрипці. Це дає змогу припустити, що в майбутньому будуть існувати колективи, які будуть складатися з роботів.

Компанія NVIDIA декілька років тому створила штучний інтелект, що здатний самостійно писати музику, варто лише вказати настрій, стиль або приклади вже існуючих мелодій для натхнення. Програма сама створить музику й перевірить її на плагіат. Отже, в результаті можна отримати абсолютно унікальну композицію. Це набагато спрощує написання пісень для вокалістів, тому в майбутньому ця розробка матиме величезний попит.

Організуючи будь-яке шоу чи концерт, одним з найголовніших завдань виконавця є втримати увагу глядачів. Через те, що глядачі з часом стають більш вимогливими, іноді

доводиться звертатися до технологій щоб привернути увагу й більше зацікавити їх дієм.

Однією з таких технологій є розумні світлові браслети. Такі браслети були використані компанією Warner Bros на фестивалі Comic Con. Коли компанія презентувала свої нові фільми, глядачам було видано по два браслети. Ці браслети були синхронізовані з дією на сцені та з музикою. У відповідні моменти вони могли змінювати колір, частоту мерехтіння, могли просто світитись одним кольором або згасати. Таким чином глядачам створили можливість відчувати себе частиною дійства.

Ще однією цікавою технологією є світлодіодний екран, на якому кожен зі свого смартфона може щось написати чи намалювати. Такий екран можна використовувати й під час виступу, й під час перерв чи перед початком концерту.

Отже, підсумовуючи вищевказане, можна констатувати, що новітні технології сьогодні зайняли важливе місце у створенні різноманітних заходів. Розвиток технологій дає поштовх для розвитку та реалізації нових ідей у створенні шоу. Те, що раніше здавалося неможливим, сьогодні вже є реальністю. Експерименти з новітніми технологіями активно інтегруються в мистецький простір, який занурює глядачів у віртуальний світ.

Закревський Павло Дмитрович

студент 3-го курсу

кафедри режисури естради та масових свят,

спеціальність «Сценічне мистецтво»,

Київський національний університет культури і мистецтв

Павлюченко Віра Сергіївна

студентка 3-го курсу

кафедри режисури естради та масових свят,

спеціальність «Сценічне мистецтво»,

Київський національний університет культури і мистецтв

Науковий керівник:
Деркач Світлана Миколаївна
заслужений діяч мистецтв України,
канд. мистецтвознавства, професор,
професор кафедри режисури естради та масових свят,
Київський національний університет культури і мистецтв
Кив, Україна

СУЧАСНІ ФЕСТИВАЛІ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ

Сьогодні міжнародний культурний досвід надає широкі комунікативні можливості для пізнання інших культур, стає творчим рушієм прогресу та набуває актуальності на міжнародній мистецькій арені. Останні роки незалежної України позначені інтенсивним розвитком фестивального руху.

Фестиваль – це багатогранний жанр, який включає в себе не один вид мистецтва. Він може містити елементи народних гулянь, театралізованого видовища, ярмарок, конкурсів, ігор. Головне на фестивалі – це атмосфера масштабного свята. Саме ця риса відрізняє фестиваль від звичайних конкурсів, кубків чи змагань. Сучасні фестивалі проводяться на різному рівні, залежно від масштабу самого заходу та його географічного положення.

Фестивалі можуть проводитися з ціллю змінити ставлення народу до того чи іншого суспільного явища, наприклад: фестиваль, присвячений захисту екології. Цільова аудиторія таких фестивалів має досить не визначені обриси, в той час як цільова аудиторія фестивалів, які пов'язані з тим чи іншим видом мистецтва є з чітко визначеними спільними інтересами. Замовниками таких фестивалів можуть бути: держава, некомерційні або громадські організації, бізнес сфера, політичні партії тощо. Організаторами фестивалю можуть бути: держава, місцева влада, філармонії, творчі організації, фірми та приватні особи. За хронологічним поділом фестивалі

можуть проводитися регулярно або ж у зв'язку з тими чи іншими урочистими подіями чи святами. Дуже часто в рамках фестивалю проводяться міжнародні конкурси. На фестивалях можуть бути представлені такі форми мистецтва як свято, конкурс, олімпіада, концерт та ін. Фестивалі можуть поділятися як за хронологічним чи географічним принципом, за тематикою подій та мистецьким спрямуванням.

Сьогодні досить популярними є фестивалі образотворчого мистецтва, активно розповсюджуються в сучасному культурному світі. На відміну від театру, кіно та музики, образотворче мистецтво майже не потребує перекладу, воно, в першу чергу, потребує візуального розуміння. Характеризуючи фестиваль образотворчого мистецтва з появою нових художніх форм та відкриттям нових технологій значно розширив рамки традиційного візуального мистецтва. У зв'язку з цим, фестивалі образотворчого мистецтва стали значно відрізнятися від звичайних художніх виставок.

Стрімкого розвитку набирають фестивалі вуличної культури, до яких можна віднести й фестивалі їжі та напоїв, як, наприклад, фестиваль пива в Німеччині під назвою «Октоберфест». Сюди ж відносяться фестивалі різних молодіжних субкультур. Також слід зазначити, що зараз в нашій країні розвивається вуличне художнє мистецтво, тобто, малюнки на стінах. Мурали – так називають написи на стінах. Частіше за все це вірші із зображеннями тематичних малюнків. Місто Кропивницький проводить фестиваль таких малюнків під назвою «Поезія стін», який вони перейняли від львівського проекту «Projkt №1», де волонтери розмальовували стіни міста. В рамках проекту у Кропивницькому було розмальовано 10 стін, які було попередньо обрано та узгоджено з власниками. Ідеєю для такого фестивалю стали три мурали, які були відтворені на стінах міста. Це вірші С. Жадана «Жінка з чорним, як земля, волоссям», В. Симоненка «Ти знаєш, що ти людина», Т. Шевченка «Наша пісня не вмере, не загине». Це досить новий та креативний вид творчості. Метою таких фестивалів є припинення актів вандалізму у містах,

популяризація української літератури та збільшення туристичної привабливості міста.

Не менш цікавими є фестивалі дизайну та фестивалі моди. До таких заходів відносяться не тільки модні покази провідних дизайнерів одягу та прикрас, а й фестивалі дизайну інтер'єру, як ретромистецтва, так і сучасності, де дизайнери «диктують» своє бачення на оформлення інтер'єрів того чи іншого сезону. Такі фестивалі частіше за все проводяться у формі ярмарок, на яких можна відразу ж придбати вподобану річ до свого інтер'єру. Це можуть бути фестивалі окремо присвячені речам, які виготовлені з того чи іншого матеріалу (кераміки чи дерева). Наприклад, паризький фестиваль, присвячений тканині «Paris Deco Off» або ж фестивалі, присвячені дизайну інтер'єру в цілому. Так само як і фестивалі дизайну одягу, можуть бути присвячені як якимось окремим речам, так і одягу того чи іншого сезону в цілому. Фестивалі дизайну одягу можуть проводитися у формі модних показів, у формі ярмарок або ж на конкурсній основі, де дизайнери будуть змагатися за титул кращого. Прикладом фестивалю дизайнерів одягу варто зазначити фестиваль «Ukrainian Fashion Week». До таких фестивалів можна віднести: дизайн цифрового мистецтва, фестивалі моушн-дизайнерів, фестивалі дизайнерів одягу або ж інтер'єру, графічного дизайну, фестивалі архітектури та ін. такі фестивалі виконують комунікативну та інтегративну функції, як і власне, більшість інших фестивалів.

Отже, проведення вищезазначених фестивалів свідчить про їх актуальність та неабияку зацікавленість людей до таких заходів. Це далеко не весь перелік фестивалів, які сьогодні визначають мистецьке життя країни, адже, як показує практика, саме фестивальний рух визначає вектори розвитку культури в цілому.

Кондратюк Руслана Миколаївна
студентка 2-го курсу
кафедри режисури естради та масових свят,
Київський національний університет культури і мистецтв
Науковий керівник:
Мельник Мирослава Миколаївна
канд. мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри режисури естради та масових свят
Київський національний університет культури і мистецтв
Київ, Україна

НОВІТНІ СВІТЛОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНИХ АРТ-ПРОЄКТАХ

Сценічне освітлення є одним із важливих засобів виразності, які може використовувати режисер у своїх постановках. Світло створює атмосферу сценічного дійства, допомагає режисеру акцентувати увагу глядача на тих дійових моментах, які відбуваються на сцені. Правило говорить: «Там, де є сцена – має бути світло!». Саме тому необхідно знати й розуміти принципи застосування світла на сценічному майданчику.

Фактично, історія виникнення світла в театрі збігається з виникненням самого театру (з тієї ж Древньої Греції). Вдень роль освітлювача виконувало сонце, коли ж наступала ніч – використовували факели. В період Відродження театр став закритим приміщенням, тому швидко віднайшли альтернативу факелам, почали застосовувати свічки. Проте, це створювало занадто багато проблем: воскові свічки були дорогими, сальні свічки дуже чадили, тому глядачі більше плакали, аніж насолоджувалися дійством на сцені. Пізніше з'явилися масляні лампи, однак вони не давали багато світла та дуже швидко згасали. В XIX столітті була винайдена газова лампа – це стало переворотом й відтоді її почали застосовувати у багатьох театрах. Саме в той час, за допомогою цих ламп, з'явилася можливість регулювати освітлення. Варто зауважити, що

газові «столи» стали прототипами сучасних пультів керування світлом.

Сценічне освітлення – це ціла система регульованих світлових приладів. Світлова система складається зі світла: переднього, заднього, нижнього, верхнього, бічного світла та їх поєднання. Оператор по світлу може керувати за допомогою комп'ютера такими параметрами освітлення як сила, потужність, напрямок, динаміка, розподіл та кольоровість світла. Він як справжній художник «малює» світлом сцену, керуючи світловими приладами, змінюючи їх параметри, задаючи географію й напрямок світлових променів [1].

Сучасні світлові прилади можна поділити на прилади статичного освітлення та прилади динамічного освітлення (статика й динаміка).

Говорячи про статику потрібно, в першу чергу, згадувати про прилади «заливаючого» світла (заливка). До таких приладів можна віднести прожектори всіх типів: лампові та світлодіодні. Їх призначення полягає в тому, щоб створювати промінь з широким кутом розкриття й заливати сцену чи її частину. В сучасних приладах можна регулювати яскравість світла та робити його більш сфокусованим.

Прожектори – один із видів приладів «заливаючого» світла, розрахований на освітлення такими кольорами: червоний, зелений, синій і білий, які чергуються або ж комбінуються.

Також до приладів статичного світла відносяться профільні прожектори та «пушки».

Профільний прожектор створює сфокусований промінь з чітко визначеними контурами. Наприклад: якщо потрібно виділити на сцені квадратний об'єкт, то можна «підрізати» промінь профільного прожектора під цю фігуру. Пушка – це прилад «слідкуючого» світла, який потрібен для того, щоб робити акцент на артистові або ж певній деталі на сцені. Керується пушка механічно за допомогою спеціально призначеної людини.

Ультрафіолет – пряма ртутно-кварцова лампа, яка проявляється лише на капроні, а всі інші тканини не мають

такого ефекту – не підсвічуються ультрафіолетом (це пов'язано з їх складом).

На відміну від приладів статичного світла, прилади динамічного світла можуть переміщувати промінь по сцені або навіть по залу. За допомогою цих приладів можна створювати цілісне світлове шоу. До таких приладів відносяться «голови», так звані прилади, в середині яких крутиться «голова», де сконцентровано джерело світла, навколо своєї осі, вгору та вниз. «Голови» можна поділити на два види: «вош» і «спот». Відрізняються вони кутом розкриття променя. «Вош» мають широкий кут розкриття променя й призначені для динамічної заливки. «Спот» мають вузький кут розкриття променя.

Зазвичай всі «голови» можуть змінювати колір: або за допомогою вбудованих світлофільтрів, або за допомогою комбінування інтенсивності світла того чи іншого каналу (червоного, синього чи зеленого).

Варто зазначити, що деякі «голови» мають вбудовані глобофільтри – це такі фільтри, які відсікають частину світлового потоку та промінь приладу стає профільованим. За допомогою глобофільтрів можна проектувати на сцену різні орнаменти або фігури.

Варто звернути увагу на такий прилад як сканер. Він має інший принцип роботи – у сканера рухається не профіль приладу, а тільки дзеркало.

Ще один тип світлових приладів – спецефекти. Головний з них – стробоскоп. Це прилад, який дозволяє швидко відтворювати яскраві світлові імпульси, що динамічно повторюються. Такий прийом називається стробуванням.

Блайндер – прилад, що служить для «відбивок», тобто підкреслення музичних або сюжетних акцентів та світить глядачам прямо в очі.

Отже, можна констатувати, що режисер-постановник та художник по світлу повинні вміло та професійно застосовувати всі вищеперераховані світлові прилади для досягнення вражаючого ефекту та загального успіху заходу.

Для того, щоб освітлення на сцені відповідало нормам та правилам, існують конкретні принципи, які потрібно наслідувати [2].

Сценічне освітлення повинно відображати та підкреслювати те, що відбувається на сцені. Якщо це виступ якогось гурту, вокаліста чи хореографа, то світло повинно бути основою для створення певного візуального образу. Тобто, світло під час виступу рок-гурту та інструментального ансамблю не може бути однаковим. В певних випадках світло має бути максимально м'яким та ненав'язливим, в інших випадках – необхідна яскравість та велика палітра кольорів. При цьому обов'язково колір повинен гармоніювати з костюмами та загальною сценографією дійства, яке відбувається на сцені, інакше картинка не буде гармонійною.

Загальне правило операторів світла – світло повинне підкреслювати жести й міміку артистів, музикантів, передавати плавність або різкість їх рухів, посилювати потрібний ефект декорацій. Тобто, якщо режисеру потрібно в даний момент зробити акцент саме на акторові та його внутрішньому стані – потрібно за допомогою світла виділити самого актора. Тоді глядацька увага не буде розсіюватися, тоді глядачі не будуть відволікатися від актора та його внутрішнього стану. Всі ці елементи в сукупності створюють неповторну візуальну атмосферу.

Світлове оформлення не повинно бути одноманітним упродовж усієї сценічної дії. Тут потрібно продумати всі акценти та по чергово їх розставляти. По закінченню номеру або заходу загалом, увага глядачів може сконцентруватися на інших учасниках виступу по чергово. Інколи під час виступу артиста можна світло приглушити, потім різко його ввімкнути для того, щоб акцентувати увагу глядача на кульмінаційному моменті номеру.

Також, для того, щоб втримати увагу глядача, необхідно уникати монотонності та урізноманітнити для цього освітлення, використовуючи різні прилади та всю кольорову палітру світлових фільтрів.

Отже, виходячи з інформації поданої вище, можна зробити висновок, що сценічне освітлення є одним із могутніх засобів виразності режисера-постановника та художника по світлу, оскільки дає можливість краще та чіткіше виразити ідею та задум режисера й створити загальну атмосферу сценічної дії. Саме тому необхідно знати всі основи світлового оформлення естрадних заходів й професійно застосовувати їх у практичній діяльності.

Література

1. Світлове обладнання. URL: <https://zinteco-ua.com/svitlove-obladnennia/> (дата звернення: 15. 05. 2021).
2. Світло для сцени і принципи його розміщення. URL: <https://uk.bornpottytrained.com/1400-light-for-the-stage-and-principles-of-its-placement.html> (дата звернення: 15.05. 2021).

Кухарук Катерина Сергіївна

студентка 2 курсу кафедри мистецтв,
спеціальність «Сценічне мистецтво»,
Приватний вищий навчальний заклад
«Київський університет культури»
м. Київ, Україна

Науковий керівник:

Фішер Володимир Михайлович

Заслужений діяч мистецтв України, професор
кафедри режисури естради та масових свят,

Київський національний університет культури і мистецтв

ГОЛОГРАМИ ЯК ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗАСІБ МІЖНАРОДНОГО КУЛЬТУРОТВОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Шалений розвиток і введення нових інформаційних й телекомунікаційних технологій набуває сьогодні широкого масштабу, що призводить до зростання впливу на політику, економіку, управління, науку, культуру тощо. В час

інформаційних технологій методи впливу на глядача постійно зазнають модернізації. Сценічне мистецтво не стоїть осторонь глобальних процесів. Щоб популяризувати естрадні форми та жанри, режисери повинні створювати їх видовищними, що, зокрема, часто досягається через спектр широкого креативного застосування в постановках останніх новинок в індустрії сценічних, технічних засобів та їхніх технологій.

Все частіше у сфері шоу-бізнесу, телепередачах, шоу різного масштабу, циркових виставах, власне й у повсякденному житті, ми стикаємося з такою інновацією як голограма, голографічний ефект, який набирає широкої популярності по всьому світу. Протягом багатьох років люди вважали голографічну комунікацію свого роду ідеалізованим майбутнім. Проте, сьогодні це технологічні пристосування, які є досить доступними, особливо при створенні шоу. Зараз створюють тривимірні голограми, які можна переглядати при денному світлі зі смартфонів Android або iOS.

Проектоване голографічне зображення нематеріальне, проте його можна спостерігати з будь-якого боку. Спочатку голограми були одноколірними, блакитного відтінку, однак згодом деякі голограми отримали можливість відтворювати колірну інформацію. Стандартні голограми мають більш низьку якість, ніж зображення на екрані, оскільки в основному одноколірні часто миготять. Дорогі системи можуть відтворювати реалістичні, повнокольорові зображення, які в основному використовуються в розважальних цілях, як, наприклад, в голографічному зоопарку вимерлих тварин або «Веселому світі голограм».

У Японії був відкритий перший у світі голографічний зоопарк. Відвідувачі зоопарку стають глядачами приголомшливого дійства. Вони можуть спостерігати за тваринами в просторі й часі, яке ретельно відтворює їх натуральне середовище проживання. Всі тварини також відтворені до найдрібніших подробиць і не відрізняються від справжніх. Технологія містить не тільки візуальну сторону: тут

є запахи, звуки й, навіть, відчуття. Все це допомагає створити ілюзію, яку неможливо відрізнити від реальності [1].

Наступним застосуванням голограми варто відмітити Німеччину, де відкрився голографічний цирк. «Німецький цирк Ронкаллі відмовився від номерів з тваринами. Замість них на арені виступають голографічні слони, коні та навіть гігантські риби. Попри те, що у Німеччині цирку з тваринами не заборонені, цирк Ронкаллі вирішив використовувати тривимірні голограми й інші проєкції, щоб створити абсолютно нове шоу з тваринами. При цьому жодна з них не страждає від поганих умов та жорстокого поводження» [2]. Таке ноу-хау в цирковому мистецтві можна вважати гідним вчинком зі сторони власників цирку, які не тільки зберігають природу, тварин, а й вводять у світ нові технологічні прийоми, які є не менш захопливими та видовищними, аніж показ із живими тваринами.

Спираючись на факт, що у світі зараз пандемія коронавірусу, всі галузі повинні пристосовуватися до умов карантину та відповідних правил у кожній сфері діяльності. Саме голограма стала чудовий виходом з багатьох ситуацій, особливо це стосується творчих проєктів.

Тому застосування голограм у сфері шоу-бізнесу розкриває широкі можливості для забезпечення дозвілля населення під час карантину. Тепер можливо відтворити образ будь-якого артиста, якого навіть немає з нами. Першим і найгучнішим воскресінням XXI-го століття став виступ культового репера Тупака Шакура, який був убитий в 1996-му році. Однак, завдяки спецефектам, він постав перед глядачами музичного фестивалю Coachella у 2012 році. Музикант цілим й неушкодженим заспівав на сцені разом з американськими реперами Snoor Dogg і Dr.Dre. Компанія, яка займалася розробкою спецефектів, використала не архівні відеозаписи, а створила справжню комп'ютерну проєкцію. При створенні Тупака використовувалася технологія «motion care», коли на актора надягають спеціальні датчики, а він уже відтворює рухи, після чого з'являється голографічна оболонка [3].

Ще одним гучним втіленням стала поява голограми короля поп-музики Майкла Джексона на церемонії Billboard Music Awards у 2014 році. Цифровий Джексон виконав трек «Slave To The Rhythm» з нового альбому, який за життя співак не встиг заспівати. Задум було здійснено в рамках випуску другого посмертного альбому короля поп-музики [4].

Два роки тому в ефір вийшов випуск «ПЕСНИ» з номером, присвяченим пам'яті Кирила Тлумацького. Тімагі переспівав один з головних хітів репера «Мої сльози», виступивши разом з репером Slame. Артисти виступили на сцені, де було встановлено телевізор, по якому трансливався запис виступу самого К. Тлумацького, після цього з'явилася голограма зовсім ще юного, а потім дорослого Децла. Варто зазначити, що вже перші рядки пісні глядачі зустріли оплесками, а по закінченню виступу весь зал встав [5].

Цікавою новинкою з використанням голограми стали співачки-голограми, або, як їх ще називають, вокалоїди. Це віртуальні анімаційні співачки, що впевнено захоплюють світ музики. Анімешні співачки-голограми стали займати топові позиції в японських хіт-парадах поруч з живими виконавцями, а такі віртуальні зірки як Хацуне Міку і Луо Таньї завоювали мільйонні аудиторії не тільки в країнах Азії, а й в Європі. Численні шанувальники віртуальних співачок стали з'являтися і в Україні. Завдяки голограмній 3D-проекції співачка дає реальні концерти на сцені, а акомпанують їй справжні музиканти, зокрема японська рок-група BUMP OF CHICKEN [6].

Варто звернути увагу на технологію Musion. Це найсучасніша, інноваційна й найбільш реалістична технологія отримання голографічного зображення сьогодні. Вона забезпечує детальну, а головне об'ємну картинку з 3D голограмою із дуже високою чіткістю. Система Musion створює масштабні видовищні шоу, які стануть в нагоді не тільки для потреб бізнесу, а й для розважальної сфери й галузі освіти. Дана технологія дуже активно впроваджується в шоу-бізнес, застосовується на концертних майданчиках, великих

конференціях, виставках, а також в музеях, нічних клубах і церемоніях нагородження. Неначе наживо віртуальний ведучий взаємодіє з присутньої аудиторією. Виступаючий має можливість одночасно бути учасником кількох заходів. Двосторонній контакт «очі в очі», можливість синхронізації руху губами у поєднанні з об'ємним і реалістичним зображенням – все це дає можливість домагатися повного ефекту присутності й створює вражаючий ефект [7].

Отже, з вищезазначеного аналізу, можна констатувати, що технічний прогрес розвивається досить динамічно й стрімко набирає обертів майже в усіх сферах людської діяльності.

Література

1. Перший голографічний зоопарк в Японії. URL: <https://youtu.be/rR50r5cFyN8>
2. Німецький цирк використовує голограми замість тварин. URL: <https://youtu.be/q3KbgGJux4E>
3. Виступ культового репера Тупака Шакура в якості голограми. URL: <https://youtu.be/TGbrFmPBV0Y>
4. Поява голограми короля поп-музики на церемонії Billboard Music Awards в 2014 році. URL: <https://youtu.be/jDRTghGZ7XU>
5. Голограма зовсім ще юного, а потім дорослого Децла на шоу «Песни» на ТНТ. URL: <https://youtu.be/YHoUTaaCg50>
6. Анімешні співачки-голограми або вокалоїди. URL: <https://youtu.be/jhl5afLEKdo>
7. Система Musion створює дуже видовищні шоу. URL: <https://youtu.be/nxYM6IszXYk>

Пестич Владислав Миколайович
студент 2 курсу кафедри мистецтв,
спеціальність «Сценічне мистецтво»,
Приватний вищий навчальний заклад
«Київський університет культури»
м. Київ, Україна
Науковий керівник:

Мельник Мирослава Миколаївна
канд. мистецтвознавства, доцент,
доцент кафедри режисури естради та масових свят,
Київський національний університет культури і мистецтв

ФЕСТИВАЛЬНИЙ РУХ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Пандемія коронавірусу COVID-19 чи не найбільше з усіх сфер суспільного життя вплинула на креативні індустрії, оскільки саме працівники культурного сектору є найбільш залежними від присутності людей на масових заходах. Пандемія, яку ВООЗ проголосило 11 березня 2020 року, застала шоу-бізнес не тільки України, а й усього світу зненацька. Продюсери, засновники, організатори фестивалів почали шукати нові методи та форми їх проведення, щоб не втратити свої кошти.

Організатори таких великих українських фестивалів, як Atlas Weekend, Zahid Fest та європейських: Каннського кінофестивалю і Євробачення пішли шляхом найменшого спротиву й перенесли фестивальні дати рівно на рік, однак деякі фестивалі все ж таки відбулися всупереч всесвітній пандемії COVID-19.

Один із небагатьох фестивалів, організатори якого ризикнули провести його в offline форматі, є Bouquet Kyiv Stage. Він відбувся наприкінці серпня 2020 року у дворі Софійського собору у місті Києві. Це фестиваль музичного спрямування, який об'єднує у собі симфонічну та камерну класику із джазом, експериментальну музику, театр, візуальне мистецтво, літературу.

Всі заходи, що були складовими фестивалю, проводилися згідно санітарно-карантинних вимог, затвердженими МОЗ України. Обов'язковим для відвідувачів був температурний скринінг, масковий режим та соціальне дистанціювання.

У тому ж таки серпні 2020 року у місті Одеса пройшов VI Міжнародний музичний фестиваль *Odessa Classics*. Традиційно попередні роки фестиваль відбувався у червні, проте через карантинні обмеження, він був перенесений на серпень. Деякі учасники фестивалю не змогли приїхати, однак одеське мистецьке свято все ж таки відбулося з дотриманням карантинних вимог [1].

Одним із тих фестивалів, який випробував подвійний формат проведення, online та offline, став 49-й Київський міжнародний кінофестиваль «Молодість». Головними локаціями фестивалю стали кінотеатр «Жовтень», Будинок кіно, Fedoriv Hub, де відбувалися майстер-класи у рамках «Майстерні талантів». Спеціально для проведення кінофестивалю та для забезпечення більшої безпеки його гостей під Аркою Дружби народів було сконструйовано кінотеатр просто неба. У ньому проходила церемонія відкриття та нагородження переможців, а також показ фільмів дитячої програми «*Molodist Teen Screen*», українських прем'єр та спеціальних подій. Перегляд фільмів у цьому кінотеатрі «просто неба» був повністю безкоштовним [2].

XXVII Міжнародний фестиваль документального кіно про права людини *Docudays UA* проводили повністю в online форматі й саме online формат відкрив нові можливості для цього фестивалю, оскільки вперше з часу початку війни на Сході України до перегляду фестивальних фільмів долучилися люди з Донецька, Луганська та АР Крим, а також було багато іноземних глядачів, які до цього часу не мали фізичної можливості відвідати даний фестиваль в Україні. До фестивалю віртуально долучилися 210 гостей із 29 країн світу.

Якщо проаналізувати вплив пандемії на фестивальний рух у світі та в Україні зокрема, то можна помітити як позитивні так і негативні сторони впливу. Деякі фестивалі було скасовано та

перенесено, деякі ж були адаптовані під online формат і цим самим змогли значно розширити географію учасників та гостей, оскільки проведення фестивалів наживо якоюсь мірою постійно обмежувало кількість людей, які можуть його відвідати й. Тенденція переходу в online може спостерігатися й надалі, оскільки більше відвідувачів – більше придбаних квитків, а це означає й більший прибуток.

Втім, за час пандемії постійно ситуація змінюється. У 2021 році фестивалі знову починають відновлювати свою роботу, одним із найбільших, який дозволили провести із залученням глядачів – це Євробачення у Роттердамі, однак цей фестиваль є винятковим і на ньому діють жорсткі карантинні заходи: всі відвідувачі в обов'язковій формі повинні здати ПРЛ-тест на виявлення коронавірусної інфекції.

Досвід Євробачення та фестивалів, які відбувалися під час пандемії, показує нам, майбутнім режисерам та організаторам масових заходів, що світ ще довгий час не зможе повернутися до нормального способу життя й тому, кожному з нас потрібно вже зараз шукати нові шляхи реалізації та пристосування своїх ідей до тих чи інших факторів, обставин, які очікують нас у постковідному світі.

Література:

1. «Всупереч COVID-19». Фестивалі та мистецькі події 2020 року, які відбулися, попри пандемію URL: <https://www.google.com/amp/s/www.radiosvoboda.org/amp/mystet-ski-podii-festyvali-2020-rik/31016036.html> (дата звернення: 18.05.2021).
2. Стартував 49-й міжнародний кінофестиваль «Молодість» URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3086041-u-kievi-startuvav-49j-miznarodnij-kinofestival-molodist.html> (дата звернення: 18.05.2021).

Погребинська Маріамі Дмитрівна
студентка 3-го курсу
кафедри режисури естради та масових свят,
спеціальність «Сценічне мистецтво»,
Київський національний університет культури і мистецтв
Науковий керівник:
Деркач Світлана Миколаївна
заслужений діяч мистецтв України,
канд. мистецтвознавства, професор,
професор кафедри режисури естради та масових свят,
Київський національний університет культури і мистецтв

ПАНТОМІМА ЯК САМОСТІЙНИЙ ЖАНР ПЛАСТИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Всі мистецтва походять від внутрішнього інстинкту людини, бажання відтворення вражень, отриманих від навколишнього світу. Ці інстинкти знаходять своє вираження у перших примітивних формах пантоміми, які у свою чергу, є найбільш стародавньою формою театру, з якої згодом почала розвиватися драма. По це свідчать й етнографічні матеріали, й описи мандрівників, й, особливо, порівняльне вчення тих видовищ, які донині існують у різних точках земної кулі. «До специфічних властивостей художнього впливу та виражальних засобів мистецтва пантоміми митці традиційно зверталися за умов радикальних змін в соціокультурному та соціомистецькому просторі, що пов'язано з подвійним аспектом світосприйняття та осмислення людського буття у пантомімі, а також визначення її природного середовища побутування в межах абстрактного та конкретного, уявного та реального часо-простору. Елементи пантоміми пов'язані з різноманітними формами соціальної, мистецької та релігійно-обрядової діяльності» [1, с. 227]. Ці дані дозволяють припустити, що саме в первісному суспільстві безліч обрядових дій, ігор, ритуальних церемоній й танців були пов'язані з перевтіленням первісної людини в образи тварин, героїв або богів з відтворенням подій за допомогою танців,

жестів, міміки. Їх можна назвати танцювальними драмами, де пантоміму й танець було важко розмежувати.

Танцювальні драми первісної людини, ймовірно, супроводжувалися ритмічними вигуками, які надалі почали набувати мелодійного характеру. При цьому пантомімічна подія відтворювалася однією групою виконавців, а музично-ритмічний супровід здійснювався іншою групою. Згодом такий музично-ритмічний акомпанемент набув форми розповіді або пісні, що слугувало коментарями до змісту пантоміми. У процесі еволюції театральних форм відбувся синтез слова й руху. Пантоміма зі словесним коментарем набуває характеру словесної драми, проте цей процес відбувся на більш пізньому етапі.

Для раннього етапу людської творчості найбільш типові були мисливські пантоміми. Усі значні події племені або роду обростали обрядами, іграми, танцями, пов'язаними з явищами природи, способом виробництва та побутом. З пантомімою в первісних народів були пов'язані також войовничі обряди й танці. Їхнім змістом було переслідування, боротьба й знищення ворога.

Протягом століть пантоміма була необхідним елементом церемоній: посвята в сан жерця, вождя та царя. Їх парадні виходи супроводжувалися символічними обрядами, в яких пантомімі приділялась значна увага.

Однак, варто зауважити, що скільки б не досліджували виникнення пантоміми, так досконало не відомо коли й де виник цей жанр у світовій історії. Людина завжди потребувала вираженню своїх емоцій через певні рухи, незалежно від того, настільки чудова мова. Більшість інформації людина сприймає за допомогою очей. Міміка обличчя здатна набагато більш передати, аніж безліч слів. Тому пантоміма, будучи, на перший погляд, найпростішою формою прояву людських емоцій, виявляється разом з тим найскладнішою.

Сьогодні, на жаль, мистецтво пантоміми часто виглядає як дивертисмент, елемент розважальної програми на корпоративних вечірках, церемоніях нагородження, днях

народження, весіллях. Нині суспільство переживає новий вік прискорень, вік глобалізації не тільки економіці, політиці та інших галузях, а й у сфері культурного розвитку. Зараз досить складно переконати режисерів створити пантомімічні вистави, оскільки ЗМІ, Інтернет настійно нав'язують переважно матеріальні досягнення людства, відтак втрачається інтерес до індивідуального й неповторного в людині.

Однак, пантоміма завжди посідала одне з головних ролей у сценічному мистецтві. Артисти різних жанрів застосовують у своїй діяльності елементи пантоміми, щоб більш виразно виглядати на сцені, арені чи в кінокадрі. Проте, пантоміма сама по собі досить виразний інструмент артиста. Сьогодні мистецтво пантоміми перероджується, синтезується з іншими мистецькими формами та жанрами. Така тенденція властива з часом кожному виду мистецтва.

Більшість спроб, які роблять сьогодні артисти в галузі засвоєння сучасної пантомімічної культури, в силу певних історичних обставин, об'єктивних та суб'єктивних причин, виявляються не затребуваними у становленні власної національної традиції мистецтва пантоміми, тому змушені реалізувати свою майстерність за кордоном.

Література:

1. Сварник Б.В. Генезис пантоміми в умовах соціокультурного простору античного суспільства. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. Київ : НАКККіМ, 2018. № 41. С. 276-286.

Сараніна Дар'я Олександрівна
студентка 2 курсу кафедри мистецтв,
спеціальність «Сценічне мистецтво»,
Приватний вищий навчальний заклад
«Київський університет культури»
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Фішер Володимир Михайлович
Заслужений діяч мистецтв України, професор
кафедри режисури естради та масових свят,
Київський національний університет культури і мистецтв

ІМПРОВІЗАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ АКТОРА

Сучасне мистецтвознавство в Україні завжди прагне узагальнювати певні творчі здобутки ХХ-ХХІ століть. За даний проміжок часу сценічне мистецтво досягло високого рівня у напрямках та стилях. Особливо варто зазначити появу різноманітних мистецьких закладів з підготовки акторів, що активно сприяє пошуку нових підходів та методик, спрямованих на оптимізацію професійного виховання акторів.

Важливим чинником акторської школи є імпровізація. Удосконалюючи свою майстерність, актор театру і кіно, артист естради завжди потребує творчої свободи, де найбільш проявляються його творчі здібності, оскільки саме імпровізація надає можливість створення сценічного твору в момент його виконання без попередньої підготовки. Через здатність імпровізувати в запропонованих обставинах і проявляється акторська професійність.

Традиції імпровізації беруть свій початок ще від стародавніх видовищних форм. В уявленнях мандрівних комедіантів, скоморохів артисти розігрували побутові та сатиричні сценки на актуальні на той час теми. Їх сюжети змінювалися в залежності від подій, потреб, реакції публіки на ті чи інші проблеми. Їх виступи були побудовані на повній імпровізації, на відміну від вистав у Стародавньому Римі та Греції, де були фіксовані авторські твори. Такі аматорські напівпрофесійні виступи залишалися завжди імпровізаційними, оскільки мали стихійний характер виконання сцен, а діалоги, які були закладені в основу не могли бути фіксованими. Найбільш популярні сюжети

передавалися завдяки усній народній творчості, з часом доповнюючись імпровізаційними елементами, народженими індивідуальністю виконавців.

Варто акцентувати увагу на театрі масок – комедії дель арте, де відбулося усвідомлення й розробка принципів акторської імпровізації. Відсутність написаної драматургії було основною характерною ознакою комедії дель арте. Актори грали не по завченому авторському тексті, а за сценарієм, який наповнювали своєю імпровізацією. «Цьому театру характерні переваги, котрими не може похизуватися написана драматургія. Імпровізація дозволяє настільки урізноманітнити гру, що переглядаючи декілька разів підряд один і той самий сценарій, глядач ніби бачить весь час іншу п'єсу. Актор, що грає у виставі імпровізації, грає більш живо й органічно, аніж актор, що вивчив свою роль: краще відчуваєш і краще промовляєш те, що створюєш сам, ніж те, що запозичуєш в інших за допомогою пам'яті» [1, с. 163]. Комедіанти були переконані, що тільки сюжет, покладений в основу тексту будь-якої написаної комедії, перетворений в короткий сценарій і розіграний талановитими комедіантами-імпровізаторами дасть зовсім інший результат.

Однак, була ще одна причина переходу до імпровізації на сцені – суспільно-політична, оскільки цензура знаходила в тексті безліч приводів для його заборони. А імпровізаційну виставу неможливо піддати попередній цензурі. Таким чином, суспільно-політичні й суто сценічні причини обумовили утвердження в Італії театру імпровізації. Отже, «<...> якщо говорити про імпровізацію як пор суто ігрову техніку, вона все-таки настільки яскраво і точно визначала суть комедії дель арте, що не дарма її називають не інакше як театром імпровізації. Імпровізація стала душею сценічного мистецтва цього театру» [1, с. 165].

У сценічному мистецтві нового часу виникає новий метод імпровізації – психологічний, коли при відтворенні одного й того самого тексту може змінюватися образ героя, мотиви його дій. Принципи імпровізації починають застосовувати й в

педагогічній діяльності, коли чітко пропонуються обставини, де необхідно зімпровізувати дії, мову, рухи певного образу, що логічно витікають з його характеру і заданої ситуації.

Імпровізація – продукт зусиль, створених тут і зараз, однак сама можливість здійснення цих зусиль ретельно готується заздалегідь. Варто зауважити, що естрадні виконавці при виступах на своїх сольних концертах виступають в ролі конферансьє, напряду спілкуючись з глядачем. Таке пряме спілкування побудоване фактично на імпровізації, проте безперечно з певними «заготовками», продуманими попередньо.

На телеекранах транслюється одне із нових шоу «Improv Live Show». 22 березня студія «Квартал 95» в Caribbean Club Concert Hall представила новий для України формат розважального шоу – Improv Live Show. Це проєкт, в якому гумористи імпровізують на сцені без попереднього заготовленого сценарію. До жартів, які народжуються в артистів-імпровізаторів під час шоу, додаються гумористичні конфлікти, як «підкидає» ведучий. Гості теж стають безпосередніми учасниками шоу й пропонують свої теми й героїв для мініатюр. Все, що відбувається на сценічному майданчику, народжується спонтанно, що викликає щирий сміх та позитивні емоції.

Тому імпровізація є процесом народження нового якісного продукту та спрямована на досягнення певної мети, в умовах виконання попередньо сформульованих завдань або обставин.

Імпровізація не може розпочатися автоматично. Це свідомий, вольовий акт. Актор, його психофізичні якості, його індивідуальний життєвий досвід, рівень його технічної підготовки є вагомим компонентом процесу імпровізації. Можна з впевненістю констатувати, що на характер імпровізації істотно впливає віра в запропоновані обставини та бажання досягти мети.

Отже, сценічна імпровізація – це процес, який протікає в умовних обставинах сценічного майданчика й заздалегідь визначених ігрових правилах, спрямованих на пошук виходу із

певної ситуації, в результаті якого народжується суб'єктивно нове знання, що виникає безпосередньо в момент цього пошуку і створюється на основі наявної зовнішньої та внутрішньої техніки артиста або актора. Імпровізація необхідна в акторській професії як процес пошуку нових пристосувань певному малюнку сценічної поведінки для вирішення певної сценічної задачі.

Література

1. Дживелегов А.К. Итальянская народная комедия. Москва : Изд-во академии наук СССР, 1954. 345 с.

Співак Тетяна Василівна

студентка 2-го курсу

кафедри режисури естради та масових свят,

Київський національний університет культури і мистецтв

Науковий керівник:

Мельник Мирослава Миколаївна

канд. мистецтвознавства, доцент,

доцент кафедри режисури естради та масових свят,

Київський національний університет культури і мистецтв

МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ СЦЕНАРІЮ ЯК ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСНОВИ СУЧАСНИХ ЕСТРАДНИХ ФОРМ

Будь-яка творча діяльність людини супроводжується майстерністю помічати цікаві деталі, описувати та зображувати їх оригінальним способом. Процес створення сценарію це – творчість, де важливим вмінням його створення є професійне володіння словесним мистецтвом. Сценарій є літературною основою естрадних форм зі складною композиційною структурою взаємопов'язаних між собою подій, за допомогою яких режисер викладає все, що буде відбуватися на сцені та сценічному просторі, чітко визначивши

роль та місце учасників майбутнього видовища. Робочим інструментом та матеріалом будь-якого сценарію є слово, тому кожен режисер, який прагне стати професіоналом у своїй справі повинен бути талановитим, добре володіти законами функціонування слова в естрадному мистецтві, а це і змістова значимість, емоційна виразність, художня та естетична спрямованість, багатозначність.

Режисер-сценарист повинен володіти рядом компетентностей, а саме: багатий словниковий запас, ерудованість, образна система вираження думок, режисерське бачення, знання законів сцени, розвинена уява й фантазія, спостережливість, аналіз життєвих подій та втілення їх в цікаві сюжети, уважність, креативність, комунікабельність та інтуїтивне мислення [3,4].

Методику створення сценаріїв як літературної основи естрадних форм досліджували О. Гречановська, С. Деркач, О. Косінова, М. Крипчук, М. Мельник та ін.

Поняття «сценарій» не має єдиного визначення. Сценарій це – детальне, послідовне, літературне висвітлення змісту масового заходу, з чітко визначенню темою, ідеєю, композицією, описом дій, образів та засобів виразності.

У драматичному театрі сценарій це – сукупність дієвого аналізу п'єси та партитури сценічних ефектів (світло, декораційне переміщення, супровід звуків та музики). У балетному театрі та на естраді сценарій зображує детальний запис сюжету номера та усіх жанрових і акторських партій. Використання терміну «сценарій» в оперному театрі вживається тотожним до слова «лібрето».

Процес створення сценарію – складний та творчий, який полягає у синтезі накопиченого матеріалу шляхом використання будь-яких художніх засобів, проте слово виступає основним «будівельним матеріалом», який втілюється на сцені через дію. В літературному сценарії є літературні (тема, ідея, сюжет і фабула, мова, стиль, образна система і т. д.) та режисерські риси (це опис того, що втілюється на сцені й показується глядачеві (ремарка)) [1].

Початок роботи над сценарієм полягає не просто у визначенні теми (коло життєвих явищ, про які автор хоче розказати) та ідеї (те, заради чого автор хоче розповісти), а також у чіткому формулюванні сценарно-режисерського задуму. Основою сюжетного задуму сценарію є конфлікт (обставини, ряд подій через які виникає, розвивається та завершується). Обов'язковими моментами сюжетного задуму є вибір жанру, визначення основної події сценарію, побудова подієвого ряду, пошук художнього образу дійства, визначення місця проведення й тривалості дії.

Наступний етап роботи над сценарієм – збирання матеріалу (фактичного (документального) матеріалу та художнього репертуару).

Далі сценарист працює над пошуком сценарно-режисерського ходу. Сюжетним ходом у сценарії може слугувати документ; художній твір; персоніфікація вулиць, площ, пам'ятників, будинків; кінофрагменти, пісні, фрагмент з драматичного твору або ж ведучі, які уособлюють той чи інший образ.

Після підібраного сюжетного ходу необхідно логічно розмістити матеріал в ході сценарію, побудувати композицію. Композиція складається з експозиції (події, які передували виникненню конфлікту), зав'язки (подія, під час побудови якої й може започатковуватися основний конфлікт), розвитку дії (це найбільший за об'ємом фрагмент композиції всього літературного твору, що складається з багатьох різних подій, які певним чином поєднані з існуючими в площині твору конфліктами, конфліктні ситуації починають загострюватися), кульмінації (це момент найвищої психологічної напруги всього літературного твору, який призводить до різкої зміни у драматичній лінії всього сюжету), розв'язки (це момент вирішення основного конфлікту) та фіналу (це етап емоційно-смыслового завершення сюжету, його метою є посилення ефекту впливу на глядачів, закріпити й посилити емоційний вплив усього заходу).

Також слід наголосити, що кожен сценарій масового дійства має складатись з логічно обумовлених та пов'язаних між собою епізодів. Епізод, по суті, має ту ж схему що й сюжет сценарію в цілому, також в епізоді нерозривна єдність місця і часу [2].

Отже, в процесі дослідження було виявлено методикку створення сценаріїв як літературної основи естрадних форм, розглянуто сутність поняття «сценарій», виявлено особливості композиційної структури, основні етапи роботи над сценарієм. Встановлено, що літературний сценарій – обов'язкова основа будь-якої естрадної форми. Робота над сценарієм креативна, складна, послідовна та потребує відповідних знань щодо чіткої, логічної побудови майбутнього заходу. Не менш важливим під час створення сценарію є особистісне світосприйняття, професійні навички та уміння.

Література

1. Гречановська О.В. Технологія написання сценарію. URL: <https://cutt.ly/4b6xoan> (дата звернення : 19.05.2021).
2. Деркач С.М. Сценарні особливості масових свят та їх специфіка на сучасному етапі. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. Київ : Вип. 3, Ч.2, 1999, С. 270-277.
3. Косінова О. М. Сценарна майстерність театралізованих видовищ: підручник. Київ : НАКККиМ, 2018. 164 с.
4. Мельник М.М. Слово – головний художній засіб ідейно-емоційної виразності театралізованих тематичних концертів. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури : зб. наук. пр. Київ: Міленіум, 2012. № 29. С. 358-364.

Столярик Вадим Валентинович
студент 2-го курсу
кафедри режисури естради та масових свят,
Київський національний університет культури і мистецтв
Науковий керівник:
Фішер Володимир Михайлович
Заслужений діяч мистецтв України, професор
кафедри режисури естради та масових свят,
Київський національний університет культури і мистецтв

УКРАЇНСЬКА ЕСТРАДА ТЕЛЕВІЗІЙНОГО ФОРМАТУ: МИСТЕЦТВОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ

Естрадна форма – це цілий комплекс, який охоплює різноманітні формати. Найцікавішим сьогодні, на мою думку, є телевізійний формат, який нині набуває стрімкого розвитку. За останні десять років українська естрада набула зовсім іншого контенту.

Якщо ж раніше, приблизно у 2000-х роках все було наживо, то тепер все це ми можемо переглянути в онлайн форматі, порівняти артистів минулого й сучасності.

Естрадна форма містить багато жанрів, наприклад: шоу, фестивалі, концерти, церемонії, фестивалі, онлайн – вистави та ін.

Сьогодні очевидні трансформаційні процеси мистецтва естради. Пряме спілкування з глядачем перетворилося на другорядне, технічні можливості стали більшими та доступними, а сценічні форми набули телевізійного формату.

Якщо раніше хореографічне шоу «Танці з зірками» було ефірним часом, який вони використовували за програмою, маючи зовсім маленькі рейтинги, то зараз, під час сезону – «Танці» б'ють рекорди по рейтингах. Не лише вищезазначене шоу, а будь-яке інше, яке має розважальний характер зараз є більш затребуваним у глядача, аніж декілька років тому. Тематичні концерти також входять до цього арсеналу. Сьогодні, будучи початківцем в режисурі естради, я сміло

можу заявити, що режисура українського телевізійного формату впевнено й стрімко набирає обертів.

Артисти, які поважають свою професію, замовляють для себе професіоналів – режисерів, які створюють сценічні та відео- шедеври. Сьогодні є багато можливостей, засобів виразності, такі як світло, екран, різноманітна сценографія, використання творчих прийомів монтажу, графічних засобів. Саме ці елементи сьогодні явно виражені у всіх естрадних шоу, концертах, які пропонує нам телевізійний простір.

Специфіка телевізійного формату не є класичною у порівнянні зі сценою. Якщо дивитися концерт, то окрім професійної режисури, режисери естрадних форм використовують засоби виразності для підсилення ефекту емоцій, вражень, створення атмосфери. Досить часто під час дійства на сцені використовуються різноманітні технічні можливості: світло, дощ, звукове оформлення, декорації, які здаються простими, однак виглядають досить розкішно. Дуже виразними завжди є вдало підібрані й застосовані режисерські прийоми, образи, порівняння, а найголовніше – режисура, яка є професійною.

Професійна режисура полягає у створенні заходу певного жанру та форми естради за всіма правилами драматургії. Проте, проблеми сьогодення диктують естрадному мистецтві нові форми реалізації, а саме – телевізійний формат. На жаль, в умовах пандемії, шоу-індустрія, її розвиток почав занепадати, оскільки естрада – мистецтво масове, а в таких умовах це не є можливим. Проте й тут багато хто з режисерів спільно з артистами знайшли оптимальні вирішення реалізації творчих задумів. Тепер в концертах за допомогою телевізійних прийомів можна використати будь-які можливості, що раніше здавалися не реальними для застосування на сцені.

«Ритм» Дмитра Монатіка, шоу «Голос країни», «Танці з зірками» – режисер Володимир Завадюк, шоу «Маска» – тренди цього півріччя. Варто зауважити, що в умовах пандемії набагато важче працювати, оскільки потрібно дотримуватися певних умов карантину, з цього і випливають проблеми. Не

дивлячись на це, наші режисери створюють круту картинку, крутий продукт, який можна сміло порівнювати з живим виступом. Звісно, онлайн – це не наживо, проте за період пандемії знайшлися цікаві методи для вирішення всіх творчих проблем, які виникають в такій ситуації.

Якщо ж порівнювати з минулим, то варто звернути увагу на кардинальні зміни в шоу-індустрії сьогодні. Колись режисери, артисти мали змогу гастрювати будь-де, що сьогодні видається неможливим. Гастролі є, проте глядачі за час карантину звикли до екрана, гаджетів, телефонів тощо. Отримати емоції від виступу наживо, від творчого спілкування з артистом – це нічим не замінна риса мистецтва естради, що не скажеш про телеформат. Варто зазначити, що формат естрадних шоу, вистав, концертів має цікаву картинку з крутою графікою, зі світлом й звуком, з новітніми технологіями, засобами виразності, що значно підвищує інтерес глядачів та робить заходи більш вражаючими. Однак такого емоційного насичення від переглянутих заходів у телевізійному форматі глядач не отримує, на відміну від прямого спілкування з улюбленим артистом.

Раніше артисти виконували пісні наживо, що не скажеш тепер. При зйомці концерту, особливо, який відбувається на вулиці, переважно при монтажі на основний звук накладають записану версію в студії. Специфіка телевізійного формату дає можливість сховати всі можливі проблеми, створити гарну картинку за допомогою графіки.

Сьогодні українська естрада, шоу-бізнес динамічно розвиваються, активно синтезуються з іншими видами мистецтв, застосовуються інноваційні технології. Якщо порівнювати з минулим, то можна констатувати явну картину того, що ми були заручниками своєї творчості. Сьогодні розважальних, телевізійних шоу в десятки разів більше, аніж раніше, режисери почали створювати якісний контент не лише на концертних майданчиках, а й робити це онлайн. Технічний розвиток дав змогу теперішнім і майбутнім режисерам думати більш креативно для створення, в першу чергу, якісного й

видовищного продукту. Передусім така стрімка тенденція впровадження нових розважальних програм відбувається завдяки мистецьким інтеграційним процесам, які відбуваються в шоу-індустрії та врахуванням тих обставин, які складаються в суспільстві.

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО
РОЗВИТКУ:
ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ,
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА
КУЛЬТУРНІ ВИМІРИ**

21 травня 2021 р.

**МАТЕРІАЛИ ДРУГОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

м. Одеса